T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

İLKOKULA DEVAM EDEN İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKULDAKİ AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİ ÇÖZME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Seda ÖZÇELİK
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul - 2021

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

İLKOKULA DEVAM EDEN İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKULDAKİ AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİ ÇÖZME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATING THE SKILLS OF THE SECOND AND THIRD GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS TO SOLVE THE SOCIAL PROBLEMS OF THEIR PEERS IN SCHOOL

Seda ÖZÇELİK
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Zeliha NURDAN BAYSAL

İstanbul – 2021

Tüm kullanım hakları
M.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2021

Etik Beyanı

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhimde doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

08/01/2021

(İmza)

Seda ÖZÇELİK

Özgeçmiş

2007-2011	E.C.A Elginkan Anadolu Lisesi
2011-2015	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalından mezun
2012-2015	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yandal Programından mezun
2015-2021	Özel ilkokulda sınıf öğretmenliği
2017-2021	Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programından mezun

Önsöz

Bireylerin günlük hayat problemleri ile başa çıkabilme becerilerinin önemi her geçen gün artmaktadır. Aile içerisindeki sorumluluklar, yoğun iş temposu, sağlık koşulları ve sosyal ilişkiler beraberinde birtakım sosyal problemleri doğurmaktadır. Özellikle günümüzde, kriz anlarını yönetmek, alternatif çözüm önerileri sunmak bireyde aranan nitelikler olmakla beraber bireyin iç huzuru için de ön koşul niteliği taşımaktadır. Erken çocukluktan itibaren başlayan okul yolculuğu, bir dizi sosyal problem yaşanmasına olanak tanımaktadır. Çocuğun yaşadığı problemlere tutumu, sosyal gelişimi çerçevesinde şekillenmektedir. Sosyal gelişimi etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır: Aile, akranlar, okul ve öğretmenler en önemli ögeler arasında yer almaktadır. Sağlıklı bir sosyal gelişim; gelecekte insan ilişkilerinde mutlu, günlük hayat problemlerinde başarılı, toplum ile uyumu yüksek bireylerin yetişmesine zemin oluşturacaktır. Ancak bu gelişimin, her çocukta yeterli olmadığı görülmektedir. Erken dönemden itibaren kazanılması gereken becerilerin sonraki yıllarda da kazanılamaması, akranlar arasında yaşanan sosyal problemlerle başa çıkabilmeyi zorlaştırmaktadır. Bu durum, ilkokulda da yansımalarını sürdürmekte ve ilkokul öğrencilerinin akranları ile yaşadıkları sosyal problem çözme tercihlerini etkilemektedir.

Öğretmenlik mesleğim ile doğrudan ilişkili, tanık olduğum ve severek araştırma fırsatını yakaladığım tez konumu bulmama ışık tutan, tez yazım sürecinde bana her türlü bilgi, zaman, manevi destek ve motivasyonu sunan, yalnızca akademik değerlerde değil, insani değerlerde de lisans hayatımda başlamakla beraber bugüne kadar bana güçlü bir iletişim kanalı açan, örnek aldığım, iletişim ve ilişki kurabilme fırsatını sahip olduğum için ne kadar şanslı biri olduğumu bir kez daha anladığım danışman hocam Prof. Dr. Zeliha Nurdan Baysal'a çalışmama ve bana sağladığı sonsuz katkılarından dolayı teşekkür ederim. Saygı ve sevgilerimle…

Hayatımın her döneminde öğrenci olmayı çok severek çıktığım tüm yolculuklarda, benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, yanımda olduklarını her koşulda hissettiğim sevgili babam Ekrem Özçelik, annem Gülhanım Özçelik, ablam Sevgi Çelik ve bana her zaman bir ağabey gibi hissettiren eniştem Oktay Çelik'e sonsuz teşekkür ederim. Evimizin tüm günlük yükü sorumluluğunu üstlenerek öğrencilik ve meslek hayatım boyunca bana her türlü konforu ve zamanı sağlayan, farklı çocukluk koşullarında yetişmiş olabilse içindeki merak duygusu ile kalbinin içindeki yerlerde olabileceğinden emin

olduğum, tanıdığım en güçlü kadın, canım annem Gülhanım Özçelik'e bana verdiği sonsuz emek, sevgi, destekleri için ayrıca teşekkür ederim.

Eğitim öğretim hayatımın önemli ve büyük bir bölümünü paylaştığım, kendimi geliştirmeme katkı sağlayacak her türlü fırsattan beni haberdar eden, tüm güzel ve zor zamanlarımda koşulsuz şartsız yanımda olan, kendim olmama, kim olduğumu hatırlamama hep destek olan kadim dostum Selim Ölmez'e ve lisans öğrenciliğimizle başlayan dostluğumuzun her anında duruşu, sevgisi, bilgisi, çalışmaları ve o güzel kalbi ile bana ışık tutan, cesaretlendiren, hayatımda sadece var olduğu için bile her fırsatta şükrettiğim canım dostum İrem Yılmaz'a bana bu süreçteki tüm destekleri için de sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmamı, dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir zamanda koşullarını seçme ve düzenleme şansı olmadığı için içindekinden başka bir çocuğa dönüşmek zorunda kalan tüm çocuklara ithaf ediyorum.

Sevgi ve saygılarımla

Seda ÖZÇELİK

Özet

İLKOKULA DEVAM EDEN İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKULDAKİ AKRANLARIYLA YAŞADIKLARI SOSYAL PROBLEMLERİ ÇÖZME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı, ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okul içinde akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri farklı değişkenlere (yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alıp almama durumu ve kardeş sayısı) göre incelemek ve bu problemleri çözmek için tercih ettikleri yolları belirlemektir. Karma model kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini, 2019-2020 eğitim öğretim yılı içinde, İstanbul'un Kadıköy ilçesinde bulunun bir özel okulun ikinci ve üçüncü sınıflarında öğrenim görmekte olan toplam 255 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 129'u kız, 126'sı ise erkektir. Araştırmada nicel verileri toplamak amacıyla, araştırmacılar tarafından uzman görüşlerine başvurularak hazırlanan "Sosyal Problem Çözme Anketi" kullanılmıştır. Bu ankette, öğrencilerin seviyelerine uygun sekiz örnek olay yer almaktadır. Örnek olaylarda sırasıyla; *mızıkçılık, dışlanma, sözel-fiziksel şiddet, verilen sözün tutulmaması, eşyaların izinsiz kullanımı, bastırma ve yönetme, birbirini dinlememe* sorunları yer almaktadır. Öğrencilerin, okudukları her bir örnek olay için "Sen bu problemi yaşadığında çözmek için ne yaparsın?" sorusuna yanıtları aranmış olup cevap seçeneklerinden yalnızca bir tanesini işaretlemeleri istenmiştir. Araştırmanın nitel verilerini toplamak amacıyla, odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmesinde, aykırı durum örnekleme modelinden yararlanılmıştır. Yapılan odak görüşme, ses kayıt cihazı ve yazılı olarak kaydedilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen nicel verilerde yüzde ve frekans hesaplamaları yapılmış, nitel veriler ise içerik analizi ve betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözmek için üçüncü bir kişiye, öğretmene, ihtiyaç duydukları, katılımcı öğrencilerin yaşadıkları sosyal problemlerin çözümünde akranları tarafından kibarca uyarılma davranışını beklerken benzer sosyal problem durumlarında kendilerinin kaba davranışlar sergileyerek problem durumunu çözüme kavuşturmaya çalıştıkları anlaşılmıştır. Bu sonuçlar ışığında öğrencilerin sosyal problemlerini kendi başlarına çözebilmeleri için desteklenmeleri, sorunlarını çözerken duygularını yönetebilmeleri, hayat bilgisi derslerinde bu becerilerin desteklenmesi için sosyal beceri eğitim programının gerekliliği gibi öneriler getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: akran ilişkileri, ilkokul, sosyal beceri, sosyal problem çözme

Abstract

INVESTIGATING THE SKILLS OF THE SECOND AND THIRD GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS TO SOLVE THE SOCIAL PROBLEMS OF THEIR PEERS IN SCHOOL

The purpose of this research is to study the social problems that 2nd and 3rd graders confront with their peers in the school with respect to variables such as age, sex, preschool education status and number of siblings, and also to investıgate how these 2nd and 3rd graders solve these problems. The sample of this mixed method research constitutes of 255 2nd and 3rd graders at a private school in Kadıköy, İstanbul in school year of 2019-2020. 129 of the participants are female and 126 are male. In order to gather quantitative data, "Social Problem Solving Survey" is prepared and used in consultation with experts. This survey includes 8 exemplary incidences. These incidences are *disobeying the rules of a game, exclusion, verbal-physical violence, breaking a promise, unauthorized use of a belonging, assertion of dominance and not listening to each other*. Answers to "If you have this problem, what would you do to solve it?" are sought and the participants are asked to choose only one of the options given. For qualitative data, observation and focus group discussion is used. In focus group discussions, exteme sampling model is used. Percentage and frequency calculations were made in the quantitative data collected through the questionnaire. Focus group discussions are written down and discussions are also recorded by a recording device. For qualitative data, methods of content analysis and descriptive analysis is used. It's found that male students are more likely to need a 3rd party, teacher, to involve than females in order to solve these problems. Besides, while some of the participants expect their peers to kindly warn them, it's observed that they tried to force their way into a solution themselves, in a case of a social problem. In light of these findings, students need to be supported in order to solve their social problems by themselves, they need to be able to manage their feelings, furthermore these abilities should be taught in classes such as life sciences.

Keywords: peer relations, primary school, social skill, social problem solving

İçindekiler

Sayfa No

Etik Beyanı ..... **i**
Özgeçmiş ..... **ii**
Önsöz ..... **iii**
Özet ..... **v**
Abstract ..... **vi**
İçindekiler ..... **vii**
Tablo Listesi ..... **ix**
Şekil Listesi ..... **xvi**
1. Giriş **1**
1.1. Problem 1
1.2. Araştırmanın Amacı 4
1.2.1. Alt Amaçlar 4
1.3. Araştırmanın Önemi 4
1.4. Sınırlılıklar 6
1.5. Sayıltılar 6
1.6. Araştırma Tanımları ve Kısaltmalar 7
2. Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar **8**
2.1. Sosyal Gelişim 8
2.1.1. Sosyal Gelişimin Tanımı ve Önemi 8
2.2. Gelişim Kuramları 10
2.2.1. Psikanalitik Kuramlar 10
2.2.2. Bilişsel Kuramlar 13
2.2.3. Sosyal Bilişsel Kuramlar 15
2.3. Orta ve Geç Çocukluk Döneminde Sosyo-duygusal Gelişim 15
2.4. Sosyal Gelişimi Etkileyen Etmenler 19
2.4.1. Aile 19
2.4.2. Akran Grubu 23
2.4.3. Okul 24
2.4.4. Öğretmenler 24
2.5. Akran İlişkileri 25
2.5.1. Akran İlişkilerinin Gelişimi 26

2.5.2. Orta ve Geç Çocukluk Döneminde Akran İlişkileri Gelişimi 27
2.5.3. Akran İlişkilerinin İşlevi ve Önemi 30
2.6. Sosyal Beceriler 34
2.6.1. Sosyal Beceri Eksikliği 38
2.6.2. İlkokulda Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi 39
2.7. Sosyal Problem Çözme Becerisi 43
2.7.1. Çocuklarda Sosyal Problem Çözme Becerileri 46
2.7.1.1. Olumlu Sosyal (Prososyal) Davranışlar 47
2.7.1.2. Olumsuz Sosyal (Saldırgan) Davranışlar 48
2.8. Sosyal Problem Çözme Basamakları 49
2.9. İlgili Araştırmalar 55
3. Yöntem 62
3.1. Araştırmanın Modeli 62
3.2. Evren, Örneklem / Çalışma Grubu 63
3.3. Veri Toplama Araçları 63
3.3.1. Kişisel Bilgiler Formu 64
3.3.2. Sosyal Problem Çözme Anketi 64
3.3.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 65
3.4. Verilerin Toplanması 66
3.5. Verilerin Analizi 66
4. Bulgular ve Yorumlar 68
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler 148
5.1. Sonuçlar ve Tartışma 148
5.2. Öneriler 157
Kaynakça 159
Ekler 168
Ek 1: Anket ve Araştırma İzin Talep Formu 168

Tablo Listesi

Sayfa No

Tablo 4.1: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerindeki dağılım nedir? 68

Tablo 4.1.1: Mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 69

Tablo 4.1.2: Dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 70

Tablo 4.1.3: Vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 71

Tablo 4.1.4: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 72

Tablo 4.1.5: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 73

Tablo 4.1.6: Bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri ... 74

Tablo 4.1.7: Birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 75

Tablo 4.1.8: Paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 76

Tablo 4.2: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerinin yaşa göre dağılımı nedir? 76

Tablo 4.2.1: 7 Yaşındaki katılımcıların mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 77

Tablo 4.2.2: 8 yaşındaki katılımcıların mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 78

Tablo 4.2.3: 9 yaşındaki katılımcıların mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 79

Tablo 4.2.4: Mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması 79

Tablo 4.2.5: 7 yaşındaki katılımcıların dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 80

Tablo 4.2.6: 8 yaşındaki katılımcıların dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 81

Tablo 4.2.7: 9 yaşındaki katılımcıların dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 82

Tablo 4.2.8: Dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması 82

Tablo 4.2.9: 7 yaşındaki katılımcıların vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 83
Tablo 4.2.10: 8 yaşındaki katılımcıların vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 84
Tablo 4.2.11: 9 yaşındaki katılımcıların vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 85
Tablo 4.2.12: Vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması 85
Tablo 4.2.13: 7 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 86
Tablo 4.2.14: 8 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 87
Tablo 4.2.15: 9 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 88
Tablo 4.2.16: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması..... 88
Tablo 4.2.17: 7 yaşındaki katılımcıların eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 89
Tablo 4.2.18: 8 yaşındaki katılımcıların eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 90
Tablo 4.2.19: 9 yaşındaki katılımcıların eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 91
Tablo 4.2.20: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması..... 91
Tablo 4.2.21: 7 yaşındaki katılımcıların bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 92
Tablo 4.2.22: 8 yaşındaki katılımcıların bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 93
Tablo 4.2.23: 9 yaşındaki katılımcıların bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 94
Tablo 4.2.24: Bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması 94
Tablo 4.2.25: 7 yaşındaki katılımcıların birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 95

Tablo 4.2.26: 8 yaşındaki katılımcıların birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 96
Tablo 4.2.27: 9 yaşındaki katılımcıların birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 97
Tablo 4.2.28: Birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması 97
Tablo 4.2.29: 7 yaşındaki katılımcıların paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 98
Tablo 4.2.30: 8 yaşındaki katılımcıların paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 99
Tablo 4.2.31: 9 yaşındaki katılımcıların paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri 100
Tablo 4.2.32: Paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması 100
Tablo 4. 3: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerinin cinsiyete göre dağılımı nedir? 101
Tablo 4.3.1: Mızıkçılık problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 102
Tablo 4.3.2: Mızıkçılık problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 103
Tablo 4.3.3: Mızıkçılık problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 103
Tablo 4.3.4: Dışlanma problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 104
Tablo 4.3.5: Dışlanma problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 105
Tablo 4.3.6: Dışlanma problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 105
Tablo 4.3.7: Vurma problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 106
Tablo 4.3.8: Vurma problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 107
Tablo 4.3.9: Vurma problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 107

Tablo 4.3.10: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 108
Tablo 4.3.11: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 109
Tablo 4.3.12: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 109
Tablo 4.3.13: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 110
Tablo 4.3.14: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 111
Tablo 4.3.15: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 111
Tablo 4.3.16: Bastırma ve yönetme problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 112
Tablo 4.3.17: Bastırma ve yönetme problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 113
Tablo 4.3.18: Bastırma ve yönetme problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 113
Tablo 4.3.19: Birbirini dinlememe problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 114
Tablo 4.3.20: Birbirini dinlememe problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 115
Tablo 4.3.21: Birbirini dinlememe problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 115
Tablo 4.3.22: Paylaşımcı olmama problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 116
Tablo 4.3.23: Paylaşımcı olmama problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 117
Tablo 4.3.24: Paylaşımcı olmama problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 117
Tablo 4.4: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerinin okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre dağılımı nedir? 118

Tablo 4.4.1: Mızıkçılık problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 119
Tablo 4.4.2: Mızıkçılık problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 120
Tablo 4.4.3: Mızıkçılık problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 120
Tablo 4.4.4: Dışlanma problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 122
Tablo 4.4.5: Dışlanma problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 122
Tablo 4.4.6: Dışlanma problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 123
Tablo 4.4.7: Vurma problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 124
Tablo 4.4.8: Vurma problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 124
Tablo 4.4.9: Vurma problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması..... 125
Tablo 4.4.10: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 126
Tablo 4.4.11: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 126
Tablo 4.4.12: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 127
Tablo 4.4.13: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 128
Tablo 4.4.14: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 128
Tablo 4.4.15: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 129
Tablo 4.4.16: Bastırma ve yönetme problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 130

Tablo 4.4.17: Bastırma ve yönetme problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 130
Tablo 4.4.18: Bastırma ve yönetme problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 131
Tablo 4.4.19: Birbirini dinlememe problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 132
Tablo 4.4.20: Birbirini dinlememe problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 132
Tablo 4.4.21: Birbirini dinlememe problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 133
Tablo 4.4.22: Paylaşımcı olmama problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 134
Tablo 4.4.23: Paylaşımcı olmama problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri 134
Tablo 4.4.24: Paylaşımcı olmama problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 135
Tablo 4.5: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerinin kardeş sayısına göre dağılımı nedir? 136
Tablo 4.5.1: Mızıkçılık problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 137
Tablo 4.5.2: Dışlanma problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 137
Tablo 4.5.3: Vurma problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 138
Tablo 4.5.4: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 139
Tablo 4.5.5: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 139
Tablo 4.5.6: Bastırma ve yönetme problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 140
Tablo 4.5.7: Birbirini dinlememe problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 141

Tablo 4.5.8: Paylaşımcı olmama problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması 141
Tablo 4.6: Okulda akranlar ile yaşanan sorunların sıklığı..... 142
Tablo 4.7: Okulda akranlar ile yaşanan problem durumları..... 143
Tablo 4.8: Yaşanılan problemlerin çözümüne ilişkin akran beklentileri 144
Tablo 4.9: Akranlarla yaşanan sorunlarda kendi çözüm yolları..... 145
Tablo 4.10: Yaşanılan sosyal problemler karşısındaki tepki ve beklentilerin karşılaştırılması..... 146
Tablo 4.11: Farklı çözüm yollarının üretilmesi..... 146

Şekil Listesi

Sayfa No

Şekil 2.1. Psikoseksüel gelişim dönemleri 10
Şekil 2.2. Psikososyal gelişim kuramı 13
Şekil 2.3. Bilişsel gelişim kuramı 14
Şekil 2.4. Sosyal bilişsel kuram ögeleri 15

1. Giriş

1.1. Problem

Eğitim öğretim faaliyetleri ile en temelde gerçekleştirilmeye çalışılan amaçlardan biri, içinde bulunduğumuz çağın gereksinimlerine uygun nesiller yetiştirmektir. Erken çocukluk döneminden itibaren okullar aracılığıyla sürdürülen çalışmalar gelecek nesli yeniçağa hazırlamaktadır. Yürütülen akademik faaliyetlerin yanı sıra gelecek nesle kazandırılması hedeflenen davranışlar ve beceriler çok daha önem taşımaktadır. Mutlu ve insan ilişkilerinde başarılı bireylerin yetişmesi hem toplum refahı hem de bireysel refah seviyesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Çağın gerekliliklerini bilen, eleştirel düşünebilen, sorgulayan, problem çözme ve karar verme becerilerini etkili kullanabilen ve sosyal problem çözme becerisine sahip nesiller yetiştirilmesine duyulan ihtiyaç her geçen gün daha da artmaktadır. Dolayısıyla birlikte çalışma ve yaşayabilme konusundaki beceriler de her geçen yıl değer kazanmaktadır.

İnsanların bir aradayken birbirleriyle anlaşmazlık ve çatışmalar yaşaması kaçınılmaz olmakla birlikte, bu aşamada yaşanan sorunların uygun yollarla üstesinden gelinmesi önem kazanmaktadır (Uzunkol ve Yılmaz, 2018). Anlıak ve Dinçer (2005), söz konusu güçlükleri aşabilmek için incelik isteyen davranış ve düşünme becerilerine sahip olmak gerektiğini, dolayısıyla sosyal problem çözme becerisinin çok erken yaşlarda desteklenmesi gereken ve yaşam boyu süren becerilerden biri olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Uzunkol (2014), insanların diğer bireylerle kurduğu iletişim şeklinin sosyal ilişkilerimizin en önemli belirleyicilerinden biri olduğunu ve bu süreçte bazı sorunlarla karşılaşılmasının olağanlığından bahsetmektedir. Karşılaşılan sorunlarla baş edebilme ve üstesinden gelebilme becerisi, bunun için benimsenen tarz, insanın sosyal yaşamının önemli belirleyicilerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal etkileşim, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Yaşamını ilişkiler ağı içinde sürdüren insanın uyumunda ve mutlu olmasında sağlıklı sosyal etkileşimin büyük payı vardır. Çocuğun sosyal davranışı, etkileşimde olduğu iki önemli grubun; ailenin ve akranların tepkileri bağlamında ele alınmalıdır (Grusec ve Lytton, 1998, aktaran Çetin, Alpa Bilbay ve Albayrak Kaymak, 2002). Akran grubu, aileye göre çocuğun kendini daha yansız olarak tanıyabileceği ve kişiler arası ilişkiler bakımından gerçeklerle yüz yüze gelebileceği bir ortamdır. Akran grubunun çocuk üzerindeki etkisi, çocuk büyüdükçe

artmakta, özellikle ergenlik döneminde en üst noktaya ulaşmaktadır (Delikara, 2002). Oldukça karmaşık görünen yeni dünya düzeninde yetişkinlerin bile karşılaştıkları problemleri çözme konusunda zorlandıkları görülmektedir. Bu bağlamda erken yaşlarda edinilen ve özellikle okul öncesi ve ilkokulun ilk yıllarını kapsayan sosyal problem çözme becerisi eğitiminin gelecekte problem çözebilen bireyler yetişmesine temel oluşturacağı öngörülmektedir.

Çocuğun akranları tarafından kabulü, onun yeterli sosyal beceriye sahip olmasıyla doğrudan ilişkilidir (Dowrik, 1986, aktaran Çetin vd., 2002). Çocuklar davranışlarının hangilerinin akranları tarafından kabul göreceğini, hangilerinin akranları tarafından kabul görmeyeceğini kendilerine verilen tepkilerden öğrenirler. Soysal beceriler, güç eşitliğine dayalı ilişkiler içerisinde öğrenilir.

Arkadaş ilişkileri çocukların gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Gelişim sürecinde akranlarıyla yaşadığı yoğun ilişkiler çocuğa yeterli sosyal uyumu gösterebilmesi ve gerekli sosyal becerileri kazanması için fırsat sağlamaktadır. Çocuklar arkadaşlık kurabilmenin ve farklı oyun etkinliklerine katılmanın grup tarafından gördükleri kabule bağlı olduğunu fark etmektedir. Çocuklar akranlarıyla zaman geçirmek istemedikleri anlarda bile eskiden olduğu kadar akranlarından kolayca uzaklaşamamaktadır. Mutlu olsalar da olmasalar da zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirmek zorundadırlar (Mussen ve Conger, 1956, aktaran Çetin vd., 2002).

Çocukların 72 aylık olması beraberinde ilkokula adım atmayı zorunlu kılmaktadır. Çocuk, yeterince hazır olsa da olmasa da yasal olarak okula gitmek durumundadır. Okul zorunluğu, bahsedildiği gibi beraberinde yeterli sosyal becerilerin kazanılmasına olanak sağlamanın yanında birtakım sosyal problemlerin çözümünü de zorunlu kılacaktır.

Orta çocukluk dönemi olarak adlandırılan ve 7- 11 yaş arasını kapsayan dönemde çocuklar, aileleri dışındaki bireylerle iletişim kurarak sosyalleşmekte; tıpkı yetişkinler gibi akranlarıyla sorunlar ve çatışmalar yaşamaktadır. Bu dönemde akran grupları, çocukların gelişimi için önemi giderek artan bir bağlam halini almaktadır (Berk, 2013). Çocukların sosyal alanlarının genişlemesi, yaşadıkları problemlerin çeşitlenmesine neden olmaktadır. Yaşanan bu çeşitli çatışmaların çözümü için belirlemiş oldukları yaklaşımları ilerleyen yıllarda da sürdürmeleri olasıdır. Bu sebeple çocukların sosyal problem çözme becerileri hem çocuğun sosyal-duygusal gelişimi açısından hem de sağlıklı bir toplumsal yaşam

açısından oldukça önemli görülmektedir (Uzunkol ve Yılmaz, 2018). Bu derece önemli görülen sosyal problem çözme becerisine erken çocukluktan itibaren gereken önemin gösterilmesi, eğitici ve önleyici faaliyetlere yer verilmesi gelecek yıllarda çocukların sağlıklı ilişki ve iletişim içinde olmalarına katkı sağlayacaktır.

Bir çocuğun ilkokul döneminde yaşadığı sosyal problemler ve bu sosyal problemlerle başa çıkma yöntemi, yetişkin olduğunda kuracağı sosyal ilişkiler ve benlik kavramını doğrudan etkileyecektir. Tüm bu açılardan bakıldığında ve literatür taraması yapıldığında sosyal problem çözme becerisinin büyük çoğunlukla okul öncesinde kritik dönem olarak kabul edildiği görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde sosyal problem çözme çalışmalarının daha çok (Özmen, 2013; Yılmaz, 2016; Beydoğan, 2019) okul öncesi dönem örneklemi üzerine yapıldığı dikkati çekmektedir. Literatürde ilkokul çağı çocuklarının sosyal problem çözme becerileri üzerine yapılan çalışmaların az olduğu görülmüş, küçük sınıflar düzeyinde çalışmalara ihtiyaç olduğu belirlenmiştir.

Sosyal problem çözme becerisi, kişinin hayatını sürdürebilmesi için oldukça gerekli bir beceridir. Okul öncesi dönemden itibaren çocuklar sosyal çevre ile tanışmakta ve içinde bulundukları yaş grubuna özgü birtakım sosyal problemlerle karşılaşmaktadır. Çocukların yaşadıkları sosyal problemleri ne şekilde çözecekleri ise merak konusudur. Herhangi bir sosyal problem çözme beceri eğitimi almamış olan çocuklar hiç kuşkusuz akranlarından aldıkları tepkilere ve ebeveyn tutumlarından edindikleri problem çözme stillerine uygun hareket edeceklerdir. Bu doğrultuda unutulmamalıdır ki, özellikle ilkokul yıllarından itibaren sosyal problem çözme becerisi; çocukların tercih ettikleri yolları, onların yetişkin birer birey olduklarında toplumda yaşayacakları sorunlara karşı bakış açılarını, çözüm yollarını, uyumlarını ve mutluluklarını etkileyecektir. Sosyal problem çözme becerisinin kişinin hayatındaki yeri ve gelecek yıllara yansıyacak izleri çok önemli görülmektedir. Bu beceride kritik dönemin çoğunlukla okul öncesi çağ kabul edildiği bilinmektedir. Yapılan araştırmalar, okul öncesi grubu kapsamakta ve eğitim-öğretim kurumlarında zorunlu bir sosyal problem çözme becerisi eğitimi bulunmamaktadır. Bunların yanı sıra; kritik dönemde edinilemeyen becerinin ilkokul çağı çocuklarının sosyal problemler yaşamasına ve bu problemleri çözmede tercih ettikleri yolları etkilemesi gerekçeleri, ilkokulda yapılan sosyal problem çözme çalışmalarının yetersiz olduğunu ortaya koymuş ve tüm bunlar "İlkokul ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okul içindeki akranlarıyla yaşadıkları sosyal

problemleri çözmede tercih ettikleri yollar nelerdir?" sorusuna merak uyandırmış ve araştırmanın konusu olmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okul içindeki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözmek için tercih ettikleri yolları belirlemektir. Bu genel amaca uygun şekilde, çocukların yaşadıkları sosyal problemleri çözmek için tercih ettikleri yolların çeşitli değişkenler (yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alıp almama durumu, kardeş sayısı) açısından incelenmesi ve sonuçların ortaya konması amaçlanmıştır.

1.2.1. Alt Amaçlar

Araştırmanın alt amaçları aşağıda sıralandığı gibidir:

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin;

- Sosyal problem çözme tercihlerindeki dağılım nedir?
- Sosyal problem çözme tercihlerinin yaşa göre dağılımı nedir?
- Sosyal problem çözme tercihlerinin cinsiyete göre dağılımı nedir?
- Sosyal problem çözme tercihlerinin okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre dağılımı nedir?
- Sosyal problem çözme tercihlerinin kardeş sayısına göre dağılımı nedir?
- Okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemler nelerdir?
- Okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemlere ürettikleri çözümler nelerdir?
- Okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemlere ürettikleri çözümlere aldıkları tepkiler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi eğitimi alma şansına sahip çocuklar, okul öncesi dönemden itibaren akran ilişkileri kurmaya dolayısıyla akran problemleri yaşamaya başlamaktadır. Çocukların

akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözme tercihleri çocuktan çocuğa farklılık göstermektedir. Okul öncesi dönemde sosyal problem çözme becerisini incelemek için alanyazında pek çok araştırma yapıldığı görülmektedir.

Okul öncesi dönemde pek çok araştırma yapılmasına karşın ilkokul çağındaki küçük seviye gruplarındaki çocukları kapsayan çalışmaların alanyazındaki azlığı dikkati çekmektedir. Özellikle ülkemizde okul öncesi eğitimin zorunlu olmaması, sosyal problem çözme becerisinde erken çocukluk döneminin kaçırılmasına, yine erken çocukluk döneminde sosyal problem çözme becerisi eğitiminin alınmamasının gelecek yıllarda çocukların akranlarıyla yaşayacakları sosyal problemleri çözme tercih yollarını etkileyeceği öngörülmektedir.

İlkokul dönemi, çocukların yoğun olarak sosyal ilişkiler yaşamaya başladığı bir dönemdir ve aynı zamanda eğitim öğretimin zorunlu olarak başlangıcıdır. Yoğun sosyal ilişkilerin yaşanmaya başlamasıyla beraber akranlar arasındaki sosyal problemlerin çeşitliliği de artacaktır.

Çocukların ilkokula başlamalarıyla beraber gerek akademik anlamda gerek sosyal anlamda başa çıkmaları gereken durumlar artış gösterir. İlkokula başlanması ile beraber çocuklar bir uyum sürecinden geçmektedir. Okula pek çok açıdan (duyuşsal, psikomotor, bilişsel) hazırbulunuşluğu daha yüksek başlamış olan çocuklar, bu uyum sürecini daha kolay ve kısa sürede atlatırken, hazırbulunuşluğu yeterli olmayan çocuklar için daha zorlayıcı olmaktadır. Uyum süreci ile beraber ilişkiler de ortaya çıkmaya başlamakta, ilk arkadaşlıklar kurulmaktadır. Kimi zaman ikili ilişkilerin kurulduğu görülürken ağırlıklı olarak ilkokul dönemi çocuklarının tercih ettikleri oyunları gruplar halinde oynadıkları ve gruptaki kişilerin sıklıkla değişiklik gösterdiği görülmektedir.

Çocuklar, eğitim öğretim faaliyetleri nedeniyle günlerinin büyük bir kısmını akranlarıyla geçirmektedir. Akran grupları, ailenin yanı sıra çocukların çok daha tarafsız ilişkiler kurabildiği bir gruptur. Çocuk, akran ilişkilerinde gerçeklerle sıklıkla yüz yüze gelmekte ve yaşadığı/yaşayacağı sosyal problemlerle kendi kendine başa çıkması gerektiğini fark etmektedir. Tüm bu sebeplerle, araştırmadan elde edilecek bulguların;

- Millî Eğitim Bakanlığının [MEB], ilkokul müfredatında ayrı bir sosyal problem çözme becerisi eğitimi dersinin eklenmesine,

- Yüksek Öğretim Kurulunun [YÖK], öğretmen yetiştirme programlarında zorunlu bir ders olarak sosyal problem çözme becerisi eğitimi dersi eklenmesi ve daha bu konuda yetkin öğretmenlerin yetiştirilmesine,
- Kritik dönem dışında da sosyal problem çözme becerisi konusunun ele alınmasına,
- İlkokul öğrencileri kapsamında bir sosyal problem çözme becerisi eğitim programının geliştirilmesi gerekliliğine,
- Yapılacak yeni araştırmalara ışık tutacak ve araştırmaların niceliksel/niteliksel anlamda derinlik kazanmasına katkı sağlayacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

Yapılan araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtildiği gibidir:

- Araştırma konusu, ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerisi tercihleri,
- Araştırma verileri, 2019-2020 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan ilkokul ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri,
- Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ili, Kadıköy ilçesindeki bir özel ilkokula devam etmekte olan ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri,
- Araştırma verileri, "Sosyal Problem Çözme Anketi", "Kişisel Bilgi Formu" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu"ndan elde edilen bulgular ile sınırlıdır.

1.5. Sayıltılar

Yapılan araştırmanın sayıltıları aşağıda belirtildiği gibidir:

- Katılımcı öğrencilerin Sosyal Problem Çözme Anketi sorularına samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
- Katılımcı öğrencilerin odak grup görüşmesinde yöneltilen sorulara samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Araştırma Tanımları

Yapılan araştırmada sıkça bahsedilen kavramlara ilişkin tanımlara aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal Beceriler: Bireyin toplum içerisinde diğer bireylerle olumlu etkileşim kurmasını sağlayan davranışlardır (Stanley, 2009).

***Problem*:** Genel anlamıyla bireyin önüne atılmış veya bireyi engelleyin bir şeydir (Adair, 2017). Türk Dil Kurumu Sözlüğüne (2020) göre problem; araştırılıp öğrenilmeye, düşünülüp çözülmeye, konuşulup bir sonuca bağlanmaya değer ya da gerekliliği olan durumdur.

***Problem* Çözme**: Bireyin problemi hissedişinden ona çözüm bulana kadar geçirdiği bir düşünce sürecidir (Gelbal, 1991). Belli bir amaca ulaşmakta karşılaşılan engelleri ortadan kaldırmaya yönelik süreçtir (Bingham, 1999, aktaran. Şahin, 2009).

***Sosyal Problem Çözme*:** Kişinin gerçek yaşamında karşılaştığı problemlere yönelik olarak değerlendirmeleri ve bu değerlendirmeleri ile ilgili olarak yararlı ya da yararsız problem çözme becerilerini kullandığı süreçtir (Dora, 2003). Bireyin gündelik hayatta karşısına çıkan problemleri belirleyerek, bu problemlere etkili bir çözümleri bulması ya da problem durumlarına uyum sağlaması sürecidir (D'Zurilla ve Nezu, 1999, aktaran Yağbasan, 2018).

Akranlar: Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri. Aynı yaş ve olgunluk düzeyindeki çocuklar (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2020).

2. Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde sosyal gelişim, akran ilişkileri, sosyal beceriler, sosyal problem çözme becerisi ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Gelişim

Bu kısımda sosyal gelişimin tanımlarına ve sosyal gelişimin önemine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.1. Sosyal Gelişimin Tanımı ve Önemi

Gelişimsel süreç ve dönemlerden yola çıkmak, bireyin gelişiminin daha rahat tanımlanması ve anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Sosyo-duygusal süreçler, bireylerin diğer bireylerle ilişkilerindeki, duygularındaki ve kişiliklerindeki değişimleri içermektedir. Bir bebeğin ebeveyninin temasına gülümseyerek tepki vermesi, bir çocuğun oyun oynadığı arkadaşına kaba davranışı, okul çağı çocuklarındaki girişkenliğin gelişimi, bir ergenin mezuniyet törenindeki mutluluğu ve yaşlı bir çiftin duygusal bağlılığı gelişimde sosyo-duygusal süreçlerin rolünü ortaya koymaktadır (Sayıl, 2012). Yaşamın her evresinde farklı gelişim gösteren sosyal ve duygusal süreçleri anlamak için uzamanlar tarafından pek çok tanım yapıldığı görülmektedir. Sosyal gelişim kavramına yönelik tanımlara bakıldığında temelde benzerlikler gösteren tanımlar göze çarpmaktadır.

Sosyal gelişim; ilk çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde bireyin istendik davranışları sergilemek, hoşa gitmeyen davranışlarında kontrol etme becerisi kazanabilmek ve beğenilmeyen davranışları en alt düzeye indirebilmek, toplumda yasaklanan davranışlardan uzak durabilmek, toplum tarafından kabul gören davranışları davranış haline getirebilmek, tüm bunları uygularken de zaman ve zemini uygun kullanarak sosyal ihtiyaçlarını karşılamakla gerçekleşmektedir (Ergin, 2012).

> "Sosyal gelişim; bireyin doğumdan yetişkin oluncaya kadar sosyal uyarıcılara, grup yaşamına, toplumsal yaptırımlara karşı duyarlı olabilmesi, içinde bulunduğu grupla ya da yaşadığı kültürdeki diğer bireylerle geçinebilmesi ve onlardan biri gibi davranabilmesidir (MEB, 2012). "

Yavuzer (1998)'e göre, sosyal gelişim; toplumsal gelişim, kişinin sosyal çevresinin oluşması ve bu sosyal çevreden kaynaklanan sorun ve zorluklara karşı stratejiler ve olumlu tutumlar geliştirmesi, ortak yaşam ilkelerini benimseyebilmesidir.

Sosyal gelişim; bireylerin özellikle çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri durumuna gelmeleri ve grubun diğer üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları bir süreçtir. Bu süreç, bireyin doğumu ile başlayıp yaşamının sonuna kadar sürecek olsa da sosyal gelişimin etkilediği davranışların çoğunun ilk çocukluk döneminde belirgin bir duruma geldiği görülmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Bir başka tanımda ise sosyal duygusal gelişim, çocuğun kendini ifade edebilmesi, duygularını kontrol edebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyum içinde olabilmesidir (Sarni, 2001'den aktaran Kandır ve Alpan, 2008). Yapılan tanımlara bakıldığında sosyal gelişimin bireyin kendisi ve toplum ile uyumu, karşılaşılan zorluklarla başa çıkabilme becerisi çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.

Gelişim, tüm yaşam boyunca devam etmektedir. Ancak bu süreçte bazı boyutların bileşenleri daralırken bazıları genişlemektedir. Örneğin; dil edinme becerilerindeki gelişimin erken çocukluk döneminde kazanılmasının ileriki yaşlara göre çok daha kolay olması gelişimin bu özelliğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında gelişimdeki kritik dönemlerin önemine vurgu yapılmaktadır.

Çocukların yaşama uyum sağlamaları için sosyal gelişimlerine katkı sağlanmasının önemi büyüktür. Çocuğun davranışa dönüştüreceği toplumsal alışkanlıklar ve tutumlar, onun yeni bir yaşam biçimine kolaylıkla uyum sağlamasına yardımcı olmakla beraber özgür iradesi ile kendini sınırlama deneyimleri kazanmasını da katkı sağlayacaktır (Akyüz, 2010).

Her birey, yaşamı boyunca farklı süreçlerde farklı gelişim özellikleri göstermektedir. Sosyal gelişim ele alındığında çocukların ilk sosyal ortamlarının aile olduğu bilinmektedir. Aile ortamında sosyal gelişimin temelleri atılmaktadır. Bireyin aile ortamında başlayan sosyal yolcuğu, yaşamı boyunca izlerini beraberinde taşıyacağı bir etki bırakacaktır. Tüm bu sebeplere bakıldığında bireyin içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi, sağlıklı, mutlu ve başarılı bir hayat sürebilmesi sosyal gelişimin insan hayatındaki yerinin önemi ile açıklanmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2005). Sosyal bir varlık olan insanın yaşamı boyunca içinde bulunacağı tüm sosyal etkileşimler, sosyal gelişimine ve sosyal ilişkilerine katkı sağlayacaktır.

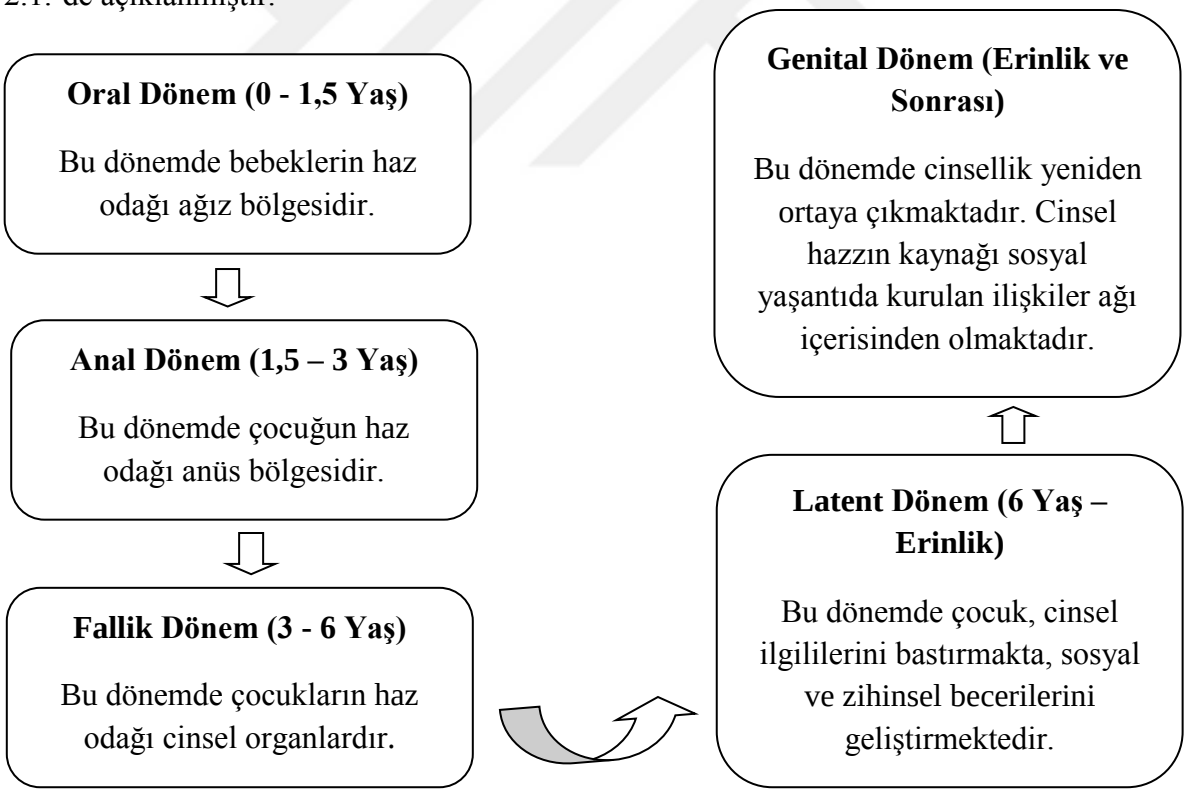
2.2. Gelişim Kuramları

İnsanın gelişiminde önemli etkileri olan gelişim kuramları farklı başlıklar altında aşağıda açıklanmıştır.

2.2.1. Psikanalitik Kuramlar

Psikanalitik kuramlar, gelişimi bilinçdışı ve önemli ölçüde duygu ağırlıklı bir içerikle tanımlamaktadır. Ayrıca ebeveynler ile erken dönemlerden itibaren kurulan etkileşimin, gelişimi önemli ölçüde etkilediğine ve şekillendirdiğine de vurgu yapmaktadır.

Freud'un Kuramı: Sigmund Freud, hastaları üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda bireylerin sahip oldukları sorunların, temelde yaşamlarının ilk yıllarındaki deneyimlerden kaynaklandığını savunmuştur. Freud'un kuramı genel olarak cinsel motivasyon üzerine kuruludur. Bu sebeple Freud'un gelişim dönemleri psikoseksüel dönemler olarak adlandırılmaktadır (Sayıl, 2012). Aşağıda Freud'un psikoseksüel gelişim dönemleri Şekil 2.1.'de açıklanmıştır.

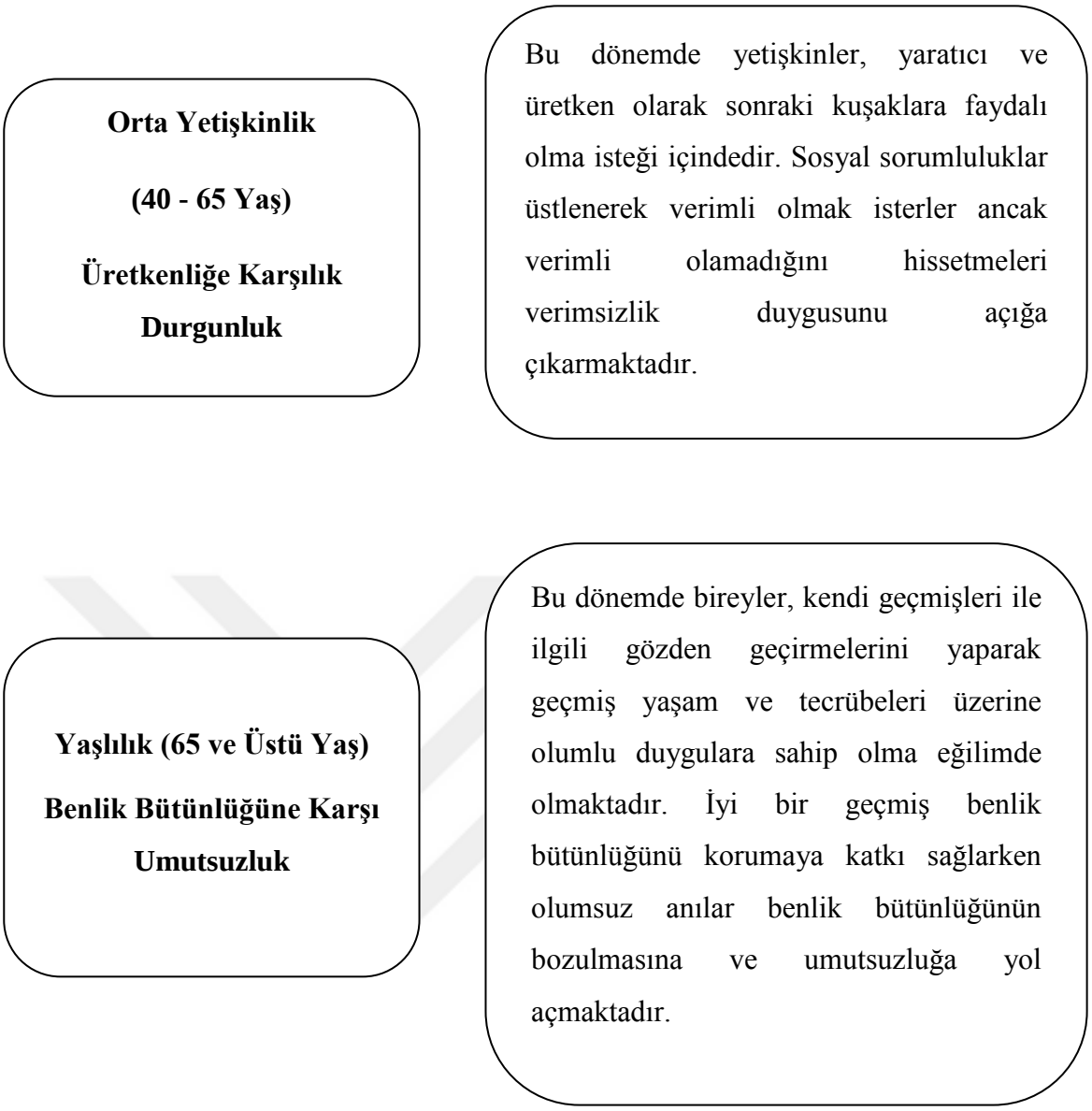
Şekil 2.1. Psikoseksüel gelişim dönemleri

Freud'un kuramı incelendiğinde yaşa bağlı olarak haz bölgesinin değiştiği ancak genel odağın cinsel motivasyon üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

Erikson'un Kuramı: Erik Erikson, önemli ölçüde Freud'un kuramından etkilenmiş ancak Freud'un kuramında bazı yanılgılara düştüğünü ifade etmiştir. Psikoseksüel gelişim kuramını ayrıntılı olarak inceleyerek psikososyal gelişim kuramını oluşturmuştur. Erikson'un psikososyal gelişim kuramı kişiliğin gelişimi ve oluşumunda biyolojik etkilerin yanı sıra toplumsal etkilerin, içinde yaşanılan kültürün de önemli ölçüde belirleyiciliği olduğunu ileri sürmektedir. Erikson'un psikososyal gelişim kuramı yaşamımız boyunca ortaya çıkmakta olan sekiz gelişim dönemini kapsamaktadır (Can, 2008). Aşağıda Erikson'un psikososyal gelişim kuramı Şekil 2.2.'de açıklanmıştır.

Bebeklik (0 – 1 Yaş) **Güvene Karşı Güvensizlik**	Bu dönemde bebekler, kendilerini güvende hissetme beklentisi içerisindedir. Anne, baba ya da temel bakımı üstlenen kişi bebeğin ihtiyaçlarını sürekli ve tutarlı bir biçimde yerine getirmelidir.
Bebeklik (1 – 3 Yaş) **Özerliğe Karşı Kuşku ve Utanç**	Bu dönemde çocuklar, kendi duygu, düşünce ve davranışlarının doğru olduğuna ilişkin bir duygu geliştirmektedir. Kendi duygu, davranış ve düşüncelerinin doğruluğuna ilişkin kuşku ve yetersizlik duygusu geliştirmektedir. Çocuğun kendi başına başarabileceği hedefler oluşturarak girişimlerine destek olunmalıdır.
İlk Çocukluk (3 – 6 Yaş) **Girişkenliğe Karşı Suçluluk**	Bu dönemde çocuklar, belli amaçlara yönelik girişimler başlatma ve sorumluluk almaya istekli davranmaktadır. Yapmak istediklerinin yanlış olduğuna inanarak suçluluk duygusu geliştirmektedir. Çocukların kendi kararlarına ilişkin seçimler yapmasına ve seçimlerinden dolayı ortaya çıkan sonuçlara ceza verilmemelidir

Orta ve İleri Çocukluk **(6– 11 Yaş)** **Başarılı Olmaya Karşı Yetersizlik**	Bu dönemde çocuklar, başarılı ve yeterli hissetmeye karşı istekli olmaktadır. Kendi gücüne güvenerek yeteneklerini göstermek istemektedir. Çocuğun yetenek sınırlarında öğrenme durumları düzenleyerek yetersizlik ve aşağılık duygusunun önüne geçilmelidir.
Ergenlik (11- 20 Yaş) **Kimlik Edinmeye Karşı Rol Karmaşası**	Bu dönemde, olumlu bir kimlik duygusu geliştirerek kim oldukları, ne olacakları veya yaşamda nasıl bir yol alacaklarını sağlıklı şekilde bulabilmek istekler ancak bu süreç sağlıklı ilerlemediğinde karmaşaya yol açmaktadır. Başarılı rol modeller gösterilerek araştırma yapmalarına fırsat verilmelidir.
İlk Yetişkinlik **(20 – 40 Yaş) Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık**	Bu dönemde yetişkinler, yakın ilişkiler kurma eğilimi içindedir. Sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurulabildiğinde yetişkinler başarılı olunduğu hissi ortaya çıkacaktır. Başarılı olunmazsa bu süreç yalıtılmışlıkla sonuçlanmaktadır. Bireyler yakın ilişkiler kurabileceklerine ilişkin cesaretlendirilmelidir.

Şekil 2.2. Psikososyal gelişim kuramı

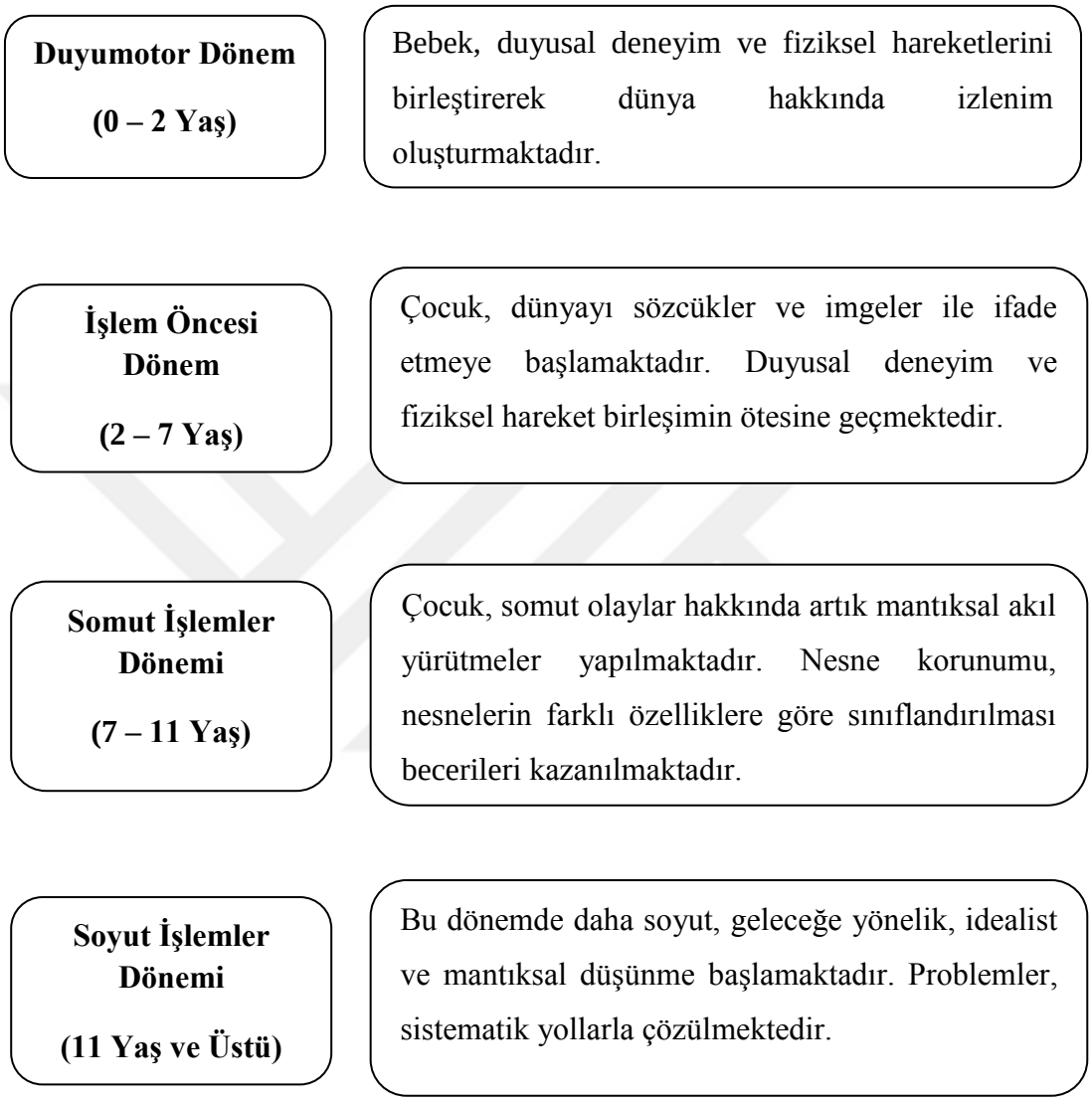
Erikson, gelişimin yalnızca biyolojik etkilerden değil çevresel ve kültürel faktörlerden de etkilendiğini düşünmektedir. Frued'un kuramını detaylıca inceledikten sonra bireyin sekiz farklı dönemde gelişimini tamamladığını ortaya koymuştur.

2.2.2. Bilişsel Kuramlar

Bilişsel kuramlar, bilinçli düşüncenin önemini vurgulamaktadır (Sayıl, 2012). Aşağıda Jean Piaget ve Lev Vygotsky'nin bilişsel kuramları açıklanmıştır.

Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı: Jean Piaget, çocukların minik birer bilim insanı olarak değerlendirilmesi gerektiğine inanmıştır. Çocukların, aktif olarak dünyayı anlamaya

ve keşfetmeye ihtiyaçları olduğunu savunmuştur. Piaget'nin yaşa bağımlı, dört aşamalı kuramına ilişkin bilgiler Şekil 2.3.'te sunulmuştur (Küçükkaragöz, 2008).

Şekil 2.3. Bilişsel gelişim kuramı

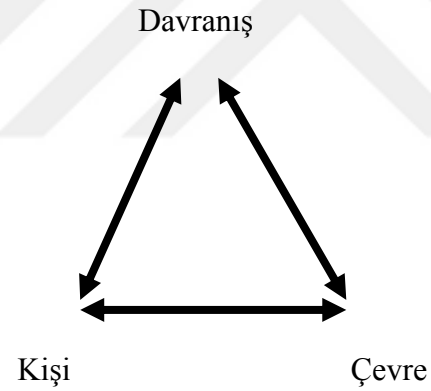
Vygotsky'nin Kuramı: Lev Vygotsky, çocukların aktif şekilde bilgilerini yapılandırabildiklerini, bilişsel gelişim üzerinde sosyal etkileşim ve kültürün önemli bir rolü olduğunu savunmuştur. Bu sebeple Vygotsky'nin kuramı, kültür ve sosyal etkileşimin bilişsel gelişime nasıl etki yarattığını açıklayan sosyokültürel bilişsel bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ona göre, çocuğun gelişimi, çocuğun kendinden daha becerikli akranlarıyla ve yetişkinlerle kurduğu sosyal etkileşimler doğrultusunda gerçekleşmektedir (Holzman, 2009'dan aktaran Sayıl, 2012).

2.2.3. Sosyal Bilişsel Kuramlar

Sosyal bilişsel kuramlar, gelişimde sürekliliği vurgulamaktadır. Önceki kuramların aksine gelişimde dönemlerin varlığını reddetmektedir. Gözlem sonucu kazanılan davranışların sonraki yaşantılarda açığa çıkabileceğini, hemen gösterilme gerekliliği olmadığını savunmaktadır (Korkmaz, 2008). Aşağıda Albert Bandura'nın sosyal bilişsel kuramına açıklamalar ile yer verilmiştir.

Bandura'nın Kuramı: Albert Bandura, bilişsel süreçlerin sosyal çevre ve davranışlarla büyük ölçüde ilişkili olduğunu savunmuştur. Gözlem ve taklit yoluyla iyi ya da kötü pek çok davranışın öğrenilebileceğini ortaya koymuştur. Bireylerin diğer bireyleri gözlemleyerek davranış, düşünce ve duygu kazandıklarını ve gözlemler sonucu kazanılan davranış, düşünce ve duyguların bireyin yaşam boyu gelişiminin büyük bir parçası olduğunu vurgulayan sosyal bilişsel kuram, üç öge içermektedir: Davranış, kişi ve çevre.

Bu üç öge karşılıklı etkileşimler içerinde işlev göstermektedir.

Şekil 2.4. Sosyal bilişsel kuram ögeleri

Bireyin gelişimi, her yaş döneminde farklılıklar göstermektedir. Ancak gelişimin bir bütün ve zamana yayılmış olduğu unutulmamalıdır. Gelişim kuramlarına bakıldığında, her ne kadar farklı çerçevelerden odak noktası belirlenmiş olduğu dikkati çekse de birbirini takip ettiği, etkileşimin olduğu dikkati çekmektedir.

2.3. Orta ve Geç Çocuklukta Sosyo-duygusal Gelişim

İlkokul dönemi, çocukların sosyal ve duygusal yaşamlarına pek çok zorluğun girdiği yıllardır. 7-11 yaş aralığında bulunan çocukları kapsayan orta ve geç çocukluk döneminde,

ebeveyn ve akran ilişkileri erken çocukluk dönemine göre farklılaşmakta ve okul hayatı daha akademik bir nitelik kazanarak karşımıza çıkmaktadır.

Orta ve geç çocukluk dönemindeki çocuklar kendilerine ilişkin tanımlamaları, erken çocukluk dönemindeki çocukların somut tanımlamalarının aksine gittikçe daha karakteristik özelliklerle yapmaktadır. Ayrıca ilkokul yıllarında çocuklar, benliklerinin sosyal özelliklerini tanımaya daha yatkın hale gelmekte, farklı çocuklar ile karşılaştırmalar yaparak kendilerini net ifadelerden kaçınmakta, başkalarına göre ne yapabileceklerini düşünme eğilimi içerisine girmektedir (Harter, 2006'dan aktaran Erden İmamoğlu, 2012). Robert (1980)'e göre, orta ve geç çocukluk dönemindeki çocukların, başkalarını anlamaya ilişkin bakış açısı kazanma durumlarında da artış görülmektedir. Özet olarak orta ve geç çocukluk dönemindeki çocukların benliklerini ilişkin açıklamalar yaparken sosyal çevrelerinden etkilendiklerini ve başkalarını anlamaya ilişkin konularda ise daha şüpheci oldukları gözlemlenmektedir.

Kaplan (2009), yüksek öz saygı ve olumlu öz algının çocukların iyi olma durumlarını belirleyen önemli karakter özelliklerinden biri olduğunu belirtmektedir. Çocukların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki bağlantılar düşünüldüğünde yüksek veya düşük benlik algısının çeşitli sonuçları ortaya konmaktadır.

Benlik saygısı yüksek olan çocuklar, diğer çocuklara göre üstünlük sahibidir ve bu durum beraberinde olumlu sonuçlar doğurduğu gibi olumsuz sonuçlar da doğurmaktadır. Yüksek benlik saygısına sahip olan çocuklar hem antisosyal hem de prososyal davranışlar göstermeye eğilimlidir (Krueger, Vohs ve Baumeister 2008'den aktaran Erden İmamoğlu, 2012). Bunun yanında günümüzde pek çok çocuğun orta veya düşük benlik saygısına sahip olduğu bilinmektedir. Çocukların aileleri, öğretmenleri veya sosyal çevreleri tarafından gereğinden fazla övgü almaları benlik algılarının şişirilmesine sebep olmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da çocuklar, eleştirilere karşı daha az tahammül göstermektedir.

Bir kimsenin herhangi bir durumun üstesinden gelebileceği ve bu durum karşısında olumlu sonuçlar elde edeceğine dair duyduğu inanç öz yetkinlik olarak tanımlanmaktadır. Öz yetkinlik, Bandura'ya (2001, 2008, 2009a, b, 2010a Aktaran Erden İmamoğlu, 2012) göre ise "ben yapabilirim", "ben yapamam" inancıdır. Orta ve geç çocukluk dönemindeki bir çocuğun yüksek öz yetkinliğe sahip olması sorumluluk alma ve üstesinden gelebilmeye karşı inancının yüksek olmasına; bu sayede daha girişken davranmasına katkı

sağlamaktadır. Akranlar arasında da öz yetkinliği yüksek olanlar bir araya geldiğinde daha istekli olarak çalışmaktadır.

Bu dönemde kendini düzenleme kapasitesi de artmaktadır. Kendini düzenleme kapasitesinin artmasıyla beraber çocukta davranış, duygu ve düşünceleri kontrol etmeye karşı çabalar artmaktadır. Bu durum da beraberinde sosyal yetkinliğin artmasına ve başarıya giden yolun bulunmasına katkı sağlamaktadır (Einsberg, Spinrad ve Eggum, 2010; Thompson 2009, aktaran Erden İmamoğlu, 2012). Duygu, düşünce ve davranışların öz düzenlemesiyle çocukların sağlıklı sosyal ilişkiler ağı içerisinde yer almaları mümkün olacaktır.

Erikson'un Psikososyal Kuramı'na göre insan yaşamı boyunca sekiz dönemde gelişimini tamamlamaktadır. Orta ve geç çocukluk dönemindeki çocuklar kurama göre yaşamın dördüncü evresinde yer almaktadır. Bu evrenin ismi "*çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu"*dur. İlkokul yıllarına gelen bu evrede çocukların sahip oldukları enerjiyi, bilgi ve becerilerini geliştirmeye odaklı olarak yönlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar çocuklarda aşağılık ve yetersizlik duygularını hissettirecektir (Sayıl, 2012). Bu dönemde aile bireylerine akranlar ve öğretmenler de eklenmektedir. Aile bireyleri cesaret veren kişi konumunda yer almaktadır. Öğretmen koruyan, akranlar ise kabul eden taraflar olmaktadır (Bacanlı, 2002). Görüldüğü üzere orta ve geç çocukluk döneminin en belirgin özelliklerinden biri okul hayatının gerçek anlamda başlaması ile beraber açığa çıkan başarma duygusudur. Bu yaş grubundaki çocukların üretmeye karşı istekli oldukları bilinmektedir. Ancak hatalı ebeveyn veya öğretmen tutumları çocuklardaki başarma duygusu ve çabalarına karşı aşağılık duygusunu geliştirmelerine neden olabilmektedir.

Freud, bu yaş çocuklarının "*latent dönem"* içerisinde yer aldıklarını belirtmektedir. Orta ve geç çocukluk yıllarına denk gelen latent dönem, çocukların cinsel ilgilerini bastırdıkları, sosyal ve zihinsel becerilerini geliştirdikleri bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar bu dönemde cinsel ilgilerini unutmakta hatta karşı cinsi düşman olarak ilan etmektedir (Sayıl, 2012; Bacanlı, 2002).

Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı'na göre ise orta ve geç çocukluk "*somut işlemler dönemi"*ne denk gelmektedir. Somut işlemler dönemi, kurama göre üçüncü evredir. Bu

evredeki çocuklar, soyut kavramları anlayamamaktadır. Nesnelerle yapılan işlemlerde başarılı olmaktadır (Küçükkaragöz, 2011).

Çocuklar erken çocukluk döneminden itibaren hem kendi hem de başkalarının duyguları hakkında konuşmaya başlamaktadırlar. Bunun yanında sosyal standartlara uyabilmek için duygu kontrolü ve duygu yönetimi konularında farkındalık kazanmaktadır. Tüm bu beceriler orta ve geç çocukluk dönemine gelindiğinde artarak kendini göstermektedir (Cunningham, Kliwer ve Garner, 2009; Sarni ve diğ. 2006 aktran Erden İmamoğlu, 2012). Bu dönemde çocuklar, duyguları anlama, yönetme ve öz düzenleme konularında çok daha başarılı olmaktadır.

Orta ve geç çocukluk dönemindeki çocuklar, çocuk olmanın yanında bir yandan büyümeye devam etmektedir. Bedeninin ve kendisinin farkına varmaya başlamaktadır. Çocuğun bedenini ve kendini fark etmesi beraberinde kendine karşı olumlu tutum geliştirme ve kendini benimseme sorumluluklarını da getirmektedir. Çocuk bu dönemde sadece kendini keşfetmekle kalmamaktadır. Yoğun sosyal ilişkiler içerisine girilen bir dönem olması, başkalarını da keşfetmelerine olanak tanımaktadır. Çocuk, okulda ve sınıfta yaşıtlarıyla, arkadaşları ile karşılaşmaktadır. Bunun yanında sokak, park vb. gibi farklı sosyal ortamlarda da keşfedecek pek çok akranı olmaktadır. Çocuğun dahil olduğu her ortamda yapmış olduğu aktiviteler, örneğin birlikte saklambaç oynamak, yaşıtlar ile geçinme becerisini gerektirmektedir. Bir çocuğun akranları ile iyi ilişkiler içerisinde olması gelecek yıllarda kuracağı sosyal ilişkilerin temelini oluşturmaktadır (Bacanlı, 2002).

Yuva çocuklarının okul çağı çocukları olmasıyla beraber çocukların bu dönemde daha yoğun ilişkiler içerisine girdikleri görülmektedir. Çocuklar bu dönemde enerjilerini aile içi ilişkilerden farklı iki temel yöne harcamaya başlamaktadır: Akranlarıyla ilişkiler ve eğitim. Bu dönemde çocuklar, yaşıtları arasında mücadele etmeyi, ayakta kalmayı öğrenmektedir. Akranlar arasında birtakım karşılaştırmalar, akıl, dikkat çekicilik gibi, yaşanmaya başlamaktadır. Çocuk, sosyal gruplar arasındaki benzer ve farklı olan durumları da yine orta ve geç çocukluk döneminde fark etmektedir. Çocukların uyum gösterdikleri en önemli yaş olmakla beraber yalnızca kendi kültüründe yer alan davranış tarzlarını öğrenmekle kalmamaktadır. Çocuklar bu dönemde yaşıtları arasında kabul görmek için özel bir çaba göstermektedir. Çünkü akranları arasında kabul görmeyen, toplum dışına itilen çocuklarda özgüven sorunları yaşanmaktadır (Wolf, 2004). Orta ve geç çocukluk döneminin genel özelliklerine bakıldığında, çocukların okul yaşamının başlamasıyla yoğun sosyal ilişkiler

içerisine girdikleri görülmektedir. Akranlar tarafından kabul görmek önemsenmekte, akran kabulü için özel çabalar harcanmaktadır. Çocuklar yalnız kendilerinin tutum ve davranışlarının değil, akran ve sosyal çevrelerinin tutum ve davranışlarının da farkına varmaktadır. Bu dönemde yaşanabilecek dışlanma durumlarının ileriki yıllarda kurulacak olan sosyal ilişkilere negatif yansımaları olacağı ön görülmektedir.

2.4. Sosyal Gelişimi Etkileyen Etmenler

Ortak yaşam ilkelerinin benimsenmesi, kültürel değerlerin özümsenmesi, sorunlarla baş edebilme becerilerinin geliştirebilmesi, öz denetim, fiziksel ve sosyal çevreye uyum becerilerinin her biri doğduğu andan itibaren sosyal bir varlık olan insanın hayatında önemli bir yer kaplamaktadır. Çünkü tüm bu becerilerin kazanılması mutlu bireylerin toplumda varlıklarını sürdürmelerini sağlayacaktır. İnsan, yaşamı boyunca diğer insanlarla ilişki içerisinde olarak sosyalliğini devam ettirme amacı içerisinde yer almaktadır. Bireyin yaşamı boyunca devam eden sosyal varlığı, sosyal gelişiminin ne ölçüde iyi olduğu ile şekillenmektedir. Sosyal gelişimi etkileyen pek çok etmen bulunmaktadır. Aşağıda bu etmenler; aile, akran gurubu, okul ve öğretmenler başlıkları çerçevesinde açıklanmıştır.

2.4.1. Aile

Bir çocuğun hayatındaki ilk sosyalleşme ortamı ailesidir. Aile ortamı, çocukların sadece sosyalleşme ortamı olmamakla beraber çocuğu sosyalleştiren kurum olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çocuk, aile ortamında ilk sosyal deneyimlerini yaşamaya başlamaktadır. Çocuğun aile içerisindeki konumunun ne olduğunu anlayabilmesi ebeveyn ve diğer aile üyeleri ile olan iletişim ve etkileşimine bağlı olmaktadır. Yaşamın ilk yıllarında model alarak öğrenen çocuk, aile üyeleri arasında kendisine bir model aramaktadır. Bu ihtiyacın karşılanabileceği en yakın ortam aile ortamıdır. Model alınan aile üyesinin tutum ve davranışları, çocuğun üzerinde sosyal anlamda olumlu etki yaratabileceği gibi olumsuz etkiler de yaratabilmektedir. Çocuk, taklit yeteneği sayesinde aile üyelerinde gördüğü olumlu davranışları kolaylıkla benimseyip uygulayabileceği gibi olumsuz olan davranışları da uygulayabilmektedir. Çocuğun yaşı ve aile üyesi ile kurduğu duygusal bağ, aile üyesinden etkilenme derecesi üzerinde etkili olmaktadır. Küçük yaş gruplarındaki çocukların aile üyelerinden daha fazla etkilendikleri görülürken ilerleyen yaşlarda sosyal çevrenin de değişmesi ile beraber çocuklar, akranlar ve diğer dış üyelerden de etkilenmekte, aile üyelerinin çocuğu etkileme dereceleri de gittikçe azalmaktadır

(Yavuzer, 2012). Anne-babalar, bireysel inanç sistemleri ve amaçları doğrultusunda farklı stiller/tutumlar ile çocuklarının toplumsallaşma sürecinde yer almaktadır. Çocuk yetiştirme stilleri ailedeki genel düzeni ve duygusal ortamı sağlamaktadır (Erdugan, 2019).

Ailelerin çocuk yetiştirme stillerinin, çocukların sosyal gelişimleri üzerinde farklı etkiler oluşturdukları bilinmektedir. Berk (2013)' e göre çocuk yetiştirme stilleri *Demokratik, Otoriter, İzin Verici, İhmalkâr* başlıkları altında açıklanmaktadır.

Demokratik Çocuk Yetiştirme Stili

Çocuk yetiştirme stilleri arasında en başaralı stil olarak gösterilmektedir. Aile, çocukların ihtiyaçlarının farkında ve bu ihtiyaçları ilgi ile karşılamaktadır. Ailenin de çocuklardan beklentileri açık şekilde ortaya konmaktadır. Ailenin amaca uygun kontrolü sayesinde çocuklara özerk alanlar sunulabilmektedir.

Otoriter Çocuk Yetiştirme Stili

Çocukların ilgi ve ihtiyaçları ebeveynlerin soğuk ve reddeden tavırları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu stilde emir dili hâkim olmakta ve çocuklara özerlik tanınma, fikir alışverişinde bulunma durumlarının yetersiz olduğu görülmektedir. Çocukların herhangi karşı tutumlarında cezalandırılma durumları söz konusu olmaktadır. Kabul, onaylanma ve takdir etme yoktur. Ailelerin çocuklar üzerinde zorlayıcı bir baskısı söz konusudur. Berk'e (2013) göre otoriter stilde yetişen çocukların benlik saygıları düşük olmaktadır. Çocukların duygu durumları mutsuz ve kaygılı olmakla beraber bu stilde yetişen çocuklar güce eğilim göstermektedir. Bu durum erkek çocuklarda öfke ve savunmayı yükseltirken kız çocuklarda bağımlılık, keşfetme ve özgüven eksikliklerine yol açmaktadır.

İzin Verici Çocuk Yetiştirme Stili

Eksikleri olan bir stil olduğu düşünülmektedir. Bu stilde yetişen çocukların yeterli olgunluğa erişmemiş olsalar dahi kendi kararlarını almalarına izin verilmektedir. Çocuğa, çok değerli ve eşsiz olduklarını hissettirerek özgüven patlamasına sebep olunan bir ebeveyn tutumudur. Bu stilde yetişen çocukların çok talepkâr, sıkılgan, başladıkları işleri yarım bırakan ve okul başarısı düşük çocuklar oldukları görülmektedir. Ebeveynler, kural ve sınırlar koyma konusunda da tutarlı davranış sergileyememektedir. Bu stilde yetişen çocuklar kurallara ve sınırlara alışkın olmadıkları için başkalarının duygu ve beklentilerine karşı duyarsız davranmaktadır.

İhmalkâr Çocuk Yetiştirme Stili

Bu stilde ebeveynler çocukları için çok az vakit harcamaktadır. Ebeveynlerin öncelikleri çocuk değil kendileridir. İhmalin çok küçük yaşlardan itibaren olması çocukların tüm gelişim evrelerinde bozukluklara sebep olmakla beraber okul başarısızlığı, ergenlikte antisosyal davranışlar, özgüven problemleri ve depresyona yatkınlığa yol açmaktadır.

Yavuzer'e (1997) göre ise, anne baba yaklaşımları *denetleyici, destekleyici ve pasif* olmak üzere üç farklı grupta incelenmektedir.

Denetleyici Yaklaşım

Denetleyici yaklaşımda olan ebeveynler, çocuklarının tutum ve davranışlarını değiştirme amacı içindedirler. Tehdit, fiziksel şiddet, sevgiyi esirgeme, küsmek, iletişimi kesmek, aşağılamak vb. durumların hepsi denetleyici ebeveyn yaklaşımlarının birer ürünüdür. Bu yaklaşım içinde yetişmekte olan çocuklar, hangi davranışları sonucu hangi tepkileri alacaklarını bilmemektedir. Bu bilinmezlik, çocuğun kaygılı, korkutulmuş, isyankâr veya sindirilmiş bir birey olarak yetişmesine sebep olmaktadır.

Destekleyici Yaklaşım

Bu yaklaşımda ebeveynler çocuğa yakın ilgi göstermektedir. Çocuk ile ortak faaliyetlerde yer almak, sözel veya dokunsal olarak sevgiyi ifade etmek, çocuğun benliğini onaylamak destekleyici yaklaşımda olan ebeveyn davranışları arasında yer almaktadır. Ebeveynlerin çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına keyifle karşılık vermeleri, çocuğa kendini tanımaya yönelik imkanlar yaratmaktadır. Ebeveynin tutarlı olması anne-baba-çocuk üçgeninde karşılıklı olarak beklentilerin bilinmesine katkı sağlamaktadır. Belirsizliklerin ortadan kalkması sağlıklı bir kişilik gelişimine zemin hazırlamaktadır.

Pasif Yaklaşım

Bu yaklaşımda ebeveynler, çocuğun etkinlik ve beklentileri karşısında ilgisiz ve kayıtsız bir tavırdadır. Ebeveynlerin ilgisiz davranışları çocuğun okul ve sosyal çevresinde olumsuz ilişkiler kurmasına, olumsuz davranışlar sergilemesine yol açmaktadır. Pasif yaklaşımda ebeveynler, hoşgörü ve boş vermeyi ayırt edemeyip çocuklara sınırsız haklar tanımaktadır.

Baumrind'e (1971 aktaran Aslan, 2012) göre de anne-baba tutumları dört farklı tiptedir:

Otoriter Anne-Baba

Bu tutum veya stile sahip anne-babalar, çocukların kendi emirlerine göre davranmalarını beklemektedir. Çocuğun kendi başına bir iş yapmasına, çabasına saygı duymamakta ve çocuğu sınırlandırmaktadır. Sözlü iletişime çok az yer verilmektedir. Bu stilde yetiştirilen çocuklar genelde mutsuz, korku dolu ve kaygılı olmaktadır. Otoriter tutum, çocukları sosyal yetersizliği ile ilişkilidir.

Demokratik Anne-Baba

Bu tutum veya stile sahip anne-babalar, çocuklarını bağımsız olmaları konusunda teşvik etmektedir. Bunu yaparken öte yandan davranışları sınırlamakta ve kontroller etmektedirler. Sözlü iletişim yaygındır. Çocuklarına karşı rahatlatıcı ve sıcak bir tavırları bulunmaktadır. Ebeveynleri demokratik ola çocuklar genellikle neşeli, kendine güvenen, öz denetimli, akranları ile uyumlu sosyal ilişkide olmaktadır.

İhmalkâr Anne-Baba

Ebeveynler, çocuğun hayatıyla oldukça ilgisizdir. Bu tutumda yetişen çocuklar, anne-babalarının yaşamlarının kendilerinden çok daha önemli olduğu fikrine kapılmaktadır. Çocuklar düşük öz saygı ve öz kontrole sahip olmaktadır.

Hoşgörülü Anne-Baba

Bu tutumda ebeveynler, çocukları ile yakından ilgilenmektedir. Ancak demokratik tutumda olduğu gibi çocuklarına karşı beklenti ve kontrol söz konusu değildir. Talep ve kontrol oldukça azdır. Bu sebeple çocuklar, her istediklerini yapmakta özgür davranmaktadır. Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının her istediklerini yapmalarına fırsat tanıyarak onların daha yaratıcı ve güvenli biri olacağına inanmaktadır. Sonuç olarak çocuklar, başkalarına saygılı olmayı nadiren öğrenmekte ve öz kontrolde zorlanmaktadır. Akran ilişkilerinde de benmerkezci ve uyumsuz olabilmektedir.

Sosyal gelişimde ailenin önemi ve etkisi büyüktür. Okul çağı başlayana kadar çocuk, sosyalleşmeyi aile ortamında öğrenmekte ve öğrendiklerini de taklit etmektedir. Ailenin

çocuğa yaklaşımı, çocuğun davranışlar ağını şekillendirecektir. Çocuk yetiştirmedeki stiller, gelecekte çocukların sosyal, duygusal gelişimlerine ve kimlik oluşumlarına etki edecektir.

2.4.2. Akran Grubu

Sosyal gelişimin temel dayanaklarından bir tanesinin yapılan tanımlarda toplum ile uyum olduğu görülmektedir. Akran grubu, çocuğun aile sosyal hayatının dışında sosyal etkileşime girdiği ve sosyal ilişkilerini güçlendirebileceği en önemli faktörler arasında görülmektedir.

Bebekliğin ilk yıllarından itibaren sosyalleşmeye dayalı girişimler söz konusu olmaktadır. Sosyal çevresi ile etkileşime giren çocuğun benlik gelişimine katkı sağlanmaktadır. Çocuk, yaşı ilerledikçe akran ilişkilerinde yaşanan durumları, vurma, izinsiz eşya kullanımı vb. sorgulamaya ve düşünmeye başlamaktadır. Çocukların yaşadıkları olaylara sorgulayıcı yaklaşımları, sosyal uyumlarını kolaylaştırmaktadır (Yavuzer, 2012). Akran grubunun katkıları tıpkı aile ortamında olduğu gibi olumlu ya da olumsuz olabilmektedir.

Yaşadığımız toplumda ailelerin daha çok çocukların akademik durumlarına zaman harcadıkları ve bu konu üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir. Akran grubunun çocuk özelindeki etkisi aileler tarafından göz ardı edilebilmektedir. Akran grubunun çocukların sosyal gelişimlerine etkileri aşağıda sıralanmaktadır (Temiz, 2019):

- Psikolojik sağlığın korunumu,
- İnsan ilişkilerinden gerekli becerileri edinme,
- Karşılaşılan problemlerle başa çıkabilme,
- Bir gruba ait olduğunu hissetme ve üzerine düşen sorumlulukların farkında olarak yerine getirebilme,
- Dayanışma, paylaşma, yardımlaşma, iş birliği duygu ve davranışlarının öğrenilmesi,
- Toplu yaşam koşullarına uyum sağlayabilme,

- Toplumda kendisinden başkalarının da olduğunun farkında olma ve sınırları fark edebilme,

- Okul başarısı ve okula karşı olumlu tutum geliştirme durumlarına etki etmektedir.

Akran grubunun, çocuklar üzerindeki etkisinin ailelerce göz ardı ediliyor olması dikkat çekicidir. Akranlar, gerek sosyal gerek akademik anlamda birbirini önemli ölçüde etkileyen gruplardır. Eşit sosyal ilişkide, akran dayanışması içinde olmak, çocukların kendini daha rahat ifade etme ve anlaşılma ortamını sağlamaktadır.

2.4.3. Okul

Günümüz anne babaların iş hayatında birlikte yer almaları pek çok çocuğun çok erken yaşlardan itibaren okulla tanışmasını sağlamaktadır. Okulun amacı, her ne kadar öğretim faaliyetlerinin yerine getirilmesi olarak görünse de okul, eğitim ve öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

Okul, aileden sonra çocukların sosyalleşme kurumalarının ilki olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklarda toplumda uyulması gereken kurallar, içselleştirilmesi gereken bilgiler okul hayatının başlamasıyla öğrenilmektedir (Yavuzer, 1997).

Okulun birincil görevi akademik kazanımları yerine getirmektir. Akademik kazanımların yanında okulun çocukları hayata hazırlamak adına görevleri de bulunmaktadır. Okulun toplumsal görevlerinin arasında bireylerin öz yönetim becerisini kazanması, insan ilişkilerine hazırlanması, toplumsal değerlere uygun olumlu davranışları sergilemesi gibi pek çok görev yer almaktadır (Yavuzer, 2012). Okulun toplumsal görevlerinin yerine getirilmesi ve çocuklara bu becerilerin kazandırılması sağlıklı, mutlu ve güvenli bir toplum oluşturabilmenin birincil şartı olmaktadır. Bireyin kendisi ve yaşadığı toplum ile uyumu bireyi mutlu kılacak ve sosyal ilişkilerinde başarılı olmasına katkı sağlayacaktır. John Dewey'nin (1969, Öymen Aktaran Bender, 2005) söylediği gibi "Okul, hayata hazırlık değil; hayatın doğrudan doğruya kendisidir."

2.4.4. Öğretmenler

Okul hayatının başlamasıyla beraber öğrenciler günlerinin büyük bir kısmını öğretmenleri ile geçirmektedir. Öğretmen-öğrenci ilişkisinde öğretmen, yalnızca eğitici,

öğretici rolü üstlenmekle kalmamaktadır. Öğretmenin, okuldaki ebeveyn olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişimlerinde öğretmenlerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Öğretmenin, eğitim-öğretim döneminin henüz başında sergilediği tutum büyük değer taşımaktadır. Öğretmenin sergileyeceği tutum, çocukların olumsuz davranışlarını pekiştirebileceği gibi çocuklara ışık tutacak umutlar da yaratabilmektedir (Yavuzer, 1997).

Sosyal becerilerin gelişmesi tesadüfi öğrenme ve bilişsel olgunluğa ulaşılmasıyla gerçekleşmektedir. Okul ortamı, öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişmesi, pekişmesi ve farklı ortamlara bu becerilerin genellenebilmesi için en uygun ortamdır. Öğretmenlerin bu uygun ortamda uygun koşulları ve gözetimi sağlayarak çocukların sosyal gelişimi üzerinde etkisini olumlu anlamda göstermesi gerekmektedir (Akkök, 2006). Öğretmen, okulda yalnızca bilgiyi paylaşan kişi değildir. Öğretmenin öğrencilerine karşı göstereceği tutum ve davranışlar öğrencilerin sosyal gelişimleri üzerine etki etmektedir. Çocuğun akranları ile ortak sosyal çevreyi paylaştığı okul ortamına uyumu yine öğretmenin sorumlulukları içerisinde yer almaktadır (Fazlıoğlu, 2017).

Öğretmen, çocukların olumlu davranış geliştirmelerinden sorumlu olan kişi konumundadır. Sınıf içerisindeki sorunlara karşı duyarlı olmalı ve çocukların sosyal uyum ve sosyal ilişki süreçlerinde rehberlik etmelidir. Aile, akran grubu, okulun bıraktığı etkiler gibi öğretmenlerin de çocuklar üzerindeki etkisi olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Öğretmen, yeni nesle ışık tuttuğunu unutmayarak, mesleğinin gerekliliklerini en hassas şekilde yerine getirmeli, akademik becerilerin kazandırılmasından önce toplum ile uyumlu, sosyal gelişimi yüksek bireyler yetiştirmeyi hedef edinmelidir.

2.5. Akran İlişkileri

"*Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri.*" (TDK, 2020) anlamlarına gelen akran, Gander ve Gandiner'e (1995) göre, birinin kendi yaşında veya statüsünde, eşiti olan kişidir. Akran ilişkileri ise, "*Aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan; benzer geçmiş, değer, yaşantı, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan kişiler arasında karşılıklılık ve devamlılık gösteren etkileşimlerin bütünüdür.*" (aktaran Gülay Ogelman, 2018) şeklinde tanımlanmaktadır.

Akran ilişkilerinin, çocukların gelişiminde önemli bir işlevi bulunmaktadır. Bir çocuğun gelişim sürecinde akranları ile yaşadığı yoğun ilişkiler, çocuğun sağlıklı bir şekilde bireyselleşmesi, toplumsallaşması, yeterli sosyal uyumu gösterebilmesi ve gerekli sosyal becerileri kazanabilmesi için büyük bir rol oynamaktadır.

2.5.1. Akran İlişkilerinin Gelişimi

Akran ilişkilerine bakıldığında, her yaş döneminde bu ilişkilerin farklı özelliklerde olduğu görülmektedir. Çocukların içinde bulundukları sosyal ortamlar onların kişisel özelliklerine ve dolayısıyla akranları ile olan sosyal etkileşimlerinin yapısını şekillendirmektedir (Gülay, 2009).

Akran ilişkilerinin yaşamın ilk yıllarından itibaren başladığı görülmektedir. Bebekler yaşamlarının ilk altı ayında birbirlerinin farkında olduklarını gösteren davranışlarda bulunmamaktadır. Bebekler, altıncı aydan sonra birbirlerine dokunma, bakma, saç çekme ve taklit etme davranışları ile ilişki içinde olmaya başlamaktadır. Dokuzuncu ve on üçüncü aylar arasında oyuncaklara tepki verdikleri, ortamda başka çocukların olması ise var olan tek oyuncağı elde etme konusunda kavga etme, vurma, ısırma gibi saldırgan tavırlar içerisinde bulundukları görülmektedir. Ortamda rekabet olmadığı durumlarda ise iş birliği içinde de olabilmektedirler (Çetin, Alpa Bilbay ve Albayrak Kaymak, 2002).

Çocukların yine rekabetsiz oldukları ortamda, rekabet birden çok çocuk için ortamda tek bir oyuncağın olması olarak düşünülebilir, on dördüncü ve son sekizinci aylar arasında dostça tavırlar sergiledikleri, kavgalarının yerini zamanla yan yana oynama davranışlarının aldığı bilinmektedir (Bee, 1992).

Çocukların akran etkileşimlerinde iki ve dört yaşlar arasında artışlar başlamaktadır. Bu yaş aralığında birbirleri ile daha uzun zamanlarda oyun oynadıkları, birtakım sosyal becerilerini ise geliştirmeye başladıkları görülmektedir (Roffey, Tarrant ve Majors 1994'ten aktaran Çetin ve diğerleri, 2002). Bu yaş aralığında kurdukları akran ilişkilerinden keyif aldıkları da görülmektedir (Yavuzer, 1996). Bu yaşlarda çocuklar, çok karmaşık olmayan akran ilişkileri içinde yer almaktadır.

Dört yaş civarında çocukların iş birliği becerisini diğer kişilere veya duruma uygun olarak ortaya koydukları öne sürülmektedir. Piaget'in dört yaş civarına denk gelen *"sezgisel işlem dönemi"*ne göre de çocuklar ilk akıl yürütme davranışını sergilemeye

başlamaktadır (Küçükkaragöz, 2011). Bu dönemde ilişkilerin yapısı sosyal yalnızlıktan paylaşım ve etkileşim içeren bir yapıya dönüşmektedir. Tabi ki çocuklar arası paylaşım ve iş birliğinin artmasının yanında bazı çocukların tartışma, karşı çıkma gibi saldırgan davranışlar içerisinde yer aldıkları da görülmektedir.

Dört ve altı yaş aralığındaki çocukların birbirlerinin davranışlarını taklit etme, oyuncaklarını değiş tokuş etme ve oyuncakları paylaşma, oyunları kurallarına uygun bir şekilde, bir arada oynamaları mümkündür (Ülgen ve Fidan, 1997). Akranlar arası iletişimin okul öncesi dönemde gelişmesi, çocuğun gelecekte dış dünyayı anlama ve çevresel uyaranlara uyum sağlama konularında zemin oluşturmaktadır (Yılmaz, 2012). Okul öncesi dönemde çocuklar akranları ile daha karmaşık yapıda ilişkiler kurma girişiminde bulunmaktadır. Çünkü bedensel ve zihinsel olgunlaşmanın bir ürünü olarak çocuğun sosyal davranışlarında gelişim ve değişimler görülmektedir. Çocuğun yuva ya da anaokulunda pek çok farklı akranının olması beraberinde farklı oyun deneyimleri fırsatını çocuğa sunmaktadır. Bu durum beraberinde çocukların farklı grup etkinliklerine ve oyunlarına katılmalarına, akranlar arası ilişkilerde yakınlaşmalar olmasına katkı sağlamaktadır (Mussen ve Conger, 1956). Artan akran sayısı ile beraber gerçek ve yalan akran ilişkileri, çıkan tartışmalar ve anlaşmazlıkların çözümü için sosyal davranış ve stratejilerin geliştirilmesi yine bu dönemde görülmektedir (Gülay, 2008). Hareket ve oyun çeşitliliği ihtiyacının yoğun olduğu, akranların ise kendi istekleri ile seçildiği ve sosyal kabul için uygun davranış sergileme eğiliminde oldukları bilinmektedir (Uluyurt, 2012).

2.5.2. Orta ve Geç Çocukluk Döneminde Akran İlişkileri Gelişimi

Çocukların akranları ile olumlu ilişkiler içerisinde olmaları özellikle orta ve geç çocukluk döneminde önem göstermektedir (Asher ve McdDonald, 2009; Bukowski, Motzoi ve Meyer, 2009). Okul hayatının başlamasıyla birlikte, akranların çocuğun hayatındaki önemi de artmaya başlamaktadır (Bee, 1992). Çocukların akranları arasında geçirdikleri zamanın artması, orta çocukluk dönemindeki gelişimlerinin hem nedeni hem de sonucudur. Yetişkinler, çocuklarının arkadaşlarıyla uzun süre vakit geçirmelerine izin vermeye başlamaktadır. Çünkü çocukların kendileri için düşünme ve hareket etme yeteneklerini fark etmektedirler. Aynı zamanda akranlarla olan yeni deneyimler çocukların yeni bilişsel ve sosyal becerilerde ustalaşmasını sağlamaktadır (Hartup, 1992; Schneider vd., 1989; Selman ve Schultz, 1990 aktaran Cole ve Cole, 1993).

Akranlarla pozitif etkileşim içinde yer almak, etkilerini yoğun olarak orta çocukluk döneminde göstermemektedir. Ancak akranlar arası yaşanan sosyal problemleri, çatışmaları saldırgan olmayan tutumlar ile çözmek, nitelikli arkadaşlık ilişkilerine sahip olmak gibi pozitif becerilerin etkilerini çocukların ileriki hayatlarına olumlu katkılar sağlamış olduğunu göstermektedir (Huston ve Ripke, 2006 aktaran Erden İmamoğlu, 2012). Erden İmamoğlu (2012). Orta ve geç çocukluk dönemi ilişkilerinde iyi oluş, erken yetişkinlikteki iş ve arkadaşlık ilişkilerine olumlu etki etmektedir. (Collins ve van Dulmen, 2006 aktaran Erden İmamoğlu, 2012). Akran yeterliği, arkadaşlık ve sosyal becerileri kapsayan bir yeterlilik türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Orta çocuklukta, çocukların kendilerini fark etmeleri ve başkalarıyla ilişkileri de değişmektedir. Önceki dönemlerde zamanlarının büyük çoğunluğunu aile üyeleri ile geçirmekteyken orta çocukluğa gelindiğinde çocukların ebeveynleriyle ilişkilerinin kalitesinde de değişiklikler görülmektedir. Ebeveynler ile geçirilen zaman, okul yaşantısının başlamasıyla artık daha kısıtlı olmaktadır. Özellikle kardeşi olan çocuklarda kardeş kavgalarında ebeveynler fiziksel olarak müdahalede bulunmamaktadır (Cole ve Cole, 193).

İlkokul çağına gelindiğinde akranlar arası paylaşımların temelinde karşılıklı olma ilkesinin yer aldığı görülmektedir. Orta ve geç çocukluk döneminde akranların birbirine bebeklik yıllarına göre daha fazla zaman ayırdıkları görülmektedir. Bu dönemde okulun da etkisiyle çocukların akran grupları genişlemektedir. Akran gruplarının genişlemesi beraberinde daha sıkı aile denetimini de getirmektedir (Rubin, Bukowski ve Parker, 2006). Genişleyen akran gruplarına bakıldığında çocukların yaklaşık on iki yaşlarına kadar tercih ettikleri akranlarının hemcinsleri odluğu da görülmektedir.

Çocuklar, akranları ile arkadaşlık kurabilme ve çeşitli oyunlara dahil olabilme durumlarının grup tarafından kabul görüp görmemeye bağlı olduğunu bu dönemde fark etmektedir. Bunun yanında dahil oldukları grupta mutlu olsalar/olmasalar da önceki yıllarda olduğu gibi kolaylıkla gruptan ayrılamamaktadır. Çünkü zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirmektedirler (Mussen ve Conger, 1956). Okul çağı çocuğunda günün büyük bir kısmı, zorunlu olarak okulda akranlar arasında geçmektedir.

İlkokul döneminde, okul öncesi döneme benzeyen ancak daha yoğun şekilde varlık gösteren bir durum da açığa çıkmaktadır. İlkokul çağı çocuğu yoğun olarak hemcinsi olan

akranları ile oyun oynama eğilimi içindedir. Çocuklar, orta ve geç çocukluk döneminde hemcinsleri ile daha yakın ilişkiler kurmaya başlamaktadır.

Hemcinslere göre belirlenen gruplarda kız gruplarının daha az çocuk sayısından oluştuğu, erkek gruplarının ise çok daha kalabalık olduğu göze çarpmaktadır. Kız grupları daha çok konuşma içerirken erkek grupları hareketlilik içermektedir (Roffey, Tarrant ve Majors, 1994 aktaran Çetin vd., 2002). Akran grupları içerisinde yer alan çocuklar sürekli olarak değişiklik göstermektedir. Kız ve erkek çocukların bir araya gelerek oluşturdukları kalıcı arkadaş grupları ilerleyen yaşlarda görülmektedir (Grusec ve Lytton, 1988). Akran gruplarının oluşturulmasında hemcins olma kriterinin yanında farklı durumların da söz konusu olduğu görülmektedir. Akranlar arasındaki farklılıklar da çocukların bir araya gelme durumlarına etki etmektedir.

Bu dönemde her çocuk akranları arasında aynı statüye sahip olmamaktadır. Gelişim uzmanları akran statülerini beş ayrı grupta tanımlamaktadır (Wentzel ve Asher, 1995). *Popüler çocuklar*, genellikle akranları arasında en sevilen olarak görülmektedir. *Ortalama çocuklar*, akranları arasında hem negatif hem de pozitif yorumlar alabilirler. *İhmal edilen çocuklar,* akranları arasında sevilmelerine karşın seyrek olarak en sevilen arkadaş konumundadır. *Reddedilen çocuklar,* akranları tarafından sevilmezler ve en yakın arkadaş konumunda olmaları çok ender bir durumdur. *Tartışmalı çocuklar* ise, hem çok sevilen hem de bir yandan sık tartışma yaşanan arkadaşlardır.

Çocuklar arasında yaşanan akran statü farklılıklarının gerekçelerine bakmakta fayda olacaktır. Bir çocuğun akranları arasında popüler olmasının gerekçeleri arasında en başta akranları ile iletişime açık olması yatmaktadır. Bunun yanında akran ilişkilerinde uyum sorunu yaşayan çocukların ise reddedildikleri gözlemlenmektedir. Reddedilen çocukların, reddedilmelerine bağlı olarak hem davranış hem de akademik anlamda sorun yaşadıkları da bilinmektedir. John Coie (2004), reddedilen çocukların sosyal ilişkilerinde yaşadıkları sorunlara farklı gerekçeler ileri sürmektedir. Bu gerekçeler arasında; çocukların tepkisel olmaları ve bu sebeple dikkatlerini uzun süre koruyamamaları, duygusal açıdan tepkisel oldukları için çabuk sinirlenme ve öfkelenme, arkadaş edinme ve akran ilişkilerini pozitif olarak sürdürme konusunda yetersiz sosyal beceriye sahip olmaları yer almaktadır. Orta ve geç çocukluk döneminde çocuklar, akranlar arasında yaşanan durumların nedenleri üzerine düşünebilmektedir.

Çocuklar arkadaşlarını seçerken tıpkı yetişkinlerde olduğu gibi ortak paydalar aramaktadır (Giordano, 2009). Bu ortak paydalar arasında cinsiyet, okula karşı benzer tutum, ortak ilgiler sayılabilmektedir. Çocukların akranları ile ilişki geliştirme süreci bazı aşamalar içermektedir. Ortak payda arayışı, belirgin bir sıra olmamakla beraber Erwin'e (2000) göre beş aşamada gerçekleşmektedir:

Tanışma: Bu aşamada en belirgin olan etken yakınlıktır. Yakınlık; ırk, cinsiyet, yaş, giyim tarzı, davranış kalıpları gibi dikkati çeken durumlarla bir kimsenin diğer bir kimsenin daha çok farkına varmasını sağlayan durum olarak açıklanmaktadır. Bu aşamada kurulan ilişki, yüzeysel bir ilişkidir.

Geliştirme: Zaman içerisinde birbirine daha bağlı, yüzeysellikten uzak bir ilişkinin kurulmasıdır.

Sürdürme ve Pekiştirme: Kurulan ilişkinin sürdürülmesi zamanla bazı çatışmaları da beraberinde getirmektedir. Çatışmaların çözümünde karşılıklı güven duygusunun olması sorunların üstesinden gelinerek ilişkinin pekiştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Bozulma: Ortak ilgilerin ve beklentilerin bitmesi ile sürdürülen bir ilişkinin bozulmasıdır. Bu süreçte tek tarafın kararları ve davranışları kurulan ilişkinin bozulmasına yeterli olabilmektedir.

Bitme: Kurulan ilişkinin tamamen bitmesi ve yolların ayrılmasıdır.

2.5.3. Akran İlişkilerinin İşlevi ve Önemi

Akran ilişkilerinin işlevi yaş ile birlikte değişiklikler gösterse dahi insan hayatında yeri ve önemini her zaman korumaktadır. Akran ilişkileri, bireyin hayatında kalıcı, çok yönlü izlere neden olmaktadır (Gülay, 2008). Akran ilişkileri, çocuklara pek çok beceri kazandırmaktadır.

Çocukların akranları ile etkileşimde bulunmaları kendi davranış ve beklentilerini akranlarının davranış ve beklentileri ile ilişkilendirmek zorunda olduklarını ve bu duruma uyum gösterme gerekliliğini fark etmelerini sağlamaktadır. Çocuklar bu sayede akranlarına rol model olabilmektedir. Akran ilişkileri, akranlar arasında birtakım davranışların örnek alınması veya davranışların değiştirilmesi konusunda pekiştireç olma işlevini göstermektedir. Çocuklar, akranları sayesinde bir arada yaşamanın gerekliliklerini, iş

birliğini ve paylaşmayı öğrenmektedir. Kısacası akran ilişkileri, çocukların birbirlerini fark edip davranış değişikliklerine gitmelerine katkı sağlamaktadır (Aydın, 2010).

Bir akran grubunda yer alabilecek ölçüde sosyal uyum göstermek ve sosyal beceriye sahip olmak, çocukların kendilerine ilişkin olumlu bir benlik saygısı geliştirmelerinde önemli bir yer tutmaktadır (Yavuzer, 2000). Akranlar, çocukların kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Çocuklar, akranları ile eşit bir ilişki içinde yer almaktadır. Eşitliğe dayanan bu ilişkide, çocuklar kendileri hakkında akranları tarafından geribildirimler almaktadır. Bu sayede çocuğun kendine ilişkin bir algısı oluşmaktadır (Roffey, Tarrant ve Majors, 1994 aktaran Çetin vd., 2002). Çocuklar akranları ile kurdukları ilişkiler sayesinde yalnızca eşit ilişkide öğrenilebilecek becerileri kazanmaktadır. Empati becerilerinin gelişmesi, iş birliği ve rekabet gerektiren etkinliklere katılma durumları akranlar arası kurulan eşit ilişki sayesinde kazanılmaktadır. Kazanılan bu beceriler, çocukların diğer kişilerle sosyal uyum içerisinde yaşamalarını sağlamaktadır (Çetin vd., 2002)

Anne ve babaların olmadığı ortamda akranlar, birbirlerine duygusal destek ve güvenlik duygusunu da sağlamaktadır. Yeni ortamlar beraberinde yeni insanlarla tanışmayı zorunlu kılmaktadır. Yeni ortam ve yeni insanlar beraberinde farklı çatışma durumlarını da getirmektedir. Ancak akran ilişkileri sorunların üstesinden gelebilme becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Grusec ve Lytton, 1988). Akranlar el birliği ile tek başlarına çözemeyecekleri sorunların üstesinden gelebilmektedir. Bir çocuğun yaşadığı problem karşısında akranları ile çözüm yollarını araştırması, kendinden yaşça büyük birinden yardım almasından çok daha eğitici olmaktadır. Akranlar zor ve sevimsiz görünen durumlara karşı olumlu tutum geliştirebilme konusunda birbirlerine destek olmakta ve birbirlerini etkilemektedir (Erwin, 2000).

Erwin (2000), akran ilişkilerinin yedi önemli işlevi olduğunu ifade etmektedir: İçsel bir arkadaşlık motivasyonunun karşılanması, sosyal beceriler için bir eğitim zemini olması, sosyal bilişsel gelişmeyi kışkırtması, çocukların sosyal bilgi alışverişine girip bilgilerini sınamalarına olanak tanıması, duygusal tampon işlevi görmesi, yol arkadaşlığı ve sosyal destek sağlaması ve mahremiyette çocuğa güven vermesi olarak ifade edilmektedir. Brisbane (1988), çocukların herhangi bir akran çevresi olmadan büyütülmesinin sosyal gelişimlerinde problemler ortaya çıkarabileceğini ifade etmektedir. Okul çağına gelinceye dek akranlarıyla yaşadığı sorunların üstesinden gelebilmeyi öğrenemeyen çocuklar daha

sonra bu beceriyi kazanmakta zorlanabilmektedir. Bu soruna bağlı olarak da sosyalleşme süreci uzun sürmektedir (aktaran Özdemir Topaloğlu, 2013). Akranların desteği çocuğa güven vermektedir. Akran ilişkisinin verdiği güven duygusu, çocukların daha farklı sosyal ortamlarda karşılaşabileceği sıkıntıların üstesinden gelebilmeleri için koruyucu bir kalkan işlevi görmektedir (Erwin, 2000).

Akran ilişkileri, sosyal beceriler, kurallar ve toplumsal roller için öğrenme ve uygulama zemini oluşturmaktadır (Erwin, 2000; Ladd ve Burgess, 1999). Akran ilişkileri, çocuklara sosyal açıdan başarılı etkileşimler kurma ve sosyal gelişimle ilgili çeşitli ihtiyaçları karşılama imkânı sunmaktadır. Çocuklar, gelişim sürecinde akranlarla kurdukları yoğun ilişkiler sayesinde, yeterli sosyal uyumu gösterebilmek ve gereksinim duydukları sosyal becerileri kazanmak için deneyim edinmektedir. Bu deneyim sürecinde, akranlar yerine göre destek, rekabet, eleştiri ya da düzen kaynağı olarak işlev görmektedir (Çetin ve diğerleri, 2002).

Kişilik gelişimi bakış açısından değerlendirildiğinde ise akran ilişkilerinin, çocuklar üzerindeki olumlu etkisinin çok yönlü olduğu görülmektedir. Çocuklar, etkileşimde oldukları akranlar sayesinden atılganlık, çatışma çözme, saygı kazanma yolları ve öfke kontrolü gibi pek çok beceriyi edinmektedir (Alpa Bilbay, 1999). Çocukların akranlarıyla iletişimi, kendilik algılarını şekillendirmektedir. Akran ilişkisi, sadece hoş vakit geçirilmesini değil çocuğun kendini tanımasına, toplumun yapısına uyum göstermesine katkı sağlamaktadır (Gülay, 2010). Görüldüğü üzere akranların çocukların gelişimi üzerine etkisi büyüktür.

Gürşimşek (2002), akran ilişkisinin çocukların kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilme, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlayabilme becerisini geliştirdiğini belirtmektedir. Akran ilişkisi, çocuğun kendinin ve dış dünyanın duygu ve düşüncelerinin farkında olabilmesi, paylaşım, iş birliği, ihtiyaç duyulan bilgi ve becerilerin kazanılması, problem çözme ve sorunların üstesinden gelebilme becerilerinde önemli bir role sahip olmaktadır (Beyazkürk, 2007). Santrock'a (2002) göre akranların en önemli işevi, çocuğun ailesi dışındaki yaşamı anlaması, karşılaştırması ve çocuğa bilgiler sunmasıdır.

Akran ilişkilerinde kabul görme, yaşamın ileriki yıllarını da etkileyecek güçtedir (Erwin, 2000). Yavuzer (2000) de bu konuda, çocuklar için en doyurucu deneyimlerin başında çocuğun kendini akranlarına kabul ettirmesi olduğunu, diğer yandan akranlar

tarafından kabul görmeme, reddedilme veya alay edilme durumlarının çocuğun benlik değeri ve güven duygusu üzerine büyük bir etki yaratacağını ifade etmektedir.

Okul dönemindeki olumlu akran ilişkileri, öğrencilerin psikososyal ve ahlaki gelişimlerini sağlıklı bir şekilde yürütebilmelerinin yolunu açmaktadır. Doyurucu akran ilişkileri, çocuklara kendilerine güven ve akademik iyi oluş duygularını sağlamaktadır. Booker'e (2004) göre, bununla beraber okula karşı olumlu tutum geliştirme ve kendini okulun bir parçası olarak hissetmelerine destek olmaktadır. Berndt (2004) de benzer şekilde, akranları tarafından destek görmenin, öğrencilerin sınıf içinde olumlu etkileşimler kuracağına, bu etkileşimin zamanla daha da olumlu şekilde genişleyeceğini ve öğrencilerin okula karşı olumlu duygular geliştireceğini savunmaktadır. Öğrencilerin okula karşı olumlu tutum içinde olmaları, okul ortamında olmaktan keyif almalarını ve kendilerini okula ait hissetmelerini sağlamaktadır.

Murray ve Greenberg (2000), nitelikli akran ilişkilerinin okul ortamında dışlanma ve uyum sağlayamama gibi sosyal problem yaşama durumunu azalttığını, buna bağlı olarak okuldaki sorunlu davranışları engellemede oldukça etkili olduğunu belirtmektedir. Akran ilişkilerinde ve sosyal becerilerdeki yetersizliğin çocukların okulla ilgili olumsuz algı geliştirmelerine, okulu reddetmelerine ve akademik başarı düşüklüğüne yol açtığı araştırmalarla da desteklenmektedir (Çetin ve diğerleri, 2002).

Farklı çalışmaların sonuçlarından edinilen bilgiler ışığında akran ilişkilerinin işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Orçan, 2010):

- Grup etkileşimi ve grupla oynanan oyunlar, akranların, güç birliği, dayanışma, paylaşma, iş birliği, benzer durumlar karşısında benzer duyguları hissetmelerini sağlamaktadır.
- Akran ilişkileri, çocukların psikolojik sağlıklarına etki etmektedir.
- Olumlu akran ilişkileri, çocukların sosyal uyum göstermelerine katkı sağlayarak yaşamın tümünde olumlu izler bırakmaktadır.
- Akranlar, çocukların dış dünyaya karşı ihtiyaç duydukları bilgi akışının sağlanmasında, gerekli becerilerin kazanılmasında önemli bir role sahip olmaktadır.

- Olumlu akran ilişkilerinin, zor ve stresli şartlarla başa çıkabilme becerisi yönünden çocukları güçlü kıldığı kabul edilmektedir.

- Toplum ile uyum için gerekli sosyal davranışlar, akran ilişkileri yoluyla kazanılmaktadır.

- Akran ilişkileri çocukların okula karşı tutum geliştirmelerini ve okul başarılarını etkilemektedir.

Son olarak arkadaşlık; genellikle kendilerini aşağı yukarı eşit gören insanlar arasında sevgi, karşılıklılık ve bağlılıkla karakterize edilen bir ilişki olarak kabul edilmektedir. Hartup (1992'den aktaran Cole ve Cole, 1993), arkadaşlıkların dört gelişimsel işlevini tanımlamaktadır. Akranlar;

- Temel sosyal beceri iletişimlerinin, iş birliğinin ve zaten oluşturulmuş bir gruba girme yeteneğinin kazanıldığı ve detaylandırıldığı bağlamlar olarak görülmektedir.

- Kendisi, başkaları ve dünya hakkında bilgi kaynaklarıdır.

- Eğlenmek ve günlük yaşamın stresiyle baş etmek için duygusal ve bilişsel kaynaklar sağlamaktadır.

- Daha sonraki yaşamda önemli hale gelecek yakın ilişki modelleridir.

Genel anlamda bakıldığında güç eşitliğine dayalı olan akran ilişkisi, çocukların tüm gelişim alanlarına ve bireyin yapısının şekillenmesine etki etmektedir. Bireyin tüm yaşamı boyunca izlerini taşıyacağı bir yol açmaktadır. Akran ilişkilerinin işlevlerine bakıldığında bireyin yaşantısındaki öneminin yadsınamayacak kadar büyük olduğu da görülmektedir. Başta sosyal beceriler olmak üzere yaşama uyum sağlamada bireye temel bir zemin hazırlamaktadır. Sosyal becerilerin, sosyal uyumun kazanılması bireyin tüm hayatını etkileyecektir. Bu bağlamda sosyal becerileri incelemek faydalı olacaktır.

2.6. Sosyal Beceriler

Sosyal ve duygusal açıdan yaşama iyi uyum sağlanmasının önemi büyüktür. Bu alandaki başarı, çocukların kazanması gereken pek çok beceriye bağlı olmaktadır. Çocuklarda geliştirilmesi beklenen önemli becerilerden birisi, sosyal beceriler olarak karşımıza çıkmaktadır (Stanley, 2009).

Sosyal beceriler kavramı İngilizce'deki "*social skills"* kavramının karşılığıdır. Kelimenin İngilizce aslına bakıldığında çoğul olarak kullanılan bir kavram olduğu görülmektedir. Bu konuda araştırma yapılmış olan bazı çalışmalarda kavram olarak sosyal beceri kullanılırken bazılarında ise olarak sosyal beceriler ifadesi kullanıldığı görülmektedir (Bacanlı, 2019). Örneğin; Trower (1982, s. 418), sosyal beceriler kavramını *"sıradan insanların sosyal etkileşimde kullandıkları ve kurallar tarafından yönetilen gerçek normatif öge davranışlar, eylemler (bakış, sözcükler vb.), ögelerin, eylemlerin veya senaryoların belirlenebilir ardışıklığı"* olarak tanımlamakta; sosyal beceri kavramını ise "bir hedefe yönelik, becerikli davranışın ortaya konma süreci" olarak tanımlamaktadır (Trower'den aktaran Bacanlı, 2019). Görüldüğü üzere sosyal beceriler kavramı, bir araya gelebilecek ögelerin ardışıklığını ifade ederken sosyal beceri, becerikli davranışın ortaya konma sürecini ifade etmektedir.

Sosyal beceriler ve sosyal beceri arasındaki ayrım kabul edildiğinde sosyal becerilerin, bireyler tarafından davranışa aktarıldığı ve bu aktarımların sosyal beceri sürecini oluşturduğu görülmektedir. Bu bağlamda sosyal becerilerin, davranışsal ölçümlerle belirlenebildiğini söylemek mümkündür. Bireylerin kişilik özellikleri dikkate alındığında ise sosyal beceri analizleri yapılmaktadır. Bu durumda sosyal beceri, bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar sosyal beceri ve sosyal beceriler kavramları arasında ayrım yapmak faydalı olacak olsa da Türkçe'de *social skills* karşılığı olarak sosyal beceri kavramı kullanılmakta, bu ayrım net olarak yapılmamaktadır (Bacanlı, 2019). Sosyal beceriler ya da Türkçe'deki karşılığıyla sosyal beceri üzerine yapılmış pek çok tanım bulunmaktadır.

Sosyal beceriler, bireyin toplum içerisinde diğerleriyle olumlu etkileşim kurmasını sağlayan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Stanley, 2009).

Sosyal beceri, bireyin toplumda olumlu sosyal ilişkiler kurmasını sağlayan öğrenilmiş davranışlardır (Avcıoğlu, 2007).

Sosyal beceri, çocukların kişilerarası bağlamda diğer bireylerin tepkilerini etkiledikleri, sözel ve sözel olmayan davranışların repertuarı; onların sosyal açıdan becerikli olduklarının düşünüldüğü ölçüdür (Rinn ve Markle, 1979).

Sosyal beceriler, sosyal ortam içerisinde uygulanması gereken, bireylerin etkileşimini geliştiren becerilerdir (Kaf, 2000).

Sosyal beceri, bireyin tabii çevrelerinde; okul, ev ve işte başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunma yeteneğidir (Hersen ve Eisler, 1976, aktaran Bacanlı 2019).

Sosyal beceri, belli bir sosyal bağlamda, sosyal açıdan yararlı veya öncelikle başkalarına yararlı olacak şekilde etkileşim kurma yeteneğidir (Combs ve Slaby, 1977).

Sosyal beceri, sosyal yeterliğin belli bir ortamda toplumsal olarak kabul görecek ve hem kişinin kendisi hem de karşısındaki için yararlı olacak şekilde davranabilme becerisidir (Dowrik, 1986, aktaran Çetin vd., 2002).

Yapılan tüm tanımlamalar ışığında sosyal becerilerin, bireyin toplumda olumlu ve kabul gören davranışlar sergileyerek sosyal etkileşimini geliştirme, kendine ve çevresine faydalı olma yeteneği olduğu söylenebilir.

Sosyal beceri ve sosyal beceriler arasında ayrım gözetilmediği gibi sosyal yeterlik kavramını da sosyal beceriden ayırt etmek güç olmaktadır. Bu iki kavramın birbirinin yerine kullanıldığı da görülmektedir.

Sosyal yeterlik, bir kişinin sosyal bir görevde performansının uygun olup olmadığının belli bir ölçüte veya ölçüt grubuna göre değerlendirilmesinin sonucu olarak ele alınabilir (Bacanlı, 2019).

Kavramın tam olarak oturmamış olması literatürde ortak tanımlara rastlanmasını da güç kılmaktadır. Farklı araştırmalarda sosyal yeterlik üzerine yapılan tanımlamalardan bazıları ise; sosyal başarı, farklı durumlarda amaçlanan sosyal amaçlara ulaşma, uygun yollar kullanarak olumlu sonuçlar elde etme, bireyin karşılaştığı sorunlarla baş etmedeki etkinliği, başarılı sosyal işlevi yansıtan davranışlar, kültürel olarak kabul gören davranışları sergileme becerisi, olumlu etkileşimi zaman içinde ve farklı durumlarda sürdürürken kişisel amaçları gerçekleştirme becerisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Rose ve Krasnor, 1977'den aktaran Çetin vd., 2002). Bir başka deyişle ise sosyal yeterlik; sosyal beceri ile edinilen davranışların sergilenmesi ve başkaları tarafından olumlu olarak değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Stanley, 2009). Trower'e (1982, s. 419'dan aktaran Bacanlı, 2019) göre sosyal yeterlik, becerikli davranışı ortaya koyma yeteneğine sahip olma durumudur. Sosyal yeterlik, sosyal beceri kavramından ayrılmaya çalışılmış olsa da, şu an için net bir ayrım yapılması güçtür. Bu kavramların kimi zaman birbirinin yerine geçerek kullanıldığı da görülmektedir.

Sosyal becerilerin, özel, tanımlanabilir özelliklerinin olması daha geniş bir kapsam olan sosyal yeterliğin bir parçası olduğunu göstermektedir. Bireyin sosyal yeterliğe sahip olması, sosyal çevresi ile olumlu iletişim ve etkileşimde bulunabilmesi gerekli sosyal becerilere sahip ve bu becerileri kullanabiliyor olduğu ile açıklanmaktadır. Sosyal beceriler de yine, sosyal yeterlik temele alınarak açıklanmaktadır. Bunun yanında arkadaş kabulü, arkadaş ilişkileri de sosyal becerilerin açıklanmasında etkili olmaktadır. Sosyal becerileri yeterli olan bireylerin, diğer bireylerle girdikleri etkileşimde olumlu izler bıraktıkları da görülmektedir (Stanley, 2009; Bacanlı, 2019).

Sosyal beceriler beş temel özelliğe sahiptir (Michelson, Sugai, Wood ve Kazdin, 1983, Kratochwill ve French, 1984 aktaran Stanley, 2009):

- Sosyal beceriler, gözlemleme, örnek alma, canlandırma ve geribildirim gibi öğrenme yollarıyla kazanılmaktadır. Farklı kültürlerde farklı sosyal kuralların varlığı, her toplumda farklı sosyal davranışların istendik kabul edilmesi, sosyal becerilerin öğrenilmiş davranışlar olduğunu göstermektedir. Bu durum, sosyal becerileri yetersiz olan bireylerin sosyal becerileri öğrenebileceği anlamına gelmektedir. Sosyal başarıdaki yetersizlikler belirlenebilmekte ve duruma uygun eğitim programları hazırlanabilmektedir.

- Sosyal beceriler, belirli sözel ve sözsüz davranışlardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda sosyal beceriler, amaca yöneliktir ve birey tarafından belirli bir amaç için kullanılmaktadır. Burada önemli olan nokta, bireyin amacını belirleyebilmesi ve uygun sosyal beceriyi davranışa dönüştürebilmesidir. Bireyin belirlediği amacı, sosyal ortamlarla bütünleştirebilmesi onun sosyal yeterliğinin bir göstergesi olmaktadır.

- Sosyal beceriler, etkin ve uygun tepkileri, örnek alınan davranışları içermektedir. Sosyal çevreden gelen olumlu tepkilerin artmasını sağlayarak var olan becerilerin pekişmesine olanak tanımaktadır. Bireyler, içinde bulundukları toplumun sosyal kurallarına bağlı olarak olumlu ya da nötr tepkiler alma eğilimi içinde olmaktadır. Sosyal beceriler, bireylerin olumsuz tepkiler almaktan kaçındıklarını göstermektedir.

- Sosyal beceriler, durum ve ortamın özelliklerinden etkilenmektedir. Duruma özgüdür ve sosyal ortamlara göre farklılaşmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu sosyal ortama, ortamda bulunan diğer bireylere ve bu bireylerle olan etkileşime

bağlı olarak değişmektedir. Örneğin; bir tiyatro salonu ve spor salonundaki davranışlar ortama bağlı olarak birbirinden farklılık göstermektedir. Bu durum, okul ortamında öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci iletişimi arasındaki farklılıkları da açıklamaktadır.

- Sosyal beceriler, yalnızca gözlenebilir becerileri içermemektedir. Bunun yanında bilişsel ve duyuşsal olan gözlenemeyen becerileri de içermektedir. Gözlenebilir davranışlara, teşekkür etme, yardımlaşma gibi davranışlar örnek verilebilirken gözlenemeyen davranışlara, karar verme örnek verilebilmektedir. Gözlenebilen ve gözlenemeyen davranışların kazanılmasında bireyin geçmiş yaşantısındaki deneyimleri, sosyal çevresinden aldığı geri bildirimler, içinde bulunduğu sosyal ortamlar ve kişiler belirleyici olmaktadır.

Sosyal becerilerin temel özelliklerine bakıldığında görülmektedir ki, sosyal etkileşim insan hayatının evrensel ve ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Birey, hangi yaşta olursa olsun bir toplumun veya grubun parçası olduğunda etrafındaki diğer bireylerin birbirleri hakkındaki düşünce ve hislerine ilişkin merak duygusu içinde yer almaktadır. Bireylerin, birbirlerine ilişkin bilgi sahibi olmaları grup ruhunu desteklemekte ve sosyal becerilerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Sosyal becerileri gelişmiş olan bireyler, içinde bulundukları ortamdan keyif almakta ve kendi kararlarını verebilmektedir. Bu sebeple sosyal becerilerin kazanılması ve geliştirilmesi, çocukların akranlar tarafından dışlanma, yetişkinler tarafından ihmal edilme gibi olumsuz durumlarla karşılaşmaması için çok büyük önem taşımaktadır. Sosyal becerilerin, uygun eğitimlerle öğrenilebileceği de unutulmamalıdır. Sosyal becerileri yetersiz ya da eksik olan çocuklarda bu becerilerin geliştirilebilmesi için çok çeşitli yöntemler bulunmaktadır.

2.6.1. Sosyal Beceri Eksikliği

Sosyal beceri eksiklikleri üzerine yapılan araştırmalar, düşük sosyal becerilerin çocuklukta yaşanan birtakım zorluklar ve ileriki yaşlarda ortaya çıkabilecek uyumsuzluklarla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Bayer, 1996; Harput, 1983; Rubin, 1983). Çocukların, sosyal becerileri gösterememelerinde farklı etkiler bulunmaktadır. Bu etkiler arasında davranışı öğrenmek ya da davranışı göstermek için uygun ortamların oluşturulmaması, çocukların ilk doğdukları andan itibaren içinde yer aldıkları aile

ortamında yeterli destek ve yeterli eğitimi alamamış olmaları, karakter yapısındaki özellikler, çekingen olmak gibi, yer almaktadır (Stanley, 2009).

Çocuklardaki sosyal becerilerin öğrenilmesinde ve geliştirilmesinde önemli yeri olan iki topluluk bulunmaktadır: Aile ve akranlar. Çocuklar, ailelerinin ve akranlarının verdikleri tepkilere göre davranışlarını şekillendirmekte, düzeltmektedir. Verilen tepki ve geri bildirimlerin sosyal becerilerin belirleyiciliğinde temel özelliklerden biri olduğu bilinmektedir. Akran ilişkileri zayıf ve yetersiz olan çocuklarda sonraki dönemlerde açığa çıkabilecek olumsuz durumlar oluşabilmektedir. Bu tür çocuklar; psikolojik, davranışsal ve sosyal alanlarda sorunlar yaşayabilmektedir. Tüm bunlar da beraberinde okul başarısızlığı, şiddet, saldırganlık, suça eğilim, çeşitli psikolojik bozukluklar, kısa veya uzun süreli davranış bozukluklarını getirmektedir (Stanley, 2009; Çetin vd., 2002).

Sosyal beceri eksikliklerinin sonuçlarına bakıldığında çocuğun veya bireyin hayatını farklı açılardan ne denli olumsuz şekillendireceği açıkça görülmektedir. Öncelikle aile ortamında öğrenilmesi beklenen sosyal becerilerin yeterli ilgi gösterilmemesi sebebiyle öğrenilememesi, çocukların okul hayatıyla beraber sonuçlarını göstermeye başlamaktadır. Sosyal beceri eksiklikleri beraberinde yukarıda belirtilen etkilere yol açmaktadır. Çocuğun böyle bir kısır döngüye girmemesi, hem akranları ile olan ilişkisinde hem ileriki yaşlarında mutlu, sosyal çevre ile uyumlu, sosyal becerileri gelişmiş, kararlarını verebilen ve sosyal sorunlarını çözebilen bireyler olabilmesi için sosyal beceri eğitimi alması büyük önem taşımaktadır.

2.6.2. İlkokulda Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi

İlkokul döneminin başlamasıyla çocuklar aile ortamından çıkıp okul ortamına geçiş yapmaktadır. Çocukların okul ortamına geçişleriyle beraber pek çok yeni davranış biçimlerini geliştirmeleri beklenmektedir. Çocukların akranlarıyla sosyal bir grup oluşturmaları ve etkileşimli olarak yaşamayı öğrenmeleri, bu dönemde beklenen akademik becerilerin gelişmesi için da büyük önem taşımaktadır. Kendini ve duygularını ne şekilde ifade edeceğini, nasıl soru soracağını, karşısındaki kişileri nasıl dinlemesi gerektiğini ve başına gelen zorluklarla, sosyal problemlerle nasıl başa çıkabileceğini öğrenen çocukların okuldaki akademik becerileri de daha rahat gelişmektedir. Bugün eğitim sürecinde akademik becerilerin önemi kadar sosyal gelişimin de önemi ön plana çıkmaktadır. Sosyal

yeterlikle iç içe düşünülen sosyal becerilerin geliştirilmesi de önem kazanmaktadır. Bu beceriler aşağıdaki şekliyle ifade edilmektedir (Akkök, 2006):

- Kendini ifade etme, kendine güven,
- arkadaşlar tarafından kabul görme,
- aile fertleri ve diğer önemli bireyler tarafından kabul görme,
- sosyal bağımsızlık,
- destekleyici sosyal çevre olarak özetlenmektedir.

Çocukların sürekli olarak bir değişim ve gelişim içinde oldukları unutulmamalıdır. Çocuklar, herhangi bir sosyal beceriyi farklı sebeplerden ötürü kazanamamış olabilmektedir. Tüm bu becerilerin gelişmesinin temelinde çocuğun uygun ortam ve zamanda desteklenmesi gerekmektedir. Çocuk, bir beceriyi veya davranışı sergilemekten çekinmiş olabilmektedir. Öğretmenlerin sosyal beceri eğitimin önemli ve gerekli olduğunu her fırsatta hatırlayarak hareket etmeleri ve öğrencileri desteklemeleri beklenmektedir.

Öğrencilerin sahip olması beklenen beceriler şu şekilde sıralanmaktadır (Akkök, 2006):

İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri

- *Dinleme,*
- *konuşmayı başlatma,*
- *konuşmayı sürdürme,*
- *soru sorma,*
- *teşekkür etme,*
- *kendini tanıtma,*
- *başkalarını tanıtma,*
- *iltifat etme,*

- *yardım isteme,*
- *bir gruba katılma,*
- *yönerge verme,*
- *yönergelere uyma,*
- *özür dileme,*
- *ikna etme.*

Grupla Bir işi Yürütme Becerileri

- *Grupta iş bölümüne uyma,*
- *grupta sorumluluğunu yerine getirme,*
- *başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma.*

Duygulara Yönelik Beceriler

- *Kendi duygularını anlama,*
- *duygularını ifade etme,*
- *başkalarının duyularını anlama,*
- *karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma,*
- *sevgiyi, iyi duyguları ifade etme,*
- *korku ile başa çıkma,*
- *kendini ödüllendirme.*

Saldırgan Davranışlar ile Başa Çıkmaya Yönelik Beceriler

- *İzin isteme,*
- *paylaşma,*

- *başkalarına yardım etme,*
- *uzlaşma,*
- *kızgınlığı kontrol etme,*
- *hakkını koruma ve savunma,*
- *alay etmeyle başa çıkma,*
- *kavgadan uzak durma.*

Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Becerileri

- *Başarısız olunan bir durumla başa çıkma,*
- *grup baskısıyla başa çıkma,*
- *utanılan bir durumla başa çıkma,*
- *yalnız bırakma ile başa çıkma.*

Plan Yapma ve Problem Çözme Becerileri

- *Ne yapacağına karar verme,*
- *problemin nedenlerini araştırma,*
- *amaç oluşturma,*
- *bilgi toplama,*
- *karar verme,*
- *bir işe yoğunlaşma.*

Yukarıda görüldüğü gibi ilkokul öğrencilerinden sergilenmesi beklenen, farklı pek çok sosyal beceri bulunmaktadır. Yeterli sosyal becerilerin varlığı, çocukların okul hayatlarında hem akran etkileşimlerini hem de akademik başarılarını olumlu yönde etkiler. Günlük yaşamda karşılaşılan problemlerle başa çıkabilme becerilerinin de gelişmesi, çocukların sosyal uyumları açısından önem arz etmektedir. Çocukların okul ortamına dahil

olmasıyla beraber pek çok farklı karakterde ve kültürde akranlarla bir arada yaşama, günlerinin büyük bir kısmını onlarla geçirme durumu başlamaktadır. Bir arada olmak çocukların sosyal becerilerini geliştireceği gibi beraberinde birtakım sosyal problemleri de getirmektedir. Bu doğrultuda çocukların sosyal becerilerinin geliştirilip desteklenmesi kadar sosyal problem çözme becerilerinin de geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

2.7. Sosyal Problem Çözme Becerisi

Sosyal bir varlık olan insanın yaşamı boyunca kuracağı sosyal ilişkiler insanın diğer insanlarla uyumunu sağlarken kimi zaman da çatışmaları beraberinde getirmektedir. Bu bölümde sosyal problem çözme becerisi ile ilgili yapılacak açıklamalara yer verilmiştir.

Gelişim sürecinde özellikle okul öncesi ve ilkokul yılları çocuğun sonraki gelişim dönemlerine temel oluşturması açısından önem teşkil etmektedir. Bu dönemde edinilen tecrübeler, çocukların sosyal çevre ile ilk etkileşimlerini oluşturduğu için çok önemli görülmektedir (Casey, 1990). Bireyin içinde yaşadığı dünya, canlılığını sürekli olarak korumaktadır. Bu durum yaşam içerisinde, çocukların sürekli olarak çözümlemesi gereken problemlerle karşılaşmasına yol açmaktadır. Bu sebeple problem çözmeyi öğrenme erken çocukluk yıllarından itibaren eğitim faaliyetlerinin odak noktasında yer almakta, okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm eğitim öğretim faaliyetlerinin öğrencilere kazandırılması beklenen hedefleri arasında bulunmaktadır (Temel ve Dere, 1999; Dinçer, 1995).

Erken yaşlardan itibaren kazanılan becerilerin daha kalıcı olduğu bilinmektedir. Bu sebeple pek çok araştırmacı, erken yaşta başlayan okul hayatının çocukların organizasyon-planlama ve problem çözme becerilerini geliştirdiğini söylemektedir (Casey, 1990; Casey ve Lippman, 1991). Yapılan araştırma sonuçları ışığında problem çözme becerilerinin erken yıllardan itibaren desteklenmesinin bir gereklilik olduğu görülmektedir. Okul öncesi

ve ilkokul dönemlerinde problem çözme becerilerine geniş yer verilmesi gerekmektedir. Aileler ile de iş birlikli hareket edilerek öğrencilerin problem çözme becerilerinin gelişimine destek olmaları önemli görülmektedir.

Problem denildiğinde bireylerin akıllarına yalnızca matematik problemleri gelmemektedir. Hayat, basit, bilimsel, sosyal, mekanik, zihinsel ve mantık problemleri gibi

pek çok problemin çözümünü gerektirmektedir. Günlük hayatta insanların karşısına çok sık çıkan ve çözüm aradığı her şey problem olarak görülmektedir. Örneğin; bir insanın eve aç ve yorgun gelmesi ve evde hazır bir yiyecek olmaması da bir problemdir (Cüceloğlu, 2000).

Bingham (1983'ten aktaran Aydoğan, 2012)'a göre problemlerin taşıması gereken bazı özellikler bulunmaktadır:

- *Bireyin belirlediği bir amaç bulunmalıdır.*
- *Bireyin ulaşmak istediği amacın önüne bir engel çıkmalıdır.*
- *Bireyi amaca ulaşmaya teşvik eden içsel bir gerginlik bulunmalıdır.*

Problem çözme, bireylerin problemin varlığını hissedişinden probleme çözüm bulanana kadar geçirdiği süre olarak tanımlanmaktadır (Ülküer, 1988). İlk sosyal problem durumunun oluşması ise bir bebeğin annesine yönelik yoğun bağlılık duygusunun yanında, çevreyi keşfetme duygusuyla beraber karşımıza çıkmaktadır (Arı, 2008).

Sosyal problem çözme kavramı, bireyin sosyal becerileri aracılığıyla çevreye uyumunu ifade etmektedir. Sosyal problem çözme kavramında yer alan "*sosyal*" kelimesi, gerçek dünyayı ifade ederken, problem çözme kelimesi ise, karşı karşıya kalınan problemleri çözüme kavuşturmayı ifade etmektedir (D'Zurilla, Nezu, Maydeu Olivares, 2004 aktaran Yağbasan, 2018). Başka bir deyişle sosyal kelimesi, sosyal problem çözmenin belirli bir bölümüdür ve problemin çeşidine göre sınırlandırılmasıdır. Sosyal kelimesi ile bireylerin dış dünya ile uyumunun problem çözme becerisi ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal problem çözme, bir kişinin günlük hayatta karşılaşılan problemleri tanımlaması ya da etkili çözüm yollarını bulması veya uyum sağlamasında, kendi kendini yöneten bilişsel ve davranışsal süreçler olarak tanımlanmaktadır (Dereli İman, 2013).

Sosyal problem çözme becerisi; bireyin kişisel problemlerinin ve sosyal problemlerinin tamamını ve karşılaşılan problem durumunun üstesinden gelebilmede en etkili yöntemlerin bulunup, bu yöntemlerden en uygun olanın seçilmesi süreçlerini kapsamaktadır. Bunun yanında bu kavram, sosyal sorunların engellenmesi veya çözülebilmesi için diğer insanlar tarafından uygun görülen ve kişisel olarak faydalı

sonuçlar sunan yöntemler üretilerek, bu yöntemlerin uygulanması şeklinde de tanımlanmaktadır (Arslan, 2009).

Sosyal problem çözme becerisi; sosyal yaşam içinde dengeler oluşturmak amaçlı, bireylerce kabul görecek yöntemleri uygulamaktır. Yararı görülsün ya da görülmesin sosyal yaşamda karşılaşılan problemleri çözmenin yöntemidir. Sosyal gelişimin çok önemli bir kısmını kapsamaktadır (Berk, 2013; Dora, 2003).

Sosyal problem çözme, kişinin günlük hayatında karşılaştığı problem durumlarıyla başa çıkmak amacıyla problemi tanıma, çözüm üretme ve uyum sağlama davranışlarını sergilediği bilişsel-davranışsal bir süreç olarak tanımlanmaktadır (D'Zurilla, Chang ve Sanna, 2003 aktaran Yılmaz, 2016). Sosyal problem çözme becerisi, kişiler arası problem çözme olarak da adlandırılmaktadır (Kayılı, 2015).

D'Zurilla ve Chang (1995)'a göre sosyal problem çözme; kişinin geniş, bir rant içerisinde yer alan stresli durumlar ile etkili bir biçimde başa çıkabilme yeteneğini arttıran, bilinçli, rasyonel, çaba ve amaç belirliliği gerektiren bir süreçtir (aktaran Arslan, 2009). Sosyal problem çözme, kişinin günlük hayatta karşılaştığı problemleri çözme sürecidir. Etkili problem çözenler olarak adlandırılan grup, bir problemle karşılaştığında problemin üstesinden gelme konusunda kendisine güvenmekte ve başarı sağlayabilmektedir (Maydeu-Olivares ve D'Zurilla, 1996 aktaran Dora, 2003).

Yapılan tanımlamaların ortak noktalarına bakıldığında problemin günlük hayatta karşılaşılan sosyal bir problem olduğu, bu problemin üstesinden en iyi şekilde gelinebilmesi için alternatif, etkili çözüm yollarının üretilmesi gerekliliğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Önceki bölümde de açıklandığı gibi özellikle okul çağına gelinmesi ile akran ilişkileri çocuğun hayatında önemli bir yer kaplamaya başlamaktadır. Erken dönemlerden itibaren kazanılmasında büyük önem görülen sosyal problem çözme becerisi, okul çağı çocuklarının akranları ile yaşadıkları sosyal problemlerle başa çıkma yollarını gözlemleme fırsatını sunmaktadır. Aşağıda okul çağı çocuklarının sosyal problem çözme becerilerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.7.1. Çocuklarda Sosyal Problem Çözme Becerileri

Toplum tarafından çocuklara pek çok cinsiyet rolü sunulmaktadır. Çocuklar, kendilerine sunulan rolleri yerine getirirken farklı sosyal durumları içeren problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemlerin başarılı bir şekilde üstesinden gelinmesi, kişisel becerilerin yanında bulundukları toplumun değer yargıları, gelenek ve göreneklerine de bağlı olmaktadır (Şahin, 2000).

Çocuklara sosyal problemlerini çözmeleri için imkanlar tanındığında çocukların gözlem yapma, bilgileri yeniden düzenleme, karşılaştırma yapma ve değerlendirme gibi bilişsel becerileri gelişmektedir. Tüm bu becerilerin yanında demokratik tutum ve davranışlar da kazanılmaktadır. Sosyal problem çözme becerisi, çocukların diğer kişilere karşı bakış açılarını düşünmelerini, sosyal ilişkiler hakkında anlayışlarını geliştirmelerini ve akranları ile olan ilişkilerinde davranışlarının sorumluluklarını üstlenmelerini teşvik etmektedir (Terzi, 2003). Günlük hayatta karşılaşılan sosyal problemlerin çözümü, çoğu zaman diğer kişilere karşı duyulan sorumlulukları kabul etmekle ilişkilidir. Yaşamda karşılaşılan zorluklara çözüm yolu bulmak için cesaretlendirilen çocuklar, yaşadığı sosyal probleme çözüm bulmaya çalışırken bilgi, beceri ve benzer konulara yaklaşımını kullanacak ortam yakalamış olmaktadırlar. Bu sayede, çocuğun sosyal problem çözme yeteneği gelişirken bir yandan da özsaygı ve özgüven duygularının gelişimi de sağlanmaktadır (Bingham, 1998 aktaran Arı ve Seçer, 2003).

Sosyal problem çözme yaklaşımı, davranış becerilerinin temelinde bilişsel becerilere odaklanmakta ve çocuklara davranışlarının nedenlerini ve sonuçlarını daha iyi kazandırarak sosyal uyumu teşvik etmeyi hedeflemektedir. İyi sosyal problem çözme becerileri, kişiler arasındaki çeşitli olumlu sonuçlarla (kolay arkadaş edinme ve çok sayıda arkadaşı olma gibi) birlikte anılmaktadır. Sosyal problem çözme eksiklikleri ise çocuklarda olumsuz kişiler arası davranışlar ve saldırganlıkla, genelde akranlar tarafından reddedilmeye yol açan özelliklerle anılmaktadır (Erwin, 2000'den aktaran Dereli, 2008).

Çocukların yaşadığı sosyal problemler; güven duyamama, ilişki kurmada sıkıntı yaşama, bağımlılık, çevreye karşı ilgisizlik, düşük seviyede benlik saygısı, içe dönük olma, yalan söyleme, başkalarının eşyalarını izinsiz alma, öfke, saldırganlık, suç işlemeye yönelme, kaygı, yalnızlık, grup oyunlarında oyunu bitirememe, reddedilme, hata yapma, mağduriyet, aldatılma, alay edilme, saldırıya uğrama, yetişkin tarafından

onaylanmama ve hayal kırıklığına uğrama gibi duygusal ve davranışsal sorunları içermektedir. Sosyal problem çözme ise, bu duygusal ve davranışsal sorunlarla başa çıkmayı veya bu problem durumlarına çözüm yolları üretme ve bu çözüm yollarını uygulayarak sosyal uyumu sağlamayı hedeflemektedir (Kayılı, 2015).

Çocukların yaşadığı sosyal problemler karşısında gelenekler, problem çözmede sık başvurulan yol göstericilerden birisidir. Ancak her zaman gelenekler problem çözmenin güvenilir bir yolu değildir. Zaman içinde koşullardaki değişmeler hem problemlerin niteliğinin değişmesine hem de farklı çözümlerin denenmesine neden olabilir (Arı, 2005). Sonuç itibariyle bireyler yaşamın her evresinde çeşitli sosyal problemlerle karşılaşırlar. Çocukluk dönemlerinde ise karşılaşılan sosyal problemleri çözmede farklı davranışlar sergilemektedirler. İyi bir sosyal gelişim gösteren çocukların karşılaştıkları sosyal problemleri de olumlu bir şekilde çözdükleri söylenebilir. Sosyal problemler karşısında çocukların kullandıkları çözüm yolları iki grup altında toplanmaktadır. Bunlardan ilki herhangi bir problem karşısında problemin çözümüne yönelik, yapıcı ve paylaşımcı davranışlar olan prososyal tepkilerdir. Bir diğeri ise yıkıcı, yaralayıcı ve karşısındakine zarar verici davranışlar olan saldırgan tepkilerdir (Özmen, 2013). Aşağıda bu tepkiler ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

2.7.1.1. Olumlu Sosyal (Prososyal) Davranışlar

Olumlu sosyal (prososyal) davranışlar genel anlamda; empati, paylaşma, iş birliği, yardımlaşma, dayanışma gibi diğer bireylerin mutluluğu ve yararına dayalı olan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Akkaya Erşan, 2014). Prososyal davranış, kişiler arası pozitif ilişkiler olarak nitelendirilebilecek davranışları içermektedir. Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere prososyal davranışlar çocukların sergilemeleri tercih edilen davranış türüdür. Var olan problemi çözmek için başkalarının yararı için seçilen, karşı taraftan ödül beklentisi olmaksızın belli oranda risk ya da fedakârlık içeren davranışlar prososyal davranış olarak görülebilmektedir (Yılmaz, 2012). Bir davranışın prososyal davranış olması, sergilenirken karşı taraftan herhangi bir beklentiye girilmeden yapılması ile ilgilidir. Bu sebeple prososyal davranışlarda fedakârlıklar söz konusu olmaktadır (Bayhan ve Artan, 2007).

Yardım etmek ve başkalarının iyiliğini önemsemek gibi kavramlar ile sıklıkla karıştırılan prososyal davranış, profesyonel bir görev olmaksızın kişilerin iyiliği

yönünde sergilenmiş olan davranıştır (Bierhoff, 2002, s.9; Eisenberg ve Mussen, 1989'ten aktaran Bilici, 2019).

Çocuklar, olumlu sosyal davranışları kazanma kapasitesine sahiptirler. Ancak öğrenecekleri olumlu sosyal davranışları nasıl göstereceklerini de öğrenmeleri gerekmektedir (Temiz, 2019). Prososyal davranışlar yaklaşık olarak iki ila üç yaşlarında öğrenilmeye başlamaktadır. Yapılan araştırmalar, prososyal davranışların yaşa göre gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Gelişimin dışında prososyal davranışlar, perspektif düşünce, empati becerisi, sorumluluk ve yeterlilik duyguları, duygu durumları gibi unsurlardan da etkilenmektedir (Dereli, 2008).

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde bireyin göstermiş olduğu olumlu sosyal davranışların dört farklı başlık altında toplandığı görülmüştür (Carlo ve Randall, 2002'den aktaran Yılmaz, 2016):

Fedakâr davranışlar: Toplumdaki diğer bireylerin ihtiyaçları ve mutlulukları için içsel uyaranların etkisiyle gösterilen olumlu sosyal davranışlardır.

Uyum davranışları: Bireyin, karşısındakinin sözlü ya da sözsüz isteklerine olumlu yanıt vermesi olarak tanımlanan olumlu sosyal davranışlardır.

Duygusal davranışlar: Duygusal açıdan yakınlık hissedilen kişi ya da duruma karşı sergilenen olumlu sosyal davranışlardır.

Toplumsal davranışlar: Aile, akran gibi toplumsal çevreden onay almak amacıyla sergilenen olumlu sosyal davranışlardır.

Bütün bu olumlu sosyal davranışların yanı sıra olumsuz davranışlardan da söz edilmektedir.

2.7.1.2. Olumsuz Sosyal (Saldırgan) Davranışlar

Saldırganlık, fiziksel veya psikolojik zarar verme amacıyla yapılan tüm davranışların genel adıdır (Seven, 2008 'den aktaran Temiz, 2019). Olumsuz sosyal (saldırgan) davranışlar, içsel olabileceği gibi dışsal da olabilmektedir. İçsel olumsuz (saldırgan) davranışlar, genellikle endişe, kaygı ve çekingenlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dışsal saldırgan davranışlar ise eşyalara zarar verme, itme, vurma, kırma, tekmeleme, ısırma vb.

gibi davranışları kapsamaktadır (Yılmaz, 2016; Kandır, 2007). İnan, Bilgin ve Atıcı (2008) ise saldırganlığı sözel ve davranışsal olarak iki başlıkta incelemiştir. Sözel saldırganlık bağırma, eleştiri, lakap takma gibi davranışları içermektedir. Davranışsal saldırganlıkta ise dövüşme, boğuşma, vurma gibi karşıdakinin canını acıtma amacı taşıyan davranışlar bulunmaktadır.

Bir davranışın saldırgan davranış olarak nitelendirilebilmesi için süreklilik göstermesi gerekmektedir. Aksi halde çocukların zaman zaman sergiledikleri bu tarz davranışlar çocukların saldırgan davranışlar içerisinde olduğu anlamına gelmemektedir (Çağdaş ve Seçer, 2005).

2.8. Sosyal Problem Çözme Basamakları

Sosyal problemler, hayatın her alanında bireyin karşısına çıkabilecek engellerdir. Bu engellerin nasıl aşılacağı ise bireyin etkili sosyal ilişki becerilerine sahip olmasına bağlıdır. Erken dönemden itibaren kazanılması gereken sosyal beceriler, gerek çocukken gerek yetişkin birer birey olunduğunda sosyal problemler karşısında tercih edilecek çözüm yollarını etkilemektedir. Araştırmacılar sosyal problemleri çözmek için farkı strateji ve basamaklardan söz etmektedir. Bu bölümde literatürde yer alan sosyal problem çözme basamaklarına ve etkili stratejilere yer verilmiştir.

Webster-Stratton ve Reid (2003'ten aktaran Yağbasan, 2018), çocukların gündelik hayatlarında karşılaştıkları sosyal problemleri yedi aşamada çözebileceklerini ifade etmektedir. Bu yedi aşama şu şekildedir:

- Duyguları ve problemi tanımlama: Kendimi nasıl hissediyorum ve problemim nedir?
- Çözüm nedir?
- Beyin fırtınası Çözümleri: Alternatif çözümler nelerdir?
- Sonuçlar nelerdir?
- Çözümlerin değerlendirilmesi: En iyi çözüm nedir?
- Bu planı uygulayabilir miyim?

- Sonuçların değerlendirilmesi: Nasıl yaptım?

Webster-Stratton ve Reid'in sosyal problem çözme basamakları dikkatlice incelendiğinde yedi aşamanın dördünün çözüm yolları ile ilgili olduğu görülmektedir.

Problemin farkına varmanın ardından çözüm alternatifleri arasından en etkili çözüm yolunun tercih edilmesi, sonuçlarının neler olabileceğinin kestirilebilmesi ve çözüm yolunun uygulanabilirliğinin önemi fark edilmektedir.

Dereli (2008) ise, sosyal problem çözme basamaklarını altı adımda ifade etmektedir:

- Problemi tanımlama,
- beyin fırtınası,
- çözümlerin sonuçları,
- en iyi çözüm ya da en iyi seçim,
- problem çözme becerilerinin uygulanması,
- seçilen çözüm yolunun uygulamaya konması.

Bu sosyal problem çözme basamakları incelendiğinde yedi aşamalı çözüm modeli ile benzerlikleri olduğu görülmektedir. Bu modelde sosyal problem çözme yolunun uygulanabilirliği sorgulanmadan direkt olarak uygulama aşamasına geçilmektedir.

Yeates, Schultz ve Selman (1990'dan aktaran Yılmaz, 2016), çocukların sosyal problem çözme becerilerini geliştirmek amacıyla "*Kişilerarası Müzakere Stratejilerini* (*Interpersonal Negotiation Strategies-INS)"* tasarlamışlardır. Bu müzakereye göre çocuklar, bir sosyal problem durumu ile karşılaştıklarında dört adımdan oluşan bu stratejiyi kullanarak problemlerini çözebilmektedir:

I. Adım: Problemi Tanımlama: Bu aşamada, bireyin var olan sosyal problem durumunu fiziksel ve somut açılar yerine kişilerarası ilişkiler açısından değerlendirmesi beklenmektedir. Problemi tanımlamak, kişiler arasında kurulacak olan müzakerenin de amacını oluşturmaktadır.

II. Adım: Alternatif Stratejiler Oluşturma: Bu aşamada, yaşanan problem durumunun çözümü olabilecek stratejiler hakkında fikir üretilmektedir. Temel amaç fiziksel çözümler yaratmak yerine karşı tarafın kabul edebileceği, farklı bakış açılarıyla değerlendirilmiş stratejiler geliştirmektir.

III. Adım: Bir Stratejinin Seçilmesi ve Uygulanması: Bu aşamada, daha önce belirlenen stratejilerin sonuçları hakkında öngörüde bulunarak en iyi stratejinin belirlenmesi ve uygulanması amaçlanmaktadır. Bu aşamanın gerçekleştirilebilmesi için bireysel sınırlılıkların farkında olmak da önemlidir.

IV. Adım: Sonuçların Değerlendirilmesi: Son aşamada izlenen stratejilerin sonuçlarını değerlendirmek, verilen geri bildirimler ile uygulanan stratejiye yönelik düzeltmeler yapılmasını ve sosyal problem çözme becerilerinin gelişimini sağlamaktadır.

Çocukların akranları ile yaşadıkları problemleri sıklıkla etkili olmayan yollarla çözdükleri görülmektedir. Kimi çocuk problemini çözmek için ağlama, vurma, tepinme, bağırma, ısırma, ailelere veya öğretmenlere yalan söyleme davranışlarını sergilemektedir. Oysa ki sosyal problem çözme basamaklarının en önemli ortak noktalarından biri etkili çözüm yollarının bulunmasıdır. Ancak çocukların tercih ettikleri ağlama, vurma vb. çözüm yolları beraberinde farklı sosyal problemler yaşanmasına da sebep olmaktadır. Çocukların etkili olmayan sosyal problem çözme yollarını tercih etmelerinin altında birtakım sebepler yatmaktadır (Dereli, 2008):

- Problemi çözmek için daha uygun çözümlerin düşünülmemesi,
- Uygun olmayan stratejilerin aile ve öğretmenler tarafından farkında olunmayarak pekiştirilmesi,
- Sosyal çevrelerinde bu stratejileri kullanan çocukların varlığından etkilenmeleri.

Farklı olarak ifade edilmiş bir başka sosyal problem çözme süreci ise şu şekildedir.

- ***Problemi Tanımlama: Problemim ne? Problemim olduğunu nasıl bilirim?***

Problem çözme sürecinin ilk aşaması bir problemin, bir zorluğun varlığının hissedilmesidir. Herhangi bir sorun farkında olunmadan ya da bilinçli bir şekilde farkına varılabilir. Ancak genellikle problem, doğal olarak kendini hissettirmekte ve çatışma

durumunu gittikçe artıran bir yapıya sahip olmaktadır. Problemin ne olduğunu belirleme aşamasında duygular yol göstericidir. Duyguların varlığını rahatsız edici bir şekilde hissettirmesi problemin de varlığına işaret etmektedir (Öğülmüş, 2006).

Bu aşamada çocuklar, yalnızca kendi duygularını değil karşısındakilerin duygularını da fark etme imkânı bulmaktadır. Beden dili de çocuğa bu aşamada ipuçları vermektedir. İpuçlarını doğru yakalayamayan çocuklar, doğru olmayan çözüm yollarını tercih edebilmektedir. Bu durumda öğretmenin görevi, çocukların ipuçlarını doğru anlayabilmelerine rehberlik etmektir (Dereli, 2008).

- ***Beyin Fırtınası***

Bu aşamada, eleştirinin olmadığı bir ortamda çocukların yaratıcı sosyal problem çözme yolları üretmelerine fırsat verilmesi beklenmektedir. Çocukların yaratıcı fikirleri desteklenerek model olunur ve farklı çözüm önerilerine fırsatlar tanınır (Öğülmüş, 2006; Dereli, 2008).

- ***Çözümlerin Sonuçları Ne? En İyi Plan Ne?***

Beyin fırtınasında farklı çözümler üretildikten sonra bu aşamada, yaşanan problem durumunu en uygun şekilde çözecek, etkili çözüm yollarının belirlenmesi beklenmektedir. Burada çocukların uygun olmayan problem çözme yollarını da tercih etme riski bulunmaktadır. Bu gibi bir durumda çocuklardan, seçtiği çözüm yolunun ne tür sonuçlara yol açabileceğini hayal etmeleri istenmelidir. Çocuklar uygun olmayan yolları tercih etseler dahi tartışma eleştirilerden kaçınarak gerçekleştirilmelidir (Webster- Stratton, 2006'dan aktaran Dereli, 2008).

- ***En İyi Çözüm veya Seçim Ne?***

Bu aşamada olası her çözümün güçlü ve zayıf yanlarının dikkatli bir biçimde değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme sonucunda en uygun çözüme karar verilir (Öğülmüş,2006). Çocuklar deneyecekleri bir ya da iki seçime karar verir. En iyi çözümün seçilmesi, çocukların şu üç soruyu sormalarını içerir

- Çözüm güvenli mi?
- Çözüm adil mi?

- İyi duygulara liderlik ediyor mu? (Adams, Wittmer, 2001; Webster- Stratton, 2006'dan aktaran Dereli, 2008).

Çocukların çözüm yollarının, belirlenen kriterleri karşılaması önem taşımaktadır.

- ***Problem Çözme Becerilerinin Uygulanması***

Bu aşamada çocukların belirlemiş oldukları sosyal problem çözme yollarını uygulamaları ve yaşadıkları problemin üstesinden uygun şekilde gelmeleri beklenmektedir. Varsayımsal problemler için belirlenen çözüm yollarının gerçek hayat problemlerinin çözümündeki uygulanabilirliği öğretmen tarafından gözlemlenmeli ve gerekli noktalarda hatırlatmalar yaparak problemlerin çözümünde çocukların uygulamalarına kanal açılmalıdır.

- ***Sonuçların Değerlendirilmesi***

Çocukların benzer problemler karşısında benzer hatalar yapması çok alışılageldik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki temel neden çocukların önceki yaşantılarındaki tecrübeleri biz yetişkinler gibi sonraki yaşantılarına doğrudan aktaramıyor olmalarıdır. Sonuçların değerlendirilmesi, çocukların önceki yaşantılarını hatırlamalarına ve böylece yeni problem çözme yolları düşünmelerine ve sonuçları değerlendirmelerine olanak tanımaktadır (Dereli, 2008).

Görüldüğü üzere sosyal problem çözme becerisi öğrenilebilen bir beceridir. Becerinin olumlu şekilde pekiştirilmesi için öğretmenlerin gözlemi ve rehberliği büyük önem taşımaktadır.

Thomas J. D'Zurilla ve arkadaşlarının (aktaran Akdoğan, 2018), geliştirdiği sosyal problem çözme modeline göre işlevsel olmayan veya etkisiz problem çözme sonucunda, bireylerden olumsuz yönelim yeniden tekrarlanır ve bu eğilim olumsuz sonuçları olan iç tepkisel, dikkatsiz ve kaçınma özelliklerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Probleme yapıcı ve olumlu yönelim gösteren bireylerde ise akılcı problem çözme stilleri görülmektedir. Başka bir ifadeyle, bireyin yaşadığı problemleri sürekli tekrarlayan şekilde etkisiz problem çözme stilleri ile çözmesi, bireyi olumsuz problem çözme yaşantılarının ve çözüm yollarının olduğu bir döngüye sokmaktadır. Bu sebeple birey, etkili problem çözme yollarını keşfedememektedir.

Spivack ve Shure (1982'den aktaran Öğülmüş, 2006, s. 66-69), çalışmalarını genellikle çocuklar üzerinde yürütmüştür. Yaptıkları araştırmalar, kişilerarası ilişkilerdeki başarısızlığın düşünme süreçleriyle bağlantılı olduğunu göstermiştir. Arkadaşlarıyla sorun yaşayan çocukların, çözüm için birden fazla doğru yolun olabileceğini düşünememelerinin ve davranışlarının olası sonuçlarını tahmin edememelerinin ilişkilerdeki başarısızlığın temel nedenlerini oluşturduğunu belirtilmiştir. Bu bağlamda geliştirilen *"Ben Sorun Çözebilirim"* adlı eğitim programı ile çocukların kendi düşünme süreçleri hakkında fikir sahibi olmaları ve kişilerarası ilişkilerde başarıyı sağlayacak düşünme becerilerini kazanmalarını amaçlamışlardır. Eğitim programının daha çok çocuk yaştaki bireylere uygulanmasındaki temel amaç, sorunların erken müdahale mantığıyla olumsuz bir gelişim seyri göstermeden engellenmesidir. Program kapsamındaki eğitim süreciyle çocuklara sorunlar karşısında ne düşünmeleri gerektiği değil hangi düşünme süreçlerini kullanmaları gerektiği öğretilmektedir. Diğer bir ifadeyle çocuklara, çatışma ya da başka bir sorun ortaya çıktığında ne yapacaklarını söylemek yerine sorunlar üzerinde düşünmeyi ve sorunlarla ilgili kişisel düşüncelerini ifade etmeyi öğretmek amaçlanmaktadır.

Okul öncesi, ilkokul 1 ve 2. sınıf ve ilkokul 3 ve 4. sınıfa uygulanmak üzere üç farklı sürümü bulunan program iki temel bölümden oluşmaktadır. *Programın ilk bölümünde,* çocuklara üç ön beceri öğretilmektedir. Bu becerilerden ilki çocuklara sorunların çözüm sürecinde farklı bakış açısı geliştirmelerini sağlayacak kelimelerin öğretilmesidir. Örneğin; aynı ve farklı kelimeleri bu süreçte öğretilen sözcük çiftleri arasında yer almaktadır. Çocukların bu kelimeleri öğrenmeleri aynı soruna yönelik farklı düşüncelerin olabileceğini öğrenmelerine de yardımcı olmaktadır. İkinci ön beceri ise çocukların hem kendilerinin hem de başkalarının duygularını anlama becerisini kazanmalarını sağlamaktır. Öğrenilmesi gereken üçüncü ve son beceri ise çocukların sorunlar karşısında diğer kişilerin de bakış açılarını anlamaya çalışmaları ve karşı tarafın sorun hakkında neler düşündüğünü önemsemesidir. Programın ikinci bölümünde, çocuklara üç sorun çözme becerisi öğretilmektedir. Bu beceriler; sorunlara birden fazla alternatif çözüm önerisi geliştirme, geliştirilen çözüm yollarının olası sonuçlarını düşünme ve seçilecek çözüm yoluna karar vermedir. Bu beceriler çocuklara oyunlar, öyküler ve kuklalar kullanılarak ve rol oynama yöntemleri ile öğretilir.

Swets'e (1998'den aktaran Ağlamış, 2019) göre, problem durumları karşısında yapılması gerekenler şu şekildedir:

- ***Problemin belirlenmesi:*** Bireyler arasındaki sorunların nelerden kaynaklandığının tespiti, başarıyla sonuçlanacak çözüm yollarının geliştirilmesini sağlayacaktır.

- ***Uzlaşma yollarını aramak:*** Karşılıklı tarafların soruna ilişkin olarak birbirlerini anlamaya çalışmaları çözüm işleminin basitleşmesine yardımcı olacaktır.

- ***Karşı taraf ile duygudaşlık kurmaya çalışmak:*** Sorunlar karşısında yaşanan başarısızlığın en önemli nedenlerinden biri de karşı tarafın duygu durumunun anlaşılamamasıdır. Bu nedenle duygudaşlık becerisi kişilerarasında yaşanan çatışmalarda çözümü destekleyici bir role sahiptir.

- ***Düşüncelerin sakince ifade edilmesi:*** Tarafların aynı düşüncelerde olmamasına rağmen uygun bir dille düşüncelerini ifade etmeleri ve suçlayıcı tavırlar yerine uzlaşmacı bir tavır sergilemeleri sorunların çözüme kavuşturulması açısından önemli görülmektedir.

Yapılan çalışmalar araştırıldığında literatürde pek çok sosyal problem çözme yönteminin olduğu görülmektedir. Her ne kadar yöntemler farklı adımlardan bir araya gelseler de pek çok ortak nokta barındırmaktadırlar. Problemin farkına varılması, etkili çözüm yollarının belirlenmesi, etkili çözüm yollarının uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesi farklı olarak görünen sosyal problem çözme yollarının ortak noktaları arasında yer almaktadır. Literatürde sosyal problem çözme becerisi üzerine yapılmış pek çok araştırma bulunmaktadır.

2.9. İlgili Araştırmalar

Literatür incelendiğinde özellikle okul öncesinde sosyal problem çözme becerisi üzerine yapılan pek çok araştırma olduğu dikkati çekmektedir. Aşağıda sosyal problem çözme becerisinin farklı değişkenlerle ilişkilendirilerek incelendiği çalışmalar sunulmuştur.

Toker Karabulut (2019), anne babalardan algılanan duygusal istismar ile sosyal problem çözme becerisi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 198'i erkek, 218'i kız olan öğrencilerin, algıladıkları duygusal istismar, sosyal problem çözme becerileri, cinsiyetleri, yaşları, anne ve babalarının eğitim durumları, ailelerin tutumları ve ailelerinin

aylık ortalama gelirleri değişkenlerinin ayrıntılı olarak incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile sosyal problem çözme becerileri arasında negatif yönde ve zayıf derecede anlamlı bir ilişki olduğu; babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile sosyal problem çözme becerileri arasında negatif yönde düşük derecede anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin gerek annelerinden gerekse babalarından algıladıkları duygusal istismar düzeyleri cinsiyete, kardeş sayısına, doğum sırasına, aileleriyle birlikte yaşayıp yaşamama durumlarına ve annelerinin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusu elde edilmiştir.

Balcı (2019) çalışmasında, ikizler ile tekizlerin akran ilişkileri ile sosyal problem çözme becerilerinin; cinsiyet, cinsiyet çifti, yaş, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi, doğum haftası, kuvözde kalma durumu, gebelik oluşum şekli, kardeş sayısı, anne öğrenim durumu ve baba öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Araştırmaya okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş arası 52 ikiz çifti ve benzer demografik özelliklere sahip 104 tekiz olmak üzere toplamda 208 çocuk dâhil edilmiştir. Araştırma sonucunda; ikiz ve tekizlerin "Akran İlişkileri" ve "Sosyal Problem Çözme Becerileri" arasında anlamlı fark bulunmamıştır. İkiz çocukların "Akran İlişkileri", okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi, doğum haftası, gebelik oluşum şekli, kardeş sayısı, anne öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşmazken; cinsiyet, cinsiyet çifti, yaş, kuvöz süreci, baba öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. İkiz çocukların "Sosyal Problem Çözme Becerileri" ise cinsiyet, cinsiyet çifti, yaş, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi, doğum haftası, kuvöz süreci, gebelik oluşum şekli, baba öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşmazken; kardeş sayısı ve anne öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Çebi (2019) çalışmasında annelerin iletişim becerileri ve çocukların sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Annelerin iletişim becerilerinin annenin yaşına, eğitim düzeyine, mesleğine, çalışıp çalışmamasına ve çocuk sayısı değişkenlerine göre farklılaşma olup olmadığına bakmıştır. Çocukların sosyal problem çözme becerilerinde ise çocuğun yaşına, cinsiyetine, kardeş sayısına, doğum sırasına, okul öncesi eğitime devam etme süresine ve anne babanın yaşına, eğitim düzeyine, mesleğine, çalışıp çalışmamasına göre farklılaşma olup olmadığını araştırmıştır. Annelerin iletişim becerileri

ile çocukların sosyal problem çözme becerileri arasında ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda annelerin iletişim becerileri puan ortalamalarının; yaşa göre, dinleme ve mesaj alt boyutlarında; eğitim düzeyine göre, konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutlarında; mesleğe göre, konuşma, mesaj ve sözsüz iletişim alt boyutlarında; çalışıp çalışmamaya göre, mesaj ve empati alt boyutlarında; çocuk sayısına göre ise, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutlarında anlamlı farklılaştığı saptanmıştır. Çocukların sosyal problem çözme becerilerinin; cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, okul öncesi eğitime devam süresi, baba yaşı, anne- baba eğitim düzeyi ve baba mesleğine göre farklılaştığı görülmüştür.

Temiz'in (2019), okul öncesi çocukların sosyal problem çözme becerileri ve bu becerileri etkileyen faktörleri incelediği çalışması, 97'si kız, 103'ü erkek katılımcıdan oluşmuştur. Araştırma sonucunda katılımcı öğrencilerin cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu, ebeveyn mesleği, sosyoekonomik düzey, aile tipi, ailedeki çocuk sayısı, elektronik alet kullanım durumu, televizyon izleme durumu, ebeveyn ile vakit geçirme durumları ile çocukların sosyal problem çözme becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken; çocukların yaş ve okul öncesi eğitim alma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özmen (2013), 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ve sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasını 450 öğrenci ile yapmıştır. Araştırma sonucunda çocukların akranlarıyla ilişkilerinde gösterdikleri çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış ve saldırganlık davranışlarının sosyal problem çözme becerisine göre farklılaştığı belirlenmiştir.

Coşkun (2019), çalışmasında 4-5 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerisi ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiş, sosyal problem çözme becerilerinde cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne baba yaşı-eğitim durumu-çalışma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulamamıştır.

Akkaya Erşan (2014), 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin ve akran ilişkilerinin işitsel muhakeme ve işlem becerilerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Çalışma sonucunda 60-72 aylık çocukların Wally Sosyal Problem Çözme Test puanları ile Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeğinin sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış ve saldırganlık alt test puanları Selçuk İşitsel Muhakeme ve İşlem

Becerileri Testi puanlarına göre farklılaşırken; Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeğinin çekingenlik alt test puanlarının farklılaşmadığını bulgulamıştır.

Karakuş (2017), 60-72 ay çocukların sosyal problem çözme becerilerini anne tutumları açısından incelediği çalışmasını 500 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri ile yürütmüştür. Araştırmasının sonucunda sosyal problem çözme becerilerinin anne tutumlarına göre farklılaşmadığını bulgulamıştır.

Akdoğan (2018), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ve öğretmenlerinin sosyal problem çözme becerilerini çeşitli değişkenler açısından incelemek amacı ile 35 okul öncesi öğretmeni ve 250 okul öncesi öğrencisi ile çalışmasını yürütmüştür.

Araştırma bulgularına göre çocukların sosyal problem çözme becerilerinde cinsiyete, yaşa ve okul türüne göre anlamlı fark bulunmaktadır. Araştırmaya katılan kadın öğretmenlerin, 22-29 yaş arasındaki, 6 yıl ve üstü mesleki kıdemi olan ve özel kurumda çalışan öğretmenlerin çıkarımda bulunma sıklığının yüksek bulunduğu ancak bu farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Dereli (2008), çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisini incelemiştir. Çalışmasında deneme ve kontrol gurubunun sosyal problem çözme becerisi ve duyguları anlama becerileri ön test puan ortalamalarında anlamlı bir fark bulmazken sosyal beceri eğitiminin ardından deneme ve kontrol gruplarının sosyal problem çözme ve duyguları anlama becerilerinin son test puanları arasında anlamlı bir fark bulgulamıştır.

Terzi (2000) ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerin kişilerarası problem çözme algılarının cinsiyet, sosyoekonomik düzey, kardeş sayısı ve anne baba tutumları değişkenlerine göre incelemiştir. Araştırmaya 194 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin kişilerarası problem çözme algılarında cinsiyet ve kardeş sayısının önemli farklılığa neden olmadığı, sosyoekonomik düzey ve anne-baba tutumlarının önemli farklılığa neden olduğu bulunmuştur. Demokratik anne-baba tutumu ve üst sosyoekonomik düzeye sahip çocukların kişilerarası problem çözme algılarının yüksek olduğu bulunmuştur.

Akbaş (2005), okulöncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerini cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, anne eğitim düzeyleri

değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırmaya 60 çocuk katılmıştır. Çocukların sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyete göre değişmediği, sosyo-ekonomik düzey ve anne eğitim düzeyinin önemli bir farklılığa neden olduğu bulunmuştur. Çocukların bulundukları sosyo-ekonomik düzey ve anne eğitim düzeyi arttıkça sosyal problem çözme becerileri de artmaktadır.

Tepeli (2013), 60-72 aylık çocukların duyguları anlama becerileri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasını, 350 çocuk ile yürütmüştür. Araştırma sonucunda 67-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin 60-66 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinden daha iyi olduğu, okul öncesi eğitim alma süresi iki yıl ve daha fazla olan çocukların sosyal problem çözme becerilerinin okul öncesi eğitim alma süresi bir yıl olan çocuklardan daha iyi olduğu, tek kardeşi olan çocukların sosyal problem çözme becerilerinin üç ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların sosyal problem çözme becerilerinden daha yüksek olduğunu, cinsiyet faktörünün ise sosyal problem çözme becerileri üzerinde bir etkisi olmadığını bulgulamıştır.

Yağbasan (2018), 60-72 aylık çocukların ilkokula hazırbulunuşluk ve sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 204 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda hazırbulunuşluk ölçeğinin alt becerilerine bakıldığında çocukların sosyal problem çözme becerileri ile matematik-fen becerileri, ses ve labirent çalışmaları, zihin ve dil gelişimi, öz bakım, motor ve sosyo-duygusal gelişimleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bunun yanında çizgi çalışmaları alt ölçek puanları ile anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca sosyal problem çözme becerileri ile anne baba öğrenim durumu, kardeş sayısı, sosyo-ekonomik durum ve okul öncesi eğitim süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken cinsiyet değişkeni ve sosyal problem çözme becerileri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu bulgulamıştır.

Bilici (2019), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları, sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stilleri arasındaki ilişkinin ve çocukların sosyal duygusal uyumları, sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stillerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Tarama modeli ile gerçekleştirdiği çalışmasını 110 öğrenci ve bu öğrencilerin öğretmenleri olan 12 öğretmen ile sürdürmüştür. Çocukların sosyal duygusal uyumları, sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stillerini cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne baba yaşı, anne baba

öğrenim düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve daha önce okul öncesi eğitim hizmeti alma durumu değişkenleri açısından incelemiştir. Çocukların sosyal problem çözme becerilerinin, cinsiyet ve baba yaşı değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini saptamıştır.

Beydoğan (2019), 4-5 yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin ve kaygı durumlarının çocukların sosyal problem çözme becerileri üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya koymak amacıyla yapmış olduğu araştırmasında 4-5 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerinin çocukların yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitime devam süresi ve ailelerinin ailedeki çocuk sayısı, anne baba öğrenim durumu, anne çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırmasında ilişkisel tarama modelini kullanmış olup toplam 280 çocuk ile araştırmasını sürdürmüştür. Araştırma sonucunda elde ettiği bulgular doğrultusunda yaş değişkeni açısından 5 yaş grubu çocukların, 4 yaş grubu çocuklara kıyasla puan ortalamalarının daha yüksek olduğu, cinsiyet değişkeni açısından kız çocuklarının puan ortalamalarının erkek çocuklarının puan ortalamalarından daha yüksek olduğunu saptamıştır. Ailedeki çocuk sayısı değişkeni açısından incelenmesi sonucunda istatiksel anlamda bir farklılaşma saptanmazken, okul öncesi eğitime devam etme süresi değişkeni açısından 13-18 ay arasında okul öncesi eğitime devam eden çocukların lehine anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır.

Yaban ve Yükselen (2007), 7-11 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların sosyal problem çözme becerilerini inceledikleri çalışmalarını 40 kız, 40 erkek öğrenci ile sürdürmüştür. Araştırma sonucunda, on bir yaş grubu çocuklarda, nesne edinme ile ilgili problem durumunda kullanılan farklı strateji sayısı puanlarının, ilgi ve esneklik puanlarının cinsiyetle ilişkili olduğu, kızların sosyal problemleri çözmede erkeklerden daha başarılı olduklarını bulgulamışlardır. Yaşla, arkadaş edinme ile ilgili problem durumuna getirilen çözüm sayısı ve nesne edinme ile ilgili problem durumunda kullanılan farklı strateji sayısı puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu, ilgi puanlarının ise yaş ile ilişkisi olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, problemin çözümünün başarısız olması durumunda büyük yaş grubu çocukların problem durumunu çözecek yeni stratejiler oluşturmada daha başarılı oldukları bulunmuştur.

Walker, Irving ve Berthelsen (2002), 91'i erkek, 88'i kız olan 179 katılımcı ile yaptıkları araştırmada okul öncesi çocukların sosyal problem çözme yöntemlerinin doğası

ve yeterliliği üzerindeki cinsiyet etkisinin farklılaşıp farklılaşmadığını amaçlamışlardır. Çocukların provokasyon, akran grubuna kabul, paylaşım ve sıra bekleme gibi konularda sosyal problem çözme becerilerini değerlendirmek amacıyla tasarlanmış olan varsayımsal sosyal problem durumlarına cevap vermeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda, kız çocukların problem çözme becerilerinin erkek çocuklardan daha iyi olduğu görülmüştür. Kız çocukların misilleme, sözel veya fiziksel saldırganlık gibi yöntemleri daha az kullandıkları gözlenmiştir.

Chung & Asher (1996), dördüncü sınıftan altıncı sınıfa kadar 80'i erkek, 62'si kız olan katılımcılarla yaptıkları çalışmada, çocukların akran çatışması durumlarındaki hedeflerinin çatışmaları çözmek için önerdikleri stratejilerle ilişkili olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çocukların akran çatışmalarına yanıt verme stratejilerinin hedef yönelimlerine göre değiştiği, strateji seçiminin akran kabulü ile ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Rose & Asher (1999), arkadaşlık çatışması durumundaki çocukların amaç ve stratejilerinin, akran kabulüne göre arkadaşlık düzenlemelerinin öngörülüp görülemediğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışma, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencisi olan 696 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcı öğrencileri arkadaşıyla çatıştığı 30 varsayımsal durum örnek verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, çocukların hedefleriyle stratejilerinin yüksek düzeyde ilişkili olduğu ve gerçek hayattaki dostluk uyumunun öngörüldüğü saptanmıştır. Kızların, erkeklerden daha fazla sosyal hedef ve strateji yöntemi gösterdiği görülmüştür.

Azam & Aftab (2012), çocuklarda saldırganlık, davranış eğilimleri ve sosyal sorun çözme tarzlarındaki farklılıkların cinsiyete göre farklılıklarını araştırmışlardır. Katılımcılar, 9-12 yaş arasındaki 75'i kız ve 75'i erkek öğrenciden oluşmaktadır. Sonuçlara göre saldırganlık, oyunculuk puanları ve sosyal problem çözme stilleri açısından kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı ortalama farklılıklar olduğu saptanmıştır.

3. Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, evren, örneklem/çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıkları açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, karma araştırma modelinde tasarlanmıştır. Karma araştırma, nitel ve nicel araştırmaların veya paradigmaların birlikte kullanıldığı bir modeldir (Johnson ve Christensen, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Karma araştırma ile nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak yeni başlıkları keşfetme, yeni kuram inşa etmeye yardım etme ve nicel veri toplamaya yönelik içerik oluşturulması sağlanmaktadır (Creswell, 2013). Johnson ve Turner (2003)'e göre karma yöntem ile farklı yöntem, strateji ve yaklaşımlar temel alınarak veri toplama süreci çeşitlendirilir. Ayrıca karma yöntem ile ele alınan probleme yönelik farklı görüş ve bakış açılarıyla çözüm aranır (Çepni, 2010). Araştırmada nicel verileri açıklayabilmek için karma yöntem araştırmaları içerisinde yer alan *"açıklayıcı ardışık desen"* kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinden öncelikle nicel veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler çeşitli değişkenler açısından (yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim alıp almama durumu ve kardeş sayısı) incelenmiştir.

Nitel araştırma (Yıldırım ve Şimşek, 2006), tümevarımcı bir yaklaşımla, olayları ve olguları doğal ortamları içinde betimleme, katılımcıların bakış açılarını anlama ve yansıtma üzerine odaklanan araştırma yaklaşımıdır. Nitel araştırma yöntemlerinin doğal ortama duyarlı olması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması diğer önemli özellikleridir Çalışmanın nitel araştırma yöntemi ile tasarlanan bölümünde ise, çocukların akranları ile karşılaştıkları sosyal problem durumları ve bu problem durumları karşısında çocukların ürettikleri çözüm yollarını incelemek amacıyla odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri, genellikle dört-sekiz kişi arasında katılımcı ile yapılmaktadır. Görüşmeyi yapan kişi, odak gruptaki kişilerden sorunlar hakkında fikirlerini ifade etmelerini istemektedir. Katılımcıların, birbirlerinin cevaplarını duyacakları şekilde oturmaları önem taşımaktadır. Katılımcılar, diğer kişilerin cevaplarını duyduklarında genel olarak kendi fikirlerine ek bir fikir sunmayabilirler ancak buradaki amaç başkalarının fikirlerinin duyulduğu bir ortamda kendi fikirlerinin bir süzgeçten geçirilmesi ve bu sosyal

ortamda katılımcıların gerçekten ne düşündüklerinin farkında olunmasıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019). Odak grup görüşmesi sırasında elde edilen verilen ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

3.2. Evren, Örneklem / Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evreni, bir özel okulun ilkokul ikinci ve üçüncü sınıflarında öğrenim görmekte olan 255 öğrenciden oluşmaktadır. Bu okulun seçilme nedeni araştırmacı için kolay ulaşımın sağlanabildiği uygun bir okul olmasıdır. Kazara ya da elverişli örnekleme ismi ile de anılan uygun örnekleme yönteminde (convenience/accidental/incifental sampling) zaman, para ve işgücü kaybını önleme temel amaç edinilir. Burada araştırmacı en ulaşılabilir ve maksimum tasarruf sağlayacak bir durum örnek üzerinde çalışır (Büyüköztürk vd., 2019). Örneklemde ise tüm bu öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Nicel verilerin toplanmasında çalışma evreninin tamamına, nitel verilerin toplanmasında ise çalışma evreninin bir kısmına ulaşılmıştır. Nicel verilerin elde edilmesinden sonra yapılan odak grup görüşmesinde amaçlı örnekleme türlerinden olan aykırı durum örneklemesi ile iki grup oluşturulmuştur. Odak grup görüşmesinde, aykırı örnekleme ile oluşturulmuş beşer kişilik iki grup ile görüşmeler yapılmıştır.

Aykırı veya anormal durum örnekleme yönteminde araştırma amacına yönelik olarak belirlenen ve araştırma sorularının cevaplanmasına en anlamlı katkıyı yapan iki uç örnek seçilmektedir (Baltacı, 2014). Bu yöntemde genellikle başarılı veya başarısız durumlar, paradokslar, sıra dışı veya rastlanılması oldukça zor örnekler seçilmektedir (Marshall & Rossman, 2014'ten aktaran Baltacı, 2018). Aykırı durum örneklemesinde amaç, dramatik veya olağanüstü durumlardan farklı ve özgün bilgi elde edilmesidir (Liamputtong, 2013'ten aktaran Baltacı, 2018). Yapılan araştırmada aykırı durum, akranları ile en çok sosyal problem yaşayan öğrenciler ve en az sosyal problem yaşayan öğrenciler olarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanması için Kişisel Bilgiler Formu, Sosyal Problem Çözme Anketi ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgiler Formu

İlkokul ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerini kapsayan araştırmada katılımcı öğrencilerin kişisel bilgileri sosyal problem çözme anketi ile beraber toplanmıştır. Katılımcı öğrencilerin, cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim alıp almama bilgilerine başvurulmuştur.

3.3.2. Sosyal Problem Çözme Anketi

Araştırmanın ilk aşamasında, uzman görüşlerine başvurularak hazırlanmış anket formu kullanılmıştır. Uzmanlar; iki eğitim bilimci, bir program geliştirme ve on sınıf öğretmenliği alan uzmanıdır. Anket, insanların hayat şartlarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını belirlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlanmaktadır (Thomas 1998'den aktaran Büyüköztürk vd., 2019). Sosyal bilimlerde kullanılan bütün ölçme araçlarında olduğu gibi anket sonuçlarının da geçerli ve güvenilir olması beklenmektedir. Anket soruları, ilkokul ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranları ile aralarında yaşanmakta olan güncel sorunlardan yola çıkılarak hazırlanmıştır. Anket formunda yer alan örnek olaylar sekiz farklı başlıkta ele alınmıştır. Her bir örnek olayın içerdiği problem durumu farklıdır. Problem durumları sırasıyla: Mızıkçılık, verdiği sözü tutmamak, fiziksel ve sözel şiddet, eşyaların izinsiz kullanılması, oyundan dışlanma, arkadaşlarını bastırma ve yönetme, birbirini dinlememe, paylaşımcı olmama olarak belirlenmiştir. Problem durumunu yansıtan her örnek olayın ardından katılımcı öğrencilere "Sen bu problemi yaşadığında çözmek için ne yaparsın?" sorusu yöneltilmektedir. Katılımcı öğrencilerin üç olumlu-üç olumsuz olarak belirlenen problem çözme tercihlerinden birini işaretlemesi istenmiştir. Ankette öğrencilere sunulan çözüm yolları; "ağlarım, arkadaşımı kibar bir dille uyarırım, öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim, oyunu terk ederim/ortamdan uzaklaşırım, arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim, farklı bir çözüm yolu üretirim" olarak belirlenmiştir.

Anket geliştirmede hangi aşamaların izlenmesi gerektiği aşağıda sunulmuştur (Büyüköztürk vd., 2019).

1. AŞAMA	2. AŞAMA	3. AŞAMA	4. AŞAMA
Problemi tanımlama Amaç ve soruları belirleme	Madde yazma Taslak form oluşturma	Uzman görüşü alma ve ön uygulama formu oluşturma	Ön uygulama, analizler ve ankete son şeklini verme

Uzman görüşlerine başvurularak hazırlanan anket formunda kapsam geçerlik oranı hesaplamaları yapılmıştır. Kapsam geçerlik oranı, ölçme aracı geliştirme çalışmaları yaparken deneysel uygulamaların yapılmasına imkân olmadığı durumlarda başvurulan bir yöntemdir. Uzman görüşlerine dayalı nitel çalışmaların nicel çalışmalara dönüştürülmesinde kapsam geçerlik oranı kullanılmaktadır (Yurdugül, 2005)

Tekniğin uygulanabilmesi için en az 5, en fazla 40 uzmanın görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Uzmanlara her bir maddeye ilişkin *madde hedeflenen yapıyı ölçüyor, madde yapı ile ilgili ancak gereksiz, madde hedeflenen yapıyı ölçmez* ifadeleri ile yöneltilmektedir. Derecelendirilmiş maddelere ilişkin uzman görüşleri alınarak kapsam geçerlik oranlar elde edilmektedir. Hazırlanan anket formu için benzer uygulama yapılarak on üç uzman (iki eğitim bilimci, bir program geliştirme ve on sınıf öğretmenliği alan uzmanı) görüşüne başvurulmuştur. Oluşturulan oranda aranan minimum değer 0.54 iken elde edilen oran 0.63 olarak hesaplanmış, ankete nihai hali verilmiştir.

3.3.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın ikinci aşaması olan nitel verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler; yüz yüze, telefon ve çevrimiçi görüşmelerde kullanılabilen, açık uçlu soruların yer aldığı ve soruların belli bir yapı içerisinde yöneltildiği görüşmelerdir. Burada amaç, görüşülen kişilerden detaylı bilgiler alabilmektir (Barutçu, Aydemir ve Aydemir, 2006 aktaran Demir, 2017). Bu formun oluşturulmasında da anketin geliştirilmesinde başvurulan uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Bu formda;

- Arkadaşların ile ne kadar sıklıkla sorun yaşıyorsun?
- Arkadaşların ile daha çok hangi konularda sorun yaşıyorsun?

- Arkadaşın/arkadaşların ile bir sorun yaşadığında arkadaşının/arkadaşlarının bu sorunu nasıl çözmesini istersin? Sorunu çözmek için ne yapmalıdır?

- Arkadaşınla yaşadığın sorunu nasıl çözersin?

Doruk ve arkadaşları, teneffüste yerden yüksek oyunu oynuyorlardı. Oyun başladıktan bir süre sonra Ali de arkadaşlarının yanına giderek "Ben de sizinle oynayabilir miyim?" diye sordu. Doruk, "Hayır, sen hızlı koşamıyorsun! Bu oyunda bizimle oynayamazsın." diyerek Ali'nin oyuna katılmasına izin vermedi. Diğer çocuklar da Doruk'un bu fikrini onayladılar ve Ali'yi oyuna almadılar.

- Dinlediğin örnek olayda yaşanan problem durumunu çözmek için farklı bir çözüm yolu üretmen gerekseydi bu çözüm yolu ne olurdu? soruları yer almıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, 2019-2020 eğitim öğretim yılı içerisinde İstanbul ili, Kadıköy ilçesinde bulunan elverişli örnekleme ile seçilmiş bir özel ilkokulun ikinci ve üçüncü sınıfa giden 129'u kız, 126'sı erkek olan toplam 255 öğrenciden toplanmıştır. Araştırmacı tarafından öncelikle uygulamayı yapacak olan öğretmenlere uygulama yönergesinin ne şekilde verilmesi gerektiği anlatılmıştır. Her bir sınıf için yeterli sayıda anket öğretmenlere verilmiştir. Öğrencilerin, anket sorularını cevaplandırabilmeleri için bir ders saati süre tanınmıştır. Bu süre, çoğu öğrenci için fazlasıyla yeterli olmuş, verilen süre zarfında anket sorularını yetiştiremeyen öğrenci olmamıştır. Araştırmaya ilişkin nitel verilerin toplanması bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Aykırı örnekleme ile oluşturulan beşerli öğrenci grupları izole bir ortama davet edilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular her bir öğrenciye tek tek sorulmuştur. Her bir öğrencinin vermiş olduğu cevaplar hem yazılı hem de sesli kayıt altına alınarak araştırmacı tarafından not edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Sosyal Problem Çözme Anketi ile elde edilen nicel verilerin analiz edilmesinde her bir alt amaç için frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Katılımcı öğrencilerle gerçekleştirilen odak grup görüşmesinde elde edilen nitel verilerin analizinde ise içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. İçerik analizi, birbiri ile benzer olan verileri belirli

kavramlar ve temalar altında bir araya getirmeyi, okuyucuya elde edilen verileri anlayabileceği bir düzende sunmayı ve yorumlamayı amaçlamaktadır. İçerik analizi yöntemi, toplanan verileri, kavramlara ve ilişkilere ulaştırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizi, insanın davranışının ve yapısının anlaşılır kılınmasını doğrudan olmayan yollarla belirlemeye katkı sağlamaktadır. Özellikle sosyal bilimlerde en sık kullanılan en değerli tekniklerin başında gelmektedir. Bir metnin sözcüklerinin küçük birimlere ayrıştırılarak kategorileştirildiği, sistematik bir teknik olan içerik analizinin yapılışı sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır: Analiz süreci, analizin amacına ve materyaline göre farklılık göstermektedir. Analize başlanmadan önce kategoriler belirlenmelidir. Toplanan betimsel veriler konuya daha hâkim olunmasını sağlamakta ve bu sayede analiz sırasında yeni kategoriler ortaya çıkmaktadır (Büyüköztürk vd., 2019). Verilerin analizi ile elde edilen bulgu ve yorumlara bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

4. Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda ilk olarak "Sosyal Problem Çözme Anketi" daha sonra ise odak grup görüşmesi ile elde edilen verilerin bulguları tablolar halinde sunulmuştur. İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerindeki dağılım Tablo 4.1'de görülmektedir.

Tablo 4.1: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerindeki dağılım nedir?

	Ağlarım		**Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım**		**Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim**		**Ortamdan uzaklaşırım**		**Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim**		**Farklı bir çözüm yolu üretirim**		**Toplam**	
	f	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**
Mızıkçılık	1	0,4	179	70.2	15	5.9	9	3.5	15	5.9	36	14.1	255	100
Dışlanma	4	1.6	62	24.3	76	29.8	40	15.7	10	3.9	63	24.7		
Vurma	8	3.1	28	11	131	51.4	48	18.8	14	5.5	26	10.2		
Verdiği Sözü Tutmama	5	2	89	34.9	13	5.1	29	11.4	63	24.7	56	22		
İzinsiz Eşya Kullanımı	2	0.8	157	61.6	35	13.7	3	1.2	31	12.2	27	10.6		
Bastırma ve Yönetme	1	0.4	68	26.7	66	25.9	31	12.2	38	14.9	51	20		
Birbirini Dinlememe	4	1.6	80	31.4	28	11	51	20	37	14.5	55	21.6		
Paylaşımcı Olmama	8	3.1	34	13.3	97	38	15	5.9	23	9	78	30.6		

Tablo 4.1 incelendiğinde yaşanan mızıkçılık problemi karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre; % 70.2 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 14.1 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 5.9 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yollarının öğretmenden sorunu çözmesi için yardım

istemek ve arkadaşların durumu fark etmesini beklemek, % 3.5 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % 0.4 oranı ile en az tercih edilen sosyal problem çözme yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin mızıkçılık probleminin çözümüne ilişkin en çok arkadaşları kibar bir dille uyarmak çözüm yolunu, en az ise ağlamak çözüm yolunu tercih ettikleri görülmektedir.

Mızıkçılık problemine karşı elde edilen bulgular Tablo 4.1.1'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.1.1: Mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Mızıkçılık		
Tercih Edilme Sıralaması	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
1.	%70.2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
2.	%14.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
3.	%5.9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
4.	%5.9	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
5.	%3.5	Ortamdan uzaklaşmak
6.	%0.4	Ağlamak

Tablo 4.1 incelendiğinde yaşanan dışlanma problemi karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre; % 29.8 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolu öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 24.7 oranı ile ikinci olarak tercih edilen çözüm yolu farklı bir çözüm yolu üretmek, % 24.3 oranı ile üçüncü olarak tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 15.7 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 3.9 oranı ile beşinci sırada tercih edilen çözüm yolunun arkadaşın durumu fark etmesini beklemek ve son olarak en az tercih edilen çözüm yolunun % 1.6 oranı ile ağlamak olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin dışlanma probleminin çözümüne ilişkin en çok öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, en az ise ağlamak çözüm yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Dışlanma problemine karşı elde edilen bulgular Tablo 4.1.2'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.1.2: Dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Dışlanma		
Tercih Edilme Sıralaması	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
1.	%29.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
2.	%24.7	Farklı bir çözüm yolu üretmek
3.	%24.3	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
4.	%15.7	Ortamdan uzaklaşmak
5.	%3.9	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
6.	%1.6	Ağlamak

Tablo 4.1 incelendiğinde yaşanan vurma problemi karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre;

% 51.4 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 18.8 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 11 oranı ile üçüncü tercih yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 10.2 oranı ile dördüncü tercih yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 5.5 oranı ile beşinci tercih yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % 3.1 oranı ile en az tercih edilen sosyal problem çözme tercih yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin vurma probleminin çözümüne ilişkin en çok öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, en az ise ağlamak çözüm yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Vurma problemine karşı elde edilen bulgular Tablo 4.1.3'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.1.3: Vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Vurma		
Tercih Edilme Sıralaması	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
1.	% 51.4	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
2.	% 18.8	Ortamdan uzaklaşmak
3.	%11	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
4.	%10.2	Farklı bir çözüm yolu üretmek
5.	%5.5	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
6.	% 3.1	Ağlamak

Tablo 4.1 incelendiğinde yaşanan verdiği sözü tutmama problemi karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre;

% 34.9 oranında en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 24.7 oranında tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 22 oranında tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm üretmek, % 11.4 oranında tercih ettikleri dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 5.1 oranında tercih edilen beşinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve son olarak % 2 oranında en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin verilen sözün tutulmaması probleminin çözümüne ilişkin en çok arkadaşları kibar bir dille uyarmak, en az ise ağlamak çözüm yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Verilen sözün tutulmaması problemine karşı elde edilen bulgular Tablo 4.1.4'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.1.4: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması		
Tercih Edilme Sıralaması	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
1.	%34.9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
2.	%24.7	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
3.	% 22	Farklı bir çözüm yolu üretmek
4.	% 11.4	Ortamdan uzaklaşmak
5.	% 5.1	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
6.	% 2	Ağlamak

Tablo 4.1 incelendiğinde eşyaların izinsiz kullanımı problemi karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre;

% 61.6 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 13.7 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 12.2 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 10.6 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm üretmek, % 1.2 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % 0.8 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin eşyaların izinsiz kullanılması probleminin çözümüne ilişkin en çok arkadaşları kibar bir dille uyarmak, en az ise ağlamak çözüm yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı elde edilen bulgular Tablo 4.1.5'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.1.5: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması		
Tercih Edilme Sıralaması	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
1.	%61.6	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
2.	%13.7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
3.	%12.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
4.	%10.6	Farklı bir çözüm yolu üretmek
5.	%1.2	Ortamdan uzaklaşmak
6.	% 0.8	Ağlamak

Tablo 4.1 incelendiğinde yaşanan bastırma ve yönetme problemi karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre;

% 26.7 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 25.9 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 20 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 14.9 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 12.2 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % 0.4 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin bastırma ve yönetme probleminin çözümüne ilişkin en çok arkadaşları kibar bir dille uyarmak, en az ise ağlamak çözüm yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Bastırma ve yönetme problemine karşı elde edilen bulgular Tablo 4.1.6'da listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.1.6: Bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme		
Tercih Edilme Sıralaması	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
1.	% 26.7	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
2.	% 25.9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
3.	% 20	Farklı bir çözüm yolu üretmek
4.	% 14.9	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
5.	% 12.2	Ortamdan uzaklaşmak
6.	% 0.4	Ağlamak

Tablo 4.1 incelendiğinde birbirini dinlememe problemi karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre;

% 31.4 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşların kibar bir dille uyarmak, % 21.6 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 20 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 14.5 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 11 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi içi yardım istemek ve son olarak % 1.6 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin birbirini dinlememe probleminin çözümüne ilişkin en çok arkadaşları kibar bir dille uyarmak, en az ise ağlamak çözüm yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Birbirini dinlememe problemine karşı elde edilen bulgular Tablo 4.1.7'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.1.7: Birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe		
Tercih Edilme Sıralaması	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
1.	% 31.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
2.	% 21.6	Farklı bir çözüm yolu üretmek
3.	% 20	Ortamdan uzaklaşmak
4.	% 14.5	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
5.	% 11	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
6.	% 1.6	Ağlamak

Tablo 4.1 incelendiğinde paylaşımcı olmama problemi karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre;

% 38 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 30.6 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 13.3 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 9 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 5.9 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % 3.1 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin paylaşımcı olmama probleminin çözümüne ilişkin en çok öğretmenden sorunun çözülmesine ilişkin yardım istemek, en az ise ağlamak çözüm yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Paylaşımcı olmama problemine karşı elde edilen bulgular Tablo 4.1.8'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.1.8: Paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama		
Tercih Edilme Sıralaması	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
1.	% 38	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
2.	% 30.6	Farklı bir çözüm yolu üretmek
3.	% 13.3	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
4.	% 9	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
5.	% 5.9	Ortamdan uzaklaşmak
6.	% 3.1	Ağlamak

Tablo 4.2: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerinin yaşa göre dağılımı nedir?

	Yaş Grupları	**Ağlarım**		**Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım**		**Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim**		**Ortamdan uzaklaşırım**		**Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim**		**Farklı bir çözüm yolu üretirim**		**Toplam**	
		f	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**
Mızıkçılık	7	1	5.6	8	44.4	1	5.6	1	5.6	1	5.6	6	33.3	18	100
	8	0	0	88	75.2	7	6	2	1.7	3	2.6	17	14.5	117	100
	9	0	0	83	69.2	7	5.8	6	5	11	9.2	13	10.8	120	100
Dışlanma	7	1	5.6	4	22.2	5	27.8	2	11.1	2	11.1	4	22.2	18	100
	8	2	1.7	25	21.4	36	30.8	16	13.7	5	4.3	33	28.2	117	100
	9	1	0.8	33	27.5	35	29.2	22	18.3	3	2.5	26	21.7	120	100
Vurma	7	1	5.6	2	11.1	9	50	5	27.8	0	0	1	5.6	18	100
	8	5	4.3	11	9.4	61	52.1	19	16.2	9	7.7	12	10.3	117	100
	9	2	1.7	15	12.5	61	50.8	24	20	5	4.2	13	10.8	120	100
Verdiği Sözü Tutmama	7	2	11.1	3	16.7	0	0	1	5.6	7	38.9	5	27.8	18	100
	8	2	1.7	42	35.9	7	6	13	11.1	29	24.8	24	20.5	117	100
	9	1	0.8	44	36.7	6	5	15	12.5	27	22.5	27	22.5	120	100
İzinsiz Eşya Kullanımı	7	1	5.6	7	38.9	3	16.7	0	0	5	27.8	2	11.1	18	100
	8	0	0	77	65.8	18	15.4	1	.9	8	6.8	13	11.1	117	100
	9	1	.8	73	60.8	14	11.7	2	1.7	18	15.0	12	10.0	120	100
Bastırma ve Yönetme	7	1	5.6	5	27.8	7	38.9	1	5.6	1	5.6	3	16.7	18	100
	8	0	0	21	17.9	33	28.2	20	17.1	16	13.7	27	23.1	117	100
	9	0	0	42	35.0	26	21.7	10	8.3	21	17.5	21	17.5	120	100
Birbirini Dinlememe	7	1	5.6	6	33.3	3	16.7	3	16.7	1	5.6	4	22.2	18	100
	8	1	.9	38	32.5	11	9.4	19	16.2	19	16.2	29	24.8	117	100
	9	2	1.7	36	30.0	14	11.7	29	24.2	17	14.2	22	18.3	120	100
Paylaşımcı Olmama	7	1	5.6	1	5.6	3	16.7	2	11.1	1	5.6	10	55.6	18	100
	8	5	4.3	18	15.4	45	38.5	6	5.1	8	6.8	35	29.9	117	100
	9	2	1.7	15	12.5	49	40.8	7	5.8	14	11.7	33	27.5	120	100

Tablo 4.2 incelendiğinde mızıkçılık problemi karşısında 7 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 44.4 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 33.3 oranı ile tercih ettikleri ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 5.6 oranı ile en az tercih ettikleri çözüm yollarının ağlamak, öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, ortamdan uzaklaşmak, arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek olduğu görülmektedir.

Mızıkçılık problemine karşı 7 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.1'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.1: 7 Yaşındaki katılımcıların mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Mızıkçılık			
Yaş Grubu	**Tercih edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yolları**
7	1.	% 44.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 33.3	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 5.6	Ağlamak Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek Ortamdan uzaklaşmak Arkadaşların durumu fark etmesini beklemek

Tablo 4.2 incelendiğinde mızıkçılık problemi karşısında 8 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 75.2 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 14.5 oranı ile tercih ettikleri ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 6 oranı ile tercih ettikleri üçüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 2.6 oranı ile dördüncü olarak tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 1.7 oranı ile beşinci olarak tercih ettikleri çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak olduğu görülmektedir. 8 yaşındaki katılımcıların ağlamak çözüm yolunu hiç tercih etmedikleri bulgulanmıştır.

Mızıkçılık problemine karşı 8 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.2.'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.2: 8 yaşındaki katılımcıların mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Mızıkçılık			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
8	1.	% 75.2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 14.5	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 6	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	4.	% 2.6	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 1.7	Ortamdan uzaklaşmak

Tablo 4.2 incelendiğinde mızıkçılık problemi karşısında 9 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 69.2 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 10.8 oranı ile tercih ettikleri ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 9.2 oranı ile tercih ettikleri üçüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 5.8 oranı ile dördüncü olarak tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 5 oranı ile beşinci olarak tercih ettikleri çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak olduğu görülmektedir. 9 yaşındaki katılımcıların ağlamak çözüm yolunu tercih etmedikleri bulgulanmıştır.

Mızıkçılık problemine karşı 9 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.3'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.3: 9 yaşındaki katılımcıların mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Mızıkçılık			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
9	1.	% 69.2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 10.8	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 9.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	4.	% 5.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	5.	% 5	Ortamdan uzaklaşmak

Mızıkçılık problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcıların sosyal problem çözme tercih yolları karşılaştırıldığında her üç yaş grubunda da en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşların kibar bir dille uyarılması olduğu görülmektedir. En az tercih edilen çözüm yollarında ise 7 yaşındaki katılımcıların ağlamayı tercih ederken 8 ve 9 yaşındaki katılımcıların ortamdan uzaklaşmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Mızıkçılık problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.2.4'te sunulmaktadır:

Tablo 4.2.4: Mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Problem Durumu: Mızıkçılık		
Yaş Grubu	**En Çok Tercih Edile Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
7	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ortamdan uzaklaşmak
9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ortamdan uzaklaşmak

Eldeki bulgular incelendiğinde 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcıların mızıkçılık problemini çözmek için benzer sosyal problem çözme yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 4.2 incelendiğinde dışlanma problemi karşısında 7 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 27.8 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 22.2 oranı ile ikinci olarak tercih ettikleri çözüm yollarının farklı bir çözüm yolu üretmek ve arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 11.1 oranı ile üçüncü olarak tercih ettikleri çözüm yollarının ortamdan uzaklaşmak ve arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak %5.6 oranı ile en az tercih ettikleri çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Dışlanma problemine karşı 7 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.5'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.5: 7 yaşındaki katılımcıların dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Dışlanma			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
7	1.	% 27.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 22.2	Farklı bir çözüm yolu üretmek Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	3.	% 11.1	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek Ortamdan uzaklaşmak
	4.	% 5.6	Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde dışlanma problemi karşısında 8 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 30.8 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 28.2 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 21.4 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 13.7 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 4.3 oranı ile beşinci sırada tercih edilen çözüm yolunun arkadaşların

durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % 1.7 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Dışlanma problemine karşı 8 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.6'da listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.6: 8 yaşındaki katılımcıların dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Dışlanma			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
8	1.	% 30.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 28.2	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 21.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 13.7	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 4.3	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 1.7	Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde dışlanma problemi karşısında 9 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 29.2 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 27.5 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 21.7 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 18.3 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 2.5 oranı ile beşinci sırada tercih edilen çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % 0.8 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Dışlanma problemine karşı 9 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.7'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.7: 9 yaşındaki katılımcıların dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Dışlanma			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
9	1.	% 29.2	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 27.5	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	3.	% 21.7	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 18.3	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 2.5	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 0.8	Ağlamak

Dışlanma problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları aşağıda tablo halinde sunulmaktadır:

Tablo 4.2.8: Dışlanma problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Problem Durumu: Dışlanma		
Yaş Grubu	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak
8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak
9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Eldeki bulgular incelendiğinde 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcıların dışlanma problemini çözmek için benzer sosyal problem çözme yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 4.2 incelendiğinde vurma problemi karşısında 7 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 50 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 27.8 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun ortamdan

uzaklaşmak, % 11.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 5.6 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yollarının ağlamak ve farklı bir çözüm yolu üretmek olduğu görülmektedir. 7 yaşındaki katılımcıların arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek çözüm yolunu hiç tercih etmedikleri görülmektedir.

Vurma problemine karşı 7 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.9'da listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.9: 7 yaşındaki katılımcıların vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Vurma			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
7	1.	% 50	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 27.8	Ortamdan uzaklaşmak
	3.	% 11.1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 5.6	Ağlamak Farklı bir çözüm yolu üretmek

Tablo 4.2 incelendiğinde vurma problemi karşısında 8 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 52.1 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 16.2 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 10.3 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 9.4 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 7.7 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % 4.3 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Vurma problemine karşı 8 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.10'da listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.10: 8 yaşındaki katılımcıların vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Vurma			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
8	1.	% 52.1	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 16.2	Ortamdan uzaklaşmak
	3.	% 10.3	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 9.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	5.	% 7.7	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 4.3	Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde vurma problemi karşısında 9 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 50.8 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 20 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 12.5 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 10.8 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 4.2 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % 1.7 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Vurma problemine karşı 9 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.11'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.11: 9 yaşındaki katılımcıların vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Vurma			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
9	1.	% 50.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 20	Ortamdan uzaklaşmak
	3.	% 12.5	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 10.8	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	5.	% 4.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 1.7	Ağlamak

Vurma problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.2.12'de sunulmaktadır:

Tablo 4.2.12: Vurma problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Problem Durumu: Vurma		
Yaş Grubu	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak Farklı bir çözüm yolu üretmek
8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak
9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Eldeki bulgular incelendiğinde 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcıların vurma problemi karşısında en çok tercih ettikleri çözüm yolları ile en az tercih ettikleri çözüm yollarının benzer olduğu görülmektedir. Bu verilerin dışında, her yaş gurubunda %50 ve üzeri oranda katılımcı öğrencilerin vurma problemine karşı öğretmenden destek istedikleri dikkati çekmektedir.

Tablo 4.2 incelendiğinde verilen sözün tutulmaması problemi karşısında 7 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 38.9 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 27.8 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 16.7 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 11.8 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ağlamak, % 5.6 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak olduğu görülmektedir. Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek çözüm yolu ise hiç tercih edilmemiştir. 7 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmama problemini öğretmene yansıtmamaları bulgusu dikkat çekicidir.

Verilen sözün tutulmaması problemine karşı 7 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.13'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.13: 7 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
7	1.	% 38.9	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	2.	% 27.8	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 16.7	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 11.1	Ağlamak
	5.	% 5.6	Ortamdan uzaklaşmak

Tablo 4.2 incelendiğinde verilen sözün tutulmaması problemi karşısında 8 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 35.9 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 24.8 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 20.5 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir

çözüm yolu üretmek, % 11.1 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 6 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve son olarak % 1.7 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Verilen sözün tutulmaması problemine karşı 8 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.14'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.14: 8 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
8	1.	% 35.9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 24.8	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 20.5	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 11.1	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 6	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	6.	% 1.7	Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde verilen sözlerin tutulmaması problemi karşısında 9 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 36.7 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 22.5 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yollarının arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve farklı bir çözüm yolu üretmek, % 12.5 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 5 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve son olarak % 0.8 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Verilen sözün tutulmaması problemine karşı 9 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.15'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.15: 9 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
9	1.	% 36.7	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 22.5	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 12.5	Ortamdan uzaklaşmak
	4.	% 6	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	5.	% 0.8	Ağlamak

Verilen sözün tutulmaması problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.2.16'da sunulmaktadır:

Tablo 4.2.16: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması		
Yaş Grubu	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
7	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek	Ortamdan uzaklaşmak
8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Eldeki bulgular incelendiğinde 8 ve 9 yaşlarındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması problemi karşısında en çok tercih ettikleri ve en az tercih ettikleri çözüm yollarının benzer olduğu görülürken; 7 yaşındaki katılımcıların verilen sözün tutulmaması problemi karşısında en çok ve en az tercih ettikleri çözüm yollarının farklı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2 incelendiğinde eşyaların izinsiz kullanımı problemi karşısında 7 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 38.9 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 27.8 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 16.7 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 11.1 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 5.6 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir. Ortamdan uzaklaşmak çözüm yolu ise hiç tercih edilmemiştir.

Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı 7 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.17'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.17: 7 yaşındaki katılımcıların eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
7	1.	% 38.9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 27.8	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 16.7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	4.	% 11.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	5.	% 5.6	Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde eşyaların izinsiz kullanımı problemi karşısında 8 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 65.8 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 15.4 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 11.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 6.8 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun

arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, %9 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak olduğu görülmektedir. Ağlamak çözüm yolu ise hiç tercih edilmemiştir.

Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı 8 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.18'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.18: 8 yaşındaki katılımcıların eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
8	1.	% 65.8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 15.4	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 11.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 6.8	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% .9	Ortamdan uzaklaşmak

Tablo 4.2 incelendiğinde eşyaların izinsiz kullanımı problemi karşısında 9 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 60.8 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 15 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 11.7 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 10 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 1.7 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak %.8 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı 9 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.19'da listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.19: 9 yaşındaki katılımcıların eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
9	1.	% 60.8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 15	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 11.7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	4.	% 10	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	5.	% 1.7	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% .8	Ağlamak

Eşyaların izinsiz kullanılması problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.2.20'de sunulmaktadır:

Tablo 4.2.20: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması		
Yaş Grubu	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
7	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ortamdan uzaklaşmak
9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Eldeki bulgular incelendiğinde 7, 8 ve 9 yaşlarındaki katılımcıların eşyaların izinsiz kullanılması problemi karşısında en çok tercih ettikleri çözüm yolunun benzer olarak arkadaşları kibar bir dille uyarmak olduğu görülürken; 7 ve 9 yaşındaki katılımcıların eşyaların izinsiz kullanılması problemi karşısında en az tercih ettikleri çözüm yolunun ağlamak, 8 yaşındaki katılımcıların ise ortamdan uzaklaşmak çözüm yolunu tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 4.2 incelendiğinde bastırma ve yönetme problemi karşısında 7 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 38.9 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 27.8 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 16.7 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 5.6 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yollarının arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, ortamdan uzaklaşmak ve ağlamak olduğu görülmektedir.

Bastırma ve yönetme problemine karşı 7 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.21'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.21: 7 yaşındaki katılımcıların bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
7	1.	% 38.9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 27.8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	3.	% 16.7	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 5.6	Ortamdan uzaklaşmak Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde bastırma ve yönetme problemi karşısında 8 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 28.2 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 23.1 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 17.9 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 17.1 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 13.7 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun arkadaşların durumu

fark etmesi için beklemek olduğu görülmektedir. Ağlamak çözüm yolu ise hiç tercih edilmemiştir.

Bastırma ve yönetme problemine karşı 8 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.22'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.22: 8 yaşındaki katılımcıların bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
8	1.	% 28.2	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 23.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 17.9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 17.1	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 13.7	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek

Tablo 4.2 incelendiğinde bastırma ve yönetme problemi karşısında 9 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 35 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 21.7 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 17.7 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yollarının arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve farklı bir çözüm yolu üretmek, % 8.3 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak olduğu görülmektedir. Ağlamak çözüm yolu ise tercih edilmemiştir.

Bastırma ve yönetme problemine karşı 9 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4.2.23'te sunulmaktadır:

Tablo 4.2.23: 9 yaşındaki katılımcıların bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
9	1.	% 35	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 21.7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 17.5	Farklı bir çözüm yolu üretmek Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	4.	% 8.3	Ortamdan uzaklaşmak

Bastırma ve yönetme problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.2.24'te sunulmaktadır:

Tablo 4.2.24: Bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme		
Yaş Grubu	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ortamdan uzaklaşmak Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek Ağlamak
8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ortamdan uzaklaşmak

Eldeki bulgular incelendiğinde, 7 ve 8 yaşındaki katılımcı öğrencilerin bastırma ve yönetme problemi karşısında en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden yardım istemek olduğu, 9 yaşındaki katılımcıların yaşadıkları problemi çözmek için üçüncü bir kişiden destek almak yerine kendilerinin girişimde bulunarak arkadaşlarını kibar bir dille uyarmak çözüm yolunu tercih ettikleri görülmektedir. En az tercih edilen çözüm yollarında ise ortak tercihlere rastlanmaktadır.

Tablo 4.2 incelendiğinde birbirini dinlememe problemi karşısında 7 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 33.3 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 22.2 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 16.7 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yollarının öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve ortamdan uzaklaşmak, % 5.6 oranı ile tercih edilen dördüncü çözümün arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve ağlamak olduğu görülmektedir.

Birbirini dinlememe problemine karşı 7 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.25'te listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.25: 7 yaşındaki katılımcıların birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
7	1.	% 33.3	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 22.2	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 16.7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek Ortamdan uzaklaşmak
	4.	% 5.6	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde birbirini dinlememe problemi karşısında 8 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 32.5 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 24.8 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 16.2 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yollarının arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve ortamdan uzaklaşmak, % 9.4 oranı ile tercih edilen dördüncü

çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve son olarak %.9 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Birbirini dinlememe problemine karşı 8 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.26'da sunulmaktadır:

Tablo 4.2.26: 8 yaşındaki katılımcıların birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
8	1.	% 32.5	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 24.8	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 16.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek Ortamdan uzaklaşmak
	4.	% 9.4	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	5.	% .9	Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde birbirini dinlememe problemi karşısında 9 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 33 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 24.2 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 18.3 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 14.2 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 11.7 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve % 1.7 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Birbirini dinlememe problemine karşı 9 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.27'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.27: 9 yaşındaki katılımcıların birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
9	1.	% 30	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 24.2	Ortamdan uzaklaşmak
	3.	% 18.3	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 14.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 11.7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	6.	% 1.7	Ağlamak

Birbirini dinlememe problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.2.28'de sunulmaktadır:

Tablo 4.2.28: Birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Problem Durumu: Birbirinin Dinlememe		
Yaş Grubu	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
7	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Eldeki bulgular incelendiğinde 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcıların birbirinin dinlememe problemi karşısında benzer problem çözme tercihlerinde bulundukları görülmektedir.

Tablo 4.2 incelendiğinde paylaşımcı olmama problemi karşısında 7 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 55.6 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları farklı bir çözüm yolu üretmek, % 16.7 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun öğretmenden

sorunu çözmesi için yardım istemek, % 11.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 5.6 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yollarının arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, arkadaşları kibar bir dille uyarmak ve ağlamak olduğu görülmektedir.

Paylaşımcı olmama problemine karşı 7 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.29'da listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.29: 7 yaşındaki katılımcıların paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
7	1.	% 55.6	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	2.	% 16.7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 11.1	Ortamdan uzaklaşmak
	4.	% 5.6	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde paylaşımcı olmama problemi karşısında 8 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 35.8 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 29.9 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 15.4 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 6.8 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 5.1 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % 4.3 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Paylaşımcı olmama problemine karşı 8 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.20'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.30: 8 yaşındaki katılımcıların paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
8	1.	% 38.5	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 29.9	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 15.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 6.8	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 5.1	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% 4.3	Ağlamak

Tablo 4.2 incelendiğinde paylaşımcı olmama problemi karşısında 9 yaşındaki katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre;

% 40.8 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 27.5 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 12.5 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 11.7 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 5.8 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % 1.7 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Paylaşımcı olmama problemine karşı 9 yaşındaki katılımcılar özelinde elde edilen bulgular Tablo 4.2.31'de listelenmiş şekliyle sunulmaktadır:

Tablo 4.2.31: 9 yaşındaki katılımcıların paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama			
Yaş Grubu	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
9	1.	% 40.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 27.5	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 12.5	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 11.7	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 5.8	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% 1.7	Ağlamak

Paylaşımcı olmama problem durumu karşısında 7, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.2.32'de sunulmaktadır:

Tablo 4.2.32: Paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme tercihlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama		
Yaş Grubu	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
7	Farklı bir çözüm yolu üretmek	Ağlamak
8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak
9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Eldeki bulgular incelendiğinde 8 ve 9 yaşındaki katılımcıların paylaşımcı olmama problemi karşısındaki sosyal problem çözme tercihlerinin tüm sıralamalarda benzer olduğu; 7 yaşındaki öğrencilerin ise en az ve en çok tercih etikleri sosyal problem çözme tercihlerinin farklı olduğu görülmektedir.

Aşağıda öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 4. 3'te yer almaktadır.

Tablo 4. 3: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerinin cinsiyete göre dağılımı nedir?

	Cinsiyet	Ağlarım		Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım		Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim		Ortamdan uzaklaşırım		Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim		Farklı bir çözüm yolu üretirim		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mızıkçılık	Kız	0	0	98	76.0	5	3.9	2	1.6	7	5.4	17	13.2	129	100
	Erkek	1	.8	81	64.3	10	7.9	7	5.6	8	6.3	19	15.1	126	100
Dışlanma	Kız	1	.8	36	27.9	33	25.6	19	14.7	6	4.7	34	26.4	129	100
	Erkek	3	2.4	26	20.6	43	34.1	21	16.7	4	3.2	29	23.0	126	100
Vurma	Kız	4	3.1	21	16.3	60	46.5	25	19.4	7	5.4	12	9.3	129	100
	Erkek	4	3.2	7	5.6	71	56.3	23	18.3	7	5.6	14	11.1	126	100
Verdiği Sözü Tutmama	Kız	1	.8	44	34.1	5	3.9	12	9.3	35	27.1	32	24.8	129	100
	Erkek	4	3.2	45	35.7	8	6.3	17	13.5	28	22.2	24	19.0	126	100
İzinsiz Eşya Kullanımı	Kız	1	.8	88	68.2	10	7.8	3	2.3	14	10.9	13	10.1	129	100
	Erkek	1	.8	69	54.8	25	19.8	0	0	17	13.5	14	11.1	126	100
Bastırma ve Yönetme	Kız	0	0	40	31.0	32	24.8	14	10.9	19	14.7	24	18.6	129	100
	Erkek	1	.8	28	22.2	34	27.0	17	13.5	19	15.1	27	21.4	126	100
Birbirini Dinlememe	Kız	1	.8	47	36.4	12	9.3	18	14.0	22	17.1	29	22.5	129	100
	Erkek	3	2.4	33	26.2	16	12.7	33	26.2	15	11.9	26	20.6	126	100
Paylaşımcı Olmama	Kız	4	3.1	14	10.9	45	34.9	3	2.3	17	13.2	46	35.7	129	100
	Erkek	4	3.2	20	15.9	52	41.3	12	9.5	6	4.8	32	25.4	126	100

Tablo 4.3 incelendiğinde yaşanan mızıkçılık problemi karşısında kız öğrencilerin en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre; % 76 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir

dille uyarmak, % 13.2 oranı ile ikinci olarak tercih ettikleri sosyal problem çözme yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 5.4 oranı ile üçüncü olarak tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 3.9 oranı ile tercih ettikleri dördüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 1.6 oranı ile beşinci olarak tercih ettikleri çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak olduğu görülmektedir. Ağlamak çözüm yolunu ise hiç tercih etmemişlerdir.

Erkek öğrencilerin yaşanan mızıkçılık problemi karşısında en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarına göre sıralanışının;

% 64.3 oranı ile en çok tercih ettikleri çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 15.1 oranı ile ikinci olarak tercih ettikleri çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 7.9 oranı ile en çok tercih ettikleri üçüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 6.3 oranı ile tercih ettikleri dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 5.6 oranı ile tercih ettikleri beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve % .8 oranı ile en az tercih ettikleri çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.1'de kız ve Tablo 4.3.2'de erkek öğrenciler özelinde tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3.1: Mızıkçılık problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Mızıkçılık			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Kız	1.	% 76	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 13.2	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 5.4	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	4.	% 3.9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	5.	% 1.6	Ortamdan uzaklaşmak

Tablo 4.3.2: Mızıkçılık problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Mızıkçılık			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Erkek	1.	% 64.3	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 15.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 7.9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	4.	% 6.3	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 5.6	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% .8	Ağlamak

Mızıkçılık problem durumu karşısında kız ve erkek katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.3.3'te sunulmaktadır:

Tablo 4.3.3: Mızıkçılık problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Mızıkçılık		
Cinsiyet	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Kız	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ortamdan uzaklaşmak
Erkek	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Eldeki bulgular, kız ve erkek öğrencilerin mızıkçılık problemi karşısında en çok tercih ettikleri çözüm yolunun benzer olduğunu gösterirken ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yolunun farklı olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.3 incelendiğinde yaşanan dışlanma problemi karşısında kız öğrencilerin en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre;

% 27.9 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 26.4 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm

yolu üretmek, % 25.6 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 14.7 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 4.7 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % .8 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Erkek öğrencilerin dışlanma problemine karşın tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihleri incelendiğinde;

% 34.1 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 23 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 20.6 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 16.7 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 3.2 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % 2.4 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.4'te kız ve Tablo 4.3.5'te erkek öğrenciler özelinde tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3.4: Dışlanma problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Dışlanma			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Kız	1.	% 27.9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 26.4	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 25.6	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	4.	% 14.7	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 4.7	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% .8	Ağlamak

Tablo 4.3.5: Dışlanma problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Dışlanma			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Erkek	1.	% 34.1	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 23	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 20.6	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 16.7	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 3.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 2.4	Ağlamak

Dışlanma problem durumu karşısında kız ve erkek katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.3.6'da sunulmaktadır:

Tablo 4.3.6: Dışlanma problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Dışlanma		
Cinsiyet	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Kız	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
Erkek	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Eldeki bulgular incelendiğinde, kız öğrencilerin dışlanma problemi karşısında kendi başlarına bir çözüm ararken erkek öğrencilerin benzer problem karşısında sorunun çözümü için üçüncü bir kişiye (öğretmene) ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Tablo 4.3 incelendiğinde vurma problemine ilişin kız öğrencilerin tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının en çok tercih edilenden en az tercih edilene göre sıralanışının;

% 46.5 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolu öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 19.4 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun ortamdan

uzaklaşmak, % 16.3 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 9.3 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 5.4 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % 3.1 oranı ile en az tercih ettikleri çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Erkek öğrencilerin vurma problemi karşısında tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının en çok tercih edilenden en az tercih edilene göre sıralanışının;

% 56.3 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 18.3 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 11.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 5.6 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yollarının arkadaşları kibar bir dille uyarmak ve arkadaşların durumu fark etmeleri için beklemek ve son olarak % 3.2 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.7'de kız ve Tablo 4.3.8'de erkek öğrenciler özelinde vurma problemi karşısında tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3.7: Vurma problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Vurma			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Kız	1.	% 46.5	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 19.4	Ortamdan uzaklaşmak
	3.	% 16.3	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 9.3	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	5.	% 5.4	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 3.1	Ağlamak

Tablo 4.3.8: Vurma problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Vurma			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Erkek	1.	% 56.3	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 18.3	Ortamdan uzaklaşmak
	3.	% 11.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 5.6	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	%. 3.2	Ağlamak

Vurma problem durumu karşısında kız ve erkek katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.3.9'da sunulmaktadır:

Tablo 4.3.9: Vurma problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Vurma		
Cinsiyet	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Kız	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak
Erkek	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Tablo 4.3.9 incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerin vurma probleminin çözümünde benzer problem çözme yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 4.3 incelendiğinde verilen sözün tutulmaması problemi karşısında kız öğrencilerin en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarından en az tercih ettikleri çözüm yollarına göre sıralanışının;

% 34.1 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 27.1 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 24.8 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 9.3 oranı ile dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak,

% 3.9 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve son olarak % .8 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Erkek öğrencilerin tercihlerine bakıldığında; % 35.7 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 22.2 oranı ile arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 19 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 13.5 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 6.3 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve son olarak % 3.2 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.10'da kız ve Tablo 4.3.11'de erkek öğrenciler özelinde verilen sözün tutulmaması problemine karşı tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3.10: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Kız	1.	% 34.1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 27.1	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 24.8	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 9.3	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 3.9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	6.	% .8	Ağlamak

Tablo 4.3.11: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Erkek	1.	% 35.7	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 22.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 19	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 13.5	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 6.3	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	6.	% 3.2	Ağlamak

Verilen sözün tutulmaması problem durumu karşısında kız ve erkek katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.3.12'de sunulmaktadır:

Tablo 4.3.12: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması		
Cinsiyet	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Kız	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
Erkek	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Tablo 4.3.12 incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin verilen sözün tutulmaması problem durumu karşısında benzer çözüm yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 4.3 incelendiğinde eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşın kız öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışın;

% 68.2 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 10.9 oranı ile en çok tercih edilen ikinci yolun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 10.1 oranı ile tercih edilen üçüncü yolun farklı bir çözüm

yolu üretmek, % 7.8 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 2.3 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % .8 oranı ile en az tercih edilen sosyal problem çözme yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Erkek öğrencilerin verileri incelendiğinde, eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı sosyal problem çözme yollarının en çok tercih edilenden en az tercih edilene göre sıralanışın;

% 54.8 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 19.8 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 13.5 oranı ile en çok tercih edilen üçüncü yolun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 11.1 oranı ile tercih edilen dördüncü çözü yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % .8 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir. Ortamdan uzaklaşmak çözüm yolu ise hiç tercih edilmemiştir.

Tablo 4.3.13'te kız ve Tablo 4.3.14'te erkek öğrenciler özelinde eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3.13: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Kız	1.	% 68.2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 10.9	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 10.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 7.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	5.	% 2.3	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% .8	Ağlamak

Tablo 4.3.14: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Erkek	1.	% 54.8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 19.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 13.5	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	4.	% 11.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	5.	% .8	Ağlamak

Eşyaların izinsiz kullanılması problem durumu karşısında kız ve erkek katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.3.15'te sunulmaktadır:

Tablo 4.3.15: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması		
Cinsiyet	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Kız	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
Erkek	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Tablo 4.3.15 incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerin eşyaların izinsiz kullanılması problem durumu karşısında en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3 incelendiğinde bastırma ve yönetme problemine karşın kız öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışın;

% 31 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 24.8 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 18.6 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 14.7 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark

etmesi için beklemek, % 10.9 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak olduğu görülmektedir. Ağlamak çözüm yolu ise hiç tercih edilmemiştir.

Erkek öğrencilerin verileri incelendiğinde bastırma ve yönetme problemine karşı sosyal problem çözme yollarının en çok tercih edilenden en az tercih edilene göre sıralanışının;

% 27 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 22.2 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 18.6 oranı ile en çok tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 15.1 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 10.9 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % .8 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.16'da kız ve Tablo 4.3.17'de erkek öğrenciler özelinde bastırma ve yönetme problemine karşı tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3.16: Bastırma ve yönetme problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Kız	1.	% 31	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 24.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 18.6	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 14.7	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 10.9	Ortamdan uzaklaşmak

Tablo 4.3.17: Bastırma ve yönetme problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Erkek	1.	% 27	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 22.2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	3.	% 21.4	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 15.1	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 13.5	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% .8	Ağlamak

Bastırma ve yönetme problem durumu karşısında kız ve erkek katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.3.18'de sunulmaktadır:

Tablo 4.3.18: Bastırma ve yönetme problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme		
Cinsiyet	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Kız	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ortamdan uzaklaşmak
Erkek	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Tablo 4.3.18 incelendiğinde, yaşanan bastırma ve yönetme problem durumu karşısında kız öğrencilerin en çok tercih ettiği çözüm yolu arkadaşları kibar bir dille uyarmak olurken erkek öğrencilerin en çok tercih ettikleri çözüm yolunun yine öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 4.3 incelendiğinde birbirini dinlememe problemine karşın kız öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışının;

% 36.4 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 22.5 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 17.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 14 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 9.3 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve %. 8 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Erkek öğrencilerin verileri incelendiğinde birbirini dinlememe problemine karşı sosyal problem çözme yollarının en çok tercih edilenden en az tercih edilene göre sıralanışının;

% 26.2 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarının arkadaşları kibar bir dille uyarmak ve ortamdan uzaklaşmak, % 20.6 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 12.7 oranı ile en çok tercih edilen üçüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 11.9 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, son olarak % 2.4 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.19'da kız ve Tablo 4.3.20'de erkek öğrenciler özelinde birbirini dinlememe problemine karşı tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3.19: Birbirini dinlememe problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Kız	1.	% 36.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 22.5	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 17.1	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	4.	% 14	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 9.3	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	6.	% .8	Ağlamak

Tablo 4.3.20: Birbirini dinlememe problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Erkek	1.	% 26.2	Ortamdan uzaklaşmak Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 20.6	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 12.7	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	4.	% 11.9	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 2.4	Ağlamak

Birbirini dinlememe problem durumu karşısında kız ve erkek katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.3.21'de sunulmaktadır:

Tablo 4.3.21: Birbirini dinlememe problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe		
Cinsiyet	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Kız	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
Erkek	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Ortamdan uzaklaşmak	Ağlamak

Tablo 4.3.21 incelendiğinde, birbirini dinlememe problem durumu karşısında erkek ve kız öğrencilerin en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının benzer olduğu görülürken erkeklerin en çok tercih ettikleri çözüm yoluna ek olarak ikinci bir seçenek üzerine yoğunlaştıkları da görülmektedir.

Tablo 4.3 incelendiğinde paylaşımcı olmama problemine karşın kız öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışının;

% 35.9 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 34.9 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 13.2 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 10.9 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 3.1 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ağlamak ve % 2.3 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak olduğu görülmektedir.

Erkek öğrencilerin verileri incelendiğinde paylaşımcı olmama problemine karşı sosyal problem çözme yollarının en çok tercih edilenden en az tercih edilene göre sıralanışının;

% 41.3 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 25.4 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 15.9 oranı ile en çok tercih edilen üçüncü tercih yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, %9.5 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 4.8 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve son olarak % 3.2 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.22'de kız ve Tablo 4.3.23'te erkek öğrenciler özelinde paylaşımcı olmama problemine karşı tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.3.22: Paylaşımcı olmama problemine karşı kız öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Kız	1.	% 35.7	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	2.	% 34.9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 13.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	4.	% 10.9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	5.	% 3.1	Ağlamak
	6.	% 2.3	Ortamdan uzaklaşmak

Tablo 4.3.23: Paylaşımcı olmama problemine karşı erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama			
Cinsiyet	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Erkek	1.	% 41.3	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 25.4	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 15.9	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 9.5	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 4.8	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 3.2	Ağlamak

Paylaşımcı olmama problem durumu karşısında kız ve erkek katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.3.24'te sunulmaktadır:

Tablo 4.3.24: Paylaşımcı olmama problemine karşı kız ve erkek öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama		
Cinsiyet	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Kız	Farklı bir çözüm yolu üretmek	Ortamdan uzaklaşmak
Erkek	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Tablo 4.3.23 incelendiğinde, paylaşımcı olmama problemi karşısında kız ve erkek öğrencilerin en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının farklı olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin en çok tercih ettiği çözüm yolu, farklı bir çözüm yolu üretmek olurken erkek öğrencilerin en çok tercih ettiği çözüm yolu, öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek olmuştur. Kız öğrencilerin en az tercih ettiği çözüm yolu, ortamdan uzaklaşmak olurken erkek öğrencilerin en az tercih ettikleri çözüm yolu, ağlamak olmuştur. Burada dikkati çeken bir diğer veri ise, tüm problem durumları içinde kız öğrencilerin paylaşımcı olmama problemi karşısında daha büyük oranla ağladıkları görülmektedir.

Tablo 4.4: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerinin okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre dağılımı nedir?

	Okul öncesi eğitim	Ağlarım		Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım		Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim		Ortamdan uzaklaşırım		Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim		Farklı bir çözüm yolu üretirim		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mızıkçılık	Alan	0	0	4	36.4	4	36.4	0	0	0	0	3	27.3	11	100
	Almayan	1	.4	175	71.7	11	4.5	9	3.7	15	6.1	33	13.5	244	100
Dışlanma	Alan	0	0	3	27.3	4	36.4	3	27.3	0	0	1	9.1	11	100
	Almayan	4	1.6	59	24.2	72	29.5	37	15.2	10	4.1	62	25.4	244	100
Vurma	Alan	0	0	1	9.1	7	63.6	0	0	2	18.2	1	9.1	11	100
	Almayan	8	3.3	27	11.1	124	50.8	48	19.7	12	4.9	25	10.2	244	100
Verdiği Sözü Tutmama	Alan	0	0	4	36.4	1	9.1	1	9.1	4	36.4	1	9.1	11	100
	Almayan	5	2.0	85	34.8	12	4.9	28	11.5	59	24.2	55	22.5	244	100
İzinsiz Eşya Kullanımı	Alan	0	0	7	63.6	3	27.3	0	0	0	0	1	9.1	11	100
	Almayan	2	.8	150	61.5	32	13.1	3	1.2	31	12.7	26	10.7	244	100
Bastırma ve Yönetme	Alan	0	0	3	27.3	3	27.3	0	0	3	27.3	2	18.2	11	100
	Almayan	1	.4	65	26.6	63	25.8	31	12.7	35	14.3	49	20.1	244	100
Birbirini Dinlememe	Alan	1	9.1	2	18.2	0	0	4	36.4	0	0	4	36.4	11	100
	Almayan	3	1.2	78	32.0	28	11.5	47	19.3	37	15.2	51	20.9	244	100
Paylaşımcı Olmama	Alan	0	0	4	36.4	1	9.1	0	0	2	18.2	4	36.4	11	100
	Almayan	8	3.3	30	12.3	96	39.3	15	6.1	21	8.6	74	30.3	244	100

Tablo 4.4 incelendiğinde mızıkçılık problemine karşı okul öncesi eğitim alan öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışının;

% 36.4 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yollarının; öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 27.3 oranı ile ikinci tercih yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitim alan

öğrencilerin ağlamak, arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve ortamdan uzaklaşmak çözüm yollarını tercih etmedikleri görülmektedir.

Okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin verileri incelendiğinde mızıkçılık problemine karşı sosyal problem çözme yollarının en çok tercih edilenden en az tercih edilene göre sıralanışının;

% 71.7 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 13.5 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 6.1 oranı ile en çok tercih edilen üçüncü yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 4.5 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 3.7 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % .4 oranı ile altıncı çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.1'de okul öncesi eğitim alan ve Tablo 4.4.2'de okul öncesi eğitim almayan öğrenciler özelinde mızıkçılık problemine karşı tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4.1: Mızıkçılık problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Mızıkçılık			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problem Çözüm Yolları**
Alan	1.	% 36.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 27.3	Farklı bir çözüm yolu üretmek

Tablo 4.4.2: Mızıkçılık problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Mızıkçılık			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problem Çözüm Yolları**
Almayan	1.	% 71.7	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 13.5	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 6.1	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	4.	% 4.5	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	5.	% 3.7	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% .4	Ağlamak

Mızıkçılık problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.4.3'te sunulmaktadır:

Tablo 4.4.3: Mızıkçılık problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Mızıkçılık		
Okul Öncesi Eğitim	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Alan	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Farklı bir çözüm yolu üretmek
Almayan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Tablo 4.4.3 incelendiğinde okul öncesi eğitim alan katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözü yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak ve öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek olduğu görülürken, okul öncesi eğitimi almayan katılımcıların büyük bir oranla sorunu çözmek için arkadaşlarını kibar bir dille uyardıkları görülmektedir. Okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri arasında yer alan ağlamak, ortamdan uzaklaşmak, arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek çözüm

yollarını ise hiç tercih etmedikleri dikkati çekmektedir. Okul öncesi eğitim almayan öğrenciler ise en az ağlamak seçeneğini tercih etmektedir.

Tablo 4.4 incelendiğinde dışlanma problemine karşı okul öncesi eğitim alan öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışın;

% 36.4 oranı ile birinci olarak tercih edilen sosyal problem çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 27.3 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yollarının arkadaşları kibar bir dille uyarmak ve ortamdan uzaklaşmak, % 9.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek olduğu görülürken ağlamak ve arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek seçeneklerinin tercih edilmediği görülmektedir.

Okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin bulguları incelendiğinde en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolundan en az tercih edilen sosyal problem çözme yoluna göre sıralanışın;

% 29.5 oranı ile tercih edilen birinci çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 25.4 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 15.2 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 4.1 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 1.6 oranı ile en az tercih edilen sosyal problem çözme yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.4. ve 4.4.5'te okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin dışlanma problemi karşısında tercih ettikleri çözüm yollarının sıralanışı listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4.4: Dışlanma problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Dışlanma			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Alan	1.	% 36.4	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 27.3	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Ortamdan uzaklaşmak
	3.	% 9.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek

Tablo 4.4.5: Dışlanma problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Dışlanma			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Almayan	1.	% 29.5	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 25.4	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 24.2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 15.2	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 4.1	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 1.6	Ağlamak

Dışlanma problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.4.6'da sunulmaktadır:

Tablo 4.4.6: Dışlanma problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Dışlanma		
Okul Öncesi Eğitim	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Alan	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Farklı bir çözüm yolu üretmek
Almayan	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Tablo 4.4.6 incelendiğinde okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin dışlanma problemi karşısında benzer sosyal problem çözme yollarını tercih ettiklerini göstermektedir. Okul öncesi eğitim alan öğrenciler en az farklı bir çözüm yolu üretmeyi tercih ederken okul öncesi eğitim almayan öğrenciler en az ağlamak çözüm yolunu tercih etmektedir.

Tablo 4.4 incelendiğinde vurma problemine karşı okul öncesi eğitim alan öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışın;

% 63.6 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 18.2 oranı ile en çok tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 9.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yollarının farklı bir çözüm yolu üretmek ve arkadaşları kibar bir dille uyarmak olduğu görülürken ağlamak ve ortamdan uzaklaşmak seçeneklerini tercih etmedikleri görülmektedir.

Okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin vurma problemi karşısında en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışı;

% 50.8 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 19,7 oranı ile ikinci olarak tercih edilen çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 11.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 10.2 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 4.9 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun arkadaşların durumu

fark etmesi için beklemek ve son olarak % 3.3 oranı ile en az tercih ettikleri çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.7 ve 4.4.8'de okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcıların vurma problemi karşısında tercih ettikleri sosyal problem çözme yolları listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4.7: Vurma problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Vurma			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Alan	1.	% 63.6	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 18.2	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 9.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek Arkadaşları kibar bir dille uyarmak

Tablo 4.4.8: Vurma problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Vurma			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Almayan	1.	% 50.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 19.7	Ortamdan uzaklaşmak
	3.	% 11.1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 10.2	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	5.	% 4.9	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	6.	% 3.3	Ağlamak

Vurma problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.4.9'da sunulmaktadır:

Tablo 4.4.9: Vurma problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Vurma		
Okul Öncesi Eğitim	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Alan	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Farklı bir çözüm yolu üretmek Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
Almayan	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Katılımcı öğrencilerin vurma problemi karşısında en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihleri benzerlik gösterirken en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihleri farklılık göstermektedir.

Tablo 4.4 incelendiğinde verilen sözün tutulmaması problemine karşı okul öncesi eğitim alan öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışın;

% 36.4 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarının arkadaşları kibar bir dille uyarmak ve arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 9.1 oranı ile ikinci olarak tercih edilen sosyal problem çözme yollarının öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, ortamdan uzaklaşmak, farklı bir çözüm yolu üretmek olduğu görülmektedir. Ağlamak ise tercihler arasında yer almamaktadır.

Verilen sözün tutulmaması problemine karşı okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışın;

% 34.6 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 24.2 oranı ile ikinci olarak tercih edilen çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 22.5 oranı ile en çok tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 11.5 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 4.9 oranı ile tercih edilen beşinci yolun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve son olarak % 2 oranı ile en az tercih edilen sosyal problem çözme yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.10 ve 4.4.11'de okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin verilen sözün tutulmaması problemi karşısındaki sosyal problem çözme tercihleri listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4.10: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Alan	1.	% 36.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	2.	% 9.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek Ortamdan uzaklaşmak

Tablo 4.4.11: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Almayan	1.	% 34.8	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 24.2	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 22.5	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 11.5	Ortamdan uzaklaşmak
	5.	% 4.9	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	6.	% 2	Ağlamak

Verilen sözün tutulmaması problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.4.12'de sunulmaktadır:

Tablo 4.4.12: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması		
Okul Öncesi Eğitim	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Alan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek	Öğretmeden sorunu çözmesi için yardım istemek
		Ortamdan uzaklaşmak
Almayan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Tablo 4.4.12 incelendiğinde verilen sözün tutulmaması problemi karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının arkadaşları kibar bir dille uyarmak seçeneğinde ortak, bundan farklı olarak okul öncesi eğitim almayan katılımcıların en çok tercih ettikleri ikinci bir çözüm yolu olarak arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek çözüm yolunu seçtikleri görülmektedir. En az tercih edilen çözüm yollarında da belirgin farklılıklar görülmektedir.

Tablo 4.4 incelendiğinde eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı okul öncesi eğitim alan öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışın;

% 63.6 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 27.3 oranı ile ikinci olarak tercih edilen sosyal problem çözme yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 9.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek olduğu görülmektedir. Ağlamak, arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek ve ortamdan uzaklaşmak çözüm yolları ise tercih edilmemiştir.

Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinden en az tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerine göre sıralanışın;

% 61.5 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 13.1 oranı ile ikinci olarak tercih edilen sosyal problem çözme yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 12.7 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 10.7 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 1.2 oranı ile tercih edilen beşinci çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve % .8 ile son olarak en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.13 ve 4.4.14'te okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin eşyaların izinsiz kullanılması problemi karşısındaki sosyal problem çözme tercihleri listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4.13: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Alan	1.	% 63.6	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 27.3	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 9.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek

Tablo 4.4.14: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Almayan	1.	% 61.5	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 13.1	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 12.7	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	4.	% 10.7	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	5.	% 1.2	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% .8	Ağlamak

Eşyaların izinsiz kullanılması problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.4.15'te sunulmaktadır:

Tablo 4.4.15: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan ve alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması		
Okul Öncesi Eğitim	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Alan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Farklı bir çözüm yolu üretmek
Almayan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Tablo 4.4.15 okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcıların eşyaları izinsiz kullanmak problemine karşı en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yolunun benzer olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4. incelendiğinde bastırma ve yönetme problem durumunda okul öncesi eğitim alan katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yolundan en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yoluna göre sıralanışın;

% 27.3 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarının arkadaşları kibar bir dille uyarmak, öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek olduğu, % 18.2 oranı ile ikinci olarak tercih edilen çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek olduğu görülmektedir. Ağlamak ve ortamdan uzaklaşmak çözüm yolları ise tercih edilmemiştir.

Bastırma ve yönetme problemine karşı okul öncesi eğitim almayan katılımcıların verileri incelendiğinde sıralanışın;

% 26.6 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 25.8 oranı ile ikinci olarak tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 20.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, % 14.3 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 12.7 oranı ile beşinci olarak tercih

edilen çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % .4 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.16 ve 4.4.17'de okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcıların bastırma ve yönetme problemi karşısındaki sosyal problem çözme tercihleri listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4.16: Bastırma ve yönetme problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Batırma ve Yönetme			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Alan	1.	% 27.3	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
	2.	% 18.2	Farklı bir çözüm yolu üretmek

Tablo 4.4.17: Bastırma ve yönetme problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Almayan	1.	% 26.6	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 25.8	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	3.	% 20.1	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	4.	% 14.3	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 12.7	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% .8	Ağlamak

Bastırma ve yönetme problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.4.18'de sunulmaktadır:

Tablo 4.4.18: Bastırma ve yönetme problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

	Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme	
Okul Öncesi Eğitim	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Alan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek	Farklı bir çözüm yolu üretmek
Almayan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Tablo 4.4.18 incelendiğinde, okul öncesi eğitim alan öğrencilerin bastırma ve yönetme problemi karşısında en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarında çeşitlilik görülürken okul öncesi eğitim almayan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri çözüm yollarının tek seçenek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4. incelendiğinde birbirini dinlememe problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yolundan en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yoluna göre sıralanışın;

% 36.4 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarının ortamdan uzaklaşmak ve farklı çözüm yolları aramak, % 18.2 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 9.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir. Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek ve arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek seçenekleri ise tercih edilmemiştir.

Birbirini dinlememe problem durumu karşısında okul öncesi eğitim almayan katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yolundan en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yoluna göre sıralanışın;

% 32 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun arkadaşları kibar bir dille uyarmak, % 20.9 oranı ile ikinci olarak tercih edilen çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, , % 19.3 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak, % 15.2 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 11.5 oranı ile beşinci olarak tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi

için yardım istemek ve son olarak % 1.2 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.19 ve 4.4.20'de okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcıların birbirini dinlememe problemi karşısındaki sosyal problem çözme tercihleri listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4.19: Birbirini dinlememe problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Alan	1.	% 36.4	Ortamdan uzaklaşmak Farklı bir çözüm yolu üretmek
	2.	% 18.2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	3.	% 9.1	Ağlamak

Tablo 4.4.20: Birbirini dinlememe problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Almayan	1.	% 32	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	2.	% 20.9	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 19.3	Ortamdan uzaklaşmak
	4.	% 15.2	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 11.5	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	6.	% 1.2	Ağlamak

Birbirini dinlememe problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.4.21'de sunulmaktadır:

Tablo 4.4.21: Birbirini dinlememe problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe		
Okul Öncesi Eğitim	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Alan	Ortamdan uzaklaşmak Farklı bir çözüm yolu üretmek	Ağlamak
Almayan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak

Tablo 4.4.21 incelendiğinde okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcıların birbirini dinlememe problem durumuna karşı en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme tercihlerinin farklılıklar gösterdiğini göstermektedir. Ancak her iki katılımcı grubunun da sorunu kendi başlarına çözmeye çalışmaları dikkat çekicidir.

Tablo 4.4. incelendiğinde paylaşımcı olmama problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yolundan en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yoluna göre sıralanışın;

% 36.4 oranı ile en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarının arkadaşları kibar bir dille uyarmak ve farklı bir çözüm yolu üretmek, % 18.2 oranı ile tercih edilen ikinci çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 9.1 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek olduğu görülmektedir. Ağlamak ve ortamdan uzaklaşmak çözüm yolları tercih edilmemiştir.

Birbirini paylaşımcı olmama durumu karşısında okul öncesi eğitim almayan katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yolundan en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yoluna göre sıralanışın;

% 39.3 oranı ile en çok tercih edilen çözüm yolunun öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek, % 30.3 oranı ile ikinci olarak tercih edilen çözüm yolunun farklı bir çözüm yolu üretmek, , % 12.3 oranı ile tercih edilen üçüncü çözüm yolunun arkadaşları

kibar bir dille uyarmak, % 8.6 oranı ile tercih edilen dördüncü çözüm yolunun arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek, % 6.1 oranı ile beşinci olarak tercih edilen çözüm yolunun ortamdan uzaklaşmak ve son olarak % 3.3 oranı ile en az tercih edilen çözüm yolunun ağlamak olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.22 ve 4.4.23'te okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcıların paylaşımcı olmama problemi karşısındaki sosyal problem çözme tercihleri listeler halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.4.22: Paylaşımcı olmama problemine karşı okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Alan	1.	% 36.4	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Farklı bir çözüm yolu üretmek
	2.	% 18.2	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	3.	% 9.1	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek

Tablo 4.4.23: Paylaşımcı olmama problemine karşı okul öncesi eğitimi almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihleri

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama			
Okul Öncesi Eğitim	**Tercih Edilme Sıralaması**	**Tercih Edilme Oranı**	**Sosyal Problemi Çözüm Yoları**
Almayan	1.	% 39.3	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
	2.	% 30.3	Farklı bir çözüm yolu üretmek
	3.	% 12.3	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak
	4.	% 8.6	Arkadaşları durumu fark etmesi için beklemek
	5.	% 6.1	Ortamdan uzaklaşmak
	6.	% 3.3	Ağlamak

Paylaşımcı olmama problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve okul öncesi eğitim almayan katılımcılardan elde edilen bulguların karşılaştırmaları Tablo 4.4.24'te sunulmaktadır:

Tablo 4.4.24: Paylaşımcı olmama problemine karşı okul öncesi eğitimi alan ve almayan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama		
Okul Öncesi Eğitim	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Alan	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Farklı bir çözüm yolu üretmek	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek
Almayan	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak

Tablo 4.4.24' göre, paylaşımcı olmama problem durumu karşısında okul öncesi eğitim alan ve almayan katılımcıların en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Okul öncesi eğitim alan öğrenciler kendi başlarına sorunu çözmeye çalışırken okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin bu sorunu çözmek için üçüncü bir kişiye ihtiyaç duydukları görülmektedir. Okul öncesi eğitim alan öğrencilerin, öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek seçeneğini en az tercih etmeleri dikkat çekicidir.

Tablo 4.5: İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme tercihlerinin kardeş sayısına göre dağılımı nedir?

	Kardeş Sayısı	Ağlarım		Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım		Öğretmenimden sorunu çözmesi için yardım isterim		Ortamdan uzaklaşırım		Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim		Farklı bir çözüm yolu üretirim		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mızıkçılık	Yok	1	.8	90	70.3	9	7.0	5	3.9	7	5.5	16	12.5	128	100
	1	0	0	78	71.6	4	3.7	4	3.7	7	6.4	16	14.7	109	100
	2 ve üstü	0	0	11	61.1	2	11.1	0	0	1	5.6	4	22.2	18	100
Dışlanma	Yok	4	3.1	33	25.8	35	27.3	21	16.4	4	3.1	31	24.2	128	100
	1	0	0	25	22.9	33	30.3	17	15.6	6	5.5	28	25.7	109	100
	2 ve üstü	0	0	4	22.2	8	44.4	2	11.1	0	0	4	22.2	18	100
Vurma	Yok	6	4.7	12	9.4	60	46.9	27	21.1	8	6.3	15	11.7	128	100
	1	2	1.8	12	11.0	61	56.0	18	16.5	6	5.5	10	9.2	109	100
	2 ve üstü	0	0	4	22.2	10	55.6	3	16.7	0	0	1	5.6	18	100
Verdiği Sözü Tutmama	Yok	3	2.3	44	34.4	10	7.8	17	13.3	30	23.4	24	18.8	128	100
	1	2	1.8	39	35.8	2	1.8	10	9.2	27	24.8	29	26.6	109	100
	2 ve üstü	0	0	6	33.3	1	5.6	2	11.1	6	33.3	3	16.7	18	100
İzinsiz Eşya Kullanımı	Yok	2	1.6	73	57.0	19	14.8	1	.8	15	11.7	18	14.1	128	100
	1	0	0	74	67.9	14	12.8	2	1.8	13	11.9	6	5.5	109	100
	2 ve üstü	0	0	10	55.6	2	11.1	0	0	3	16.7	3	16.7	18	100
Bastırma ve Yönetme	Yok	1	.8	23	18.0	40	31.3	14	10.9	20	15.6	30	23.4	128	100
	1	0	0	37	33.9	24	22.0	12	11.0	18	16.5	18	16.5	109	100
	2 ve üstü	0	0	8	44.4	2	11.1	5	27.8	0	0	3	16.7	18	100
Birbirini Dinlememe	Yok	3	2.3	37	28.9	14	10.9	24	18.8	19	14.8	31	24.2	128	100
	1	1	.9	38	34.9	7	6.4	27	24.8	16	14.7	20	18.3	109	100
	2 ve üstü	0	0	5	27.8	7	38.9	0	0	2	11.1	4	22.2	18	100
Paylaşımcı Olmama	Yok	7	5.5	16	12.5	41	32.0	10	7.8	12	9.4	42	32.8	128	100
	1	1	.9	14	12.8	47	43.1	5	4.6	9	8.3	33	30.3	109	100
	2 ve üstü	0	0	4	22.2	9	50.0	0	0	2	11.1	3	16.7	18	100

Tablo 4.5 incelendiğinde mızıkçılık problem durumu karşısında kardeşi olmayan, 1 kardeşi olan ve 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının karşılaştırmaları aşağıda tablo halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.5.1: Mızıkçılık problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Mızıkçılık		
Kardeş Sayısı	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Yok	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek Ortamdan uzaklaşmak
2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Arkadaşın durumu fark etmesi içi beklemek

Tablo 4.5.1 incelendiğinde mızıkçılık problem durumu karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarının kardeş sayısına göre farklılaşmadığını göstermektedir. En az tercih edilen çözüm yolunda farklılıklar dikkati çekmektedir.

Tablo 4.5 incelendiğinde dışlanma problem durumu karşısında kardeşi olmayan, 1 kardeşi olan ve 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının karşılaştırmaları Tablo 4.5.2'de sunulmaktadır.

Tablo 4.5.2: Dışlanma problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Dışlanma		
Kardeş Sayısı	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Yok	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
1	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek
2	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ortamdan uzaklaşmak

Tablo 4.5.2 incelendiğinde dışlanma problem durumu karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarının kardeş sayısına göre farklılaşmadığını göstermektedir. Kardeş sayısına göre en az tercih edilen sosyal problem çözme yolları farklılıklar göstermektedir. Dışlanma durumunda kardeş sahibi olmanın yapıcı çözüm önerisi getirmemesi dikkat çekicidir.

Tablo 4.5 incelendiğinde vurma problem durumu karşısında kardeşi olmayan, 1 kardeşi olan ve 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının karşılaştırmaları Tablo 4.5.3'te sunulmaktadır.

Tablo 4.5.3: Vurma problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Vurma		
Kardeş Sayısı	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Yok	Öğretmeden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak
1	Öğretmeden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak
2	Öğretmeden sorunu çözmesi için yardım istemek	Farklı bir çözüm yolu üretmek

Tablo 4.5.6 incelendiğinde, vurma problem durumu karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun kardeş sayısına göre farklılaşmadığını göstermektedir. Kardeşi olmayan ve bir kardeşi olan katılımcıların en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yolu ağlamak iken 2 ve üzeri kardeşi olan katılımcılar farklı bir çözüm yolu tercih etmeyi en az seçmektedir.

Tablo 4.5 incelendiğinde verilen sözün tutulmaması problem durumu karşısında kardeşi olmayan, 1 kardeşi olan ve 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının karşılaştırmaları Tablo 4.5.4'te sunulmaktadır.

Tablo 4.5.4: Verilen sözün tutulmaması problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Verilen Sözün Tutulmaması		
Kardeş Sayısı	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Yok	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek

Tablo 4.5.4, verilen sözün tutulmaması problem durumu karşısında kardeşi olmayan ve 1 kardeşi olan katılımcılar için en çok tercih edilen sosyal problem çözme yolunun farklılaşmadığını göstermektedir. 2 ve üzeri kardeşi olan katılımcıların en çok tercih ettikleri çözüm yolları arasında arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek olduğu da görülmektedir. 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıları problemin çözüme ilişkin üçüncü bir kişiden (öğretmen) daha az destek almaları dikkat çekicidir.

Tablo 4.5 incelendiğinde eşyaların izinsiz kullanılması problem durumu karşısında kardeşi olmayan, 1 kardeşi olan ve 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının karşılaştırmaları Tablo 4.5.5'te halinde sunulmaktadır.

Tablo 4.5.5: Eşyaların izinsiz kullanılması problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Eşyaların İzinsiz Kullanılması		
Kardeş Sayısı	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Yok	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ortamdan uzaklaşmak
2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek

Tablo 4.5.5 incelendiğinde, eşyaların izinsiz kullanılması problem durumu karşısında en çok tercih edilen sosyal problem çözme yollarında farklılık olmadığını göstermektedir. En az tercih edilen sosyal problem çözme yolları ise kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 4.5 incelendiğinde bastırma ve yönetme problem durumu karşısında kardeşi olmayan, 1 kardeşi olan ve 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının karşılaştırmaları Tablo 4.5.6'da sunulmaktadır.

Tablo 4.5.6: Bastırma ve yönetme problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Bastırma ve Yönetme		
Kardeş Sayısı	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Yok	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Ağlamak
1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ortamdan uzaklaşmak
2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek

Tablo 4.5.6'ya göre, kardeşi olmayan katılımcıların bastırma ve yönetme problemini çözmek için üçüncü bir kişiye ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Tablo 4.5 incelendiğinde birbirini dinlememe problem durumu karşısında kardeşi olmayan, 1 kardeşi olan ve 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının karşılaştırmaları Tablo 4.5.7'de sunulmaktadır.

Tablo 4.5.7: Birbirini dinlememe problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Birbirini Dinlememe		
Kardeş Sayısı	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Yok	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
2	Öğretmenden sorunu çözmesi için yardım istemek	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek

Tablo 4.5.7'ye göre, 2 ve üzeri kardeşi olan katılımcıların birbirini dinlememe problem durumu karşısında çözüm için üçüncü bir kişiye ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Tablo 4.5 incelendiğinde paylaşımcı olamama problem durumu karşısında kardeşi olmayan, 1 kardeşi olan ve 2 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların en çok ve en az tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının karşılaştırmaları Tablo 4.5.8'de sunulmaktadır.

Tablo 4.5.8: Paylaşımcı olmama problemine karşı kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin sosyal problem çözme tercihlerinin karşılaştırılması

Problem Durumu: Paylaşımcı Olmama		
Kardeş Sayısı	**En Çok Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**	**En Az Tercih Edilen Sosyal Problem Çözme Yolu**
Yok	Farklı bir çözüm yolu üretmek	Ağlamak
1	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Ağlamak
2	Arkadaşları kibar bir dille uyarmak	Arkadaşların durumu fark etmesi için beklemek

Tablo 4.5.8'e göre, kardeşi olmayan katılımcıların paylaşımcı olamama problem durumu ile karşılaştıklarında çözüm yolu olarak farklı bir çözüm yolu üretmeyi tercih ettikleri görülürken, diğer katılımcıların arkadaşları kibar bir dille uyarmak çözüm yolunu tercih ettikleri görülmektedir.

Araştırmanın nitel bulguları aşağıda tablolar halinde sunulmuş, öğrenci ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak öğrencilerin sosyal problemlerine yaklaşımları ve çözüm önerileri daha derinlemesine ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.6'da katılımcı öğrencilerin okuldaki akranları ile ne sıklıkta problem yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 4.6: Okulda akranlar ile yaşanan sorunların sıklığı

Kavramlar	***(f)***
Haftada en az bir	*3*
Haftada iki ve üzeri	*2*
İki üç haftada bir	*2*
Ayda bir ve üzeri	*2*
Gün aşırı	1
Hiç	0
Toplam	*10*

Tablo 4.6 incelendiğinde odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin okuldaki akranlarıyla problem sıklıklarını; haftada en az bir, haftada iki ve üzeri, iki üç haftada bir, ayda bir ve üzeri, gün aşırı olmak üzere beş farklı kategoride ifade ettikleri görülmektedir. Kısaca akranlar arası problem yaşamama durumunun olmadığı dikkati çekmektedir.

Aşağıda katılımcı öğrencilerin "Okuldaki akranların ile ne sıklıkla sorun yaşıyorsun?" sorusuna ilişkin cevaplarına doğrudan örnekler verilmiştir:

1 Nolu Öğrenci: *Her hafta illa bir kere.*

6 Nolu Öğrenci*: Az, ayda bir.*

9 Nolu Öğrenci: *Gün aşırı.*

Tablo 4.7'de öğrencilerin okuldaki akranları ile yaşadıkları problem durumları yer almaktadır.

Tablo 4.7: Okulda akranlar ile yaşanan problem durumları

Kavramlar	***(f)***
Takım kurma/Takım arkadaşlarının	6 belirlenmesi
Oyun kurallarına uymama/Mızıkçılık	5
Oyunu sürdürme	2
Boy sırasına geçme	1
Oyun seçmeye karar verme	1
Kendi isteğini uygulatma	1
Oyun sırasına uymama	1
Okul kurallarına uymama	1
Yemekhanede yer kapma	**1**
Toplam	19

Tablo 4.7 incelendiğinde odak grup görüşmesinde yer alan öğrencilerin akran ilişkilerinde birden fazla sorunla karşılaştıkları görülmektedir. Öğrenciler arasında en yaygın ve ortak olarak yaşanan problem durumunun takım kurma/takım arkadaşlarının belirlenmesi olduğu görülmektedir. Bununla beraber oyun kurallarına uymama/mızıkçılık probleminin de yaygın problemlerden biri olduğu dikkati çekmektedir. Aşağıda katılımcı öğrencilerin "Okuldaki akranların ile daha çok hangi konularda sorunlar yaşarsın?" sorusuna ilişkin cevaplarına doğrudan örnekler verilmiştir:

1 Nolu Öğrenci: *Oyun kurallarına uyma, mızıkçılık.*

2 Nolu Öğrenci: *Kurallara uyulmaması ve uymayanların cezalandırılması.*

5 Nolu Öğrenci: *Sorun yaşadığında ortamın terk edilmesi. Oyun duruyor, devam edemiyoruz.*

Tablo 4.8'de okulda yaşanılan problem durumlarında akranlardan beklenen çözümlerin neler olduğu gösterilmektedir.

Tablo 4.8: Yaşanılan problemlerin çözümüne ilişkin akran beklentileri

Kavramlar	***(f)***
Kibarca konuşmak	9
Özür dilemek	3
Ortak bir yol bulmak	2
Kuralları tekrarlamak	2
Vurmamak	1
Sakin kalmak	1
Hatayı sorgulamak	1
Hatayı fark ettirmek	1
Yanına gidip konuşmak/Terk etmemek	1
Yanlışı söylemek	1
Oyuna ara vermek	1
Hatayı telafi etmek	1
Eşit çözüm yoluna gitmek	1
İletişime fırsat vermek	1
Toplam	26

Tablo 4.8 incelendiğinde, odak grup görüşmesindeki katılımcıların okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemlerin çözümlerine ilişkin beklentilerin en başında kibarca konuşmak yer almaktadır. Beklenti sıralaması özür dilemek, ortak bir yol bulmak, kuralları tekrarlamak, vurmamak, sakin kalmak, hatayı sorgulamak, hatayı fark ettirmek, yanına gidip konuşmak/terk etmemek, yanlışı söylemek, oyuna ara vermek, hatayı telafi, etmek, eşit çözüm yoluna gitmek ve iletişime fırsat vermek çözüm yolları ile devam etmektedir. Görüldüğü üzere öğrencilerin akranları ile yaşadıkları sosyal problemler karşısında pek çok farklı çözüm beklentisi bulunmaktadır. Eldeki bulgulardan hareketle öğrencilerin anlaşılmaya ihtiyaç duyduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Aşağıda katılımcı öğrencilerin "Akranların ile sorun yaşadığında bu sorunu nasıl çözmesini istersin? Sorunu çözmek için ne yapmalı?" sorusuna ilişkin cevaplarına doğrudan örneklere yer verilmiştir:

1 Nolu Öğrenci: *Konuşarak çözmeli, kibarca.*

3 Nolu Öğrenci: *Oyun ile ilgiliyse oyuna mola vermeli ve kibarca kuralları yeniden anlatmasını isterim.*

7 Nolu Öğrenci: *Kibarca konuşup benden özür dilemeli. Hata bendeyse bana fark ettirmeli.*

Tablo 4.9'da öğrencilerin akranları ile yaşadıkları sorunlara yönelik kendi çözümleri görülmektedir.

Tablo 4.9: Akranlarla yaşanan sorunlarda kendi çözüm yolları

Kavramlar	***(f)***
Kontrolü kaybedip bağırmak, kızgın davranmak	6
Özür dilemek	4
Sorunu çözmeden unutmak	4
Ortamdan uzaklaşmak	3
Hatayı açıklamak	3
Kibarca konuşmak	2
Ağlamak	1
Öğretmenden yardım almak	1
Mesafe koymak	1
Toplam	25

Tablo 4.9 incelendiğinde odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin okuldaki akranları ile yaşadıkları sosyal problemler karşısında başvurdukları çözüm yollarının en başında kontrolü kaybedip bağırmak, kızgın davranmak olduğu görülmektedir. Çözüm yollarını sırasıyla özür dilemek, sorunu çözmeden unutmak, ortamdan uzaklaşmak, hatayı açıklamak, kibarca konuşmak, ağlamak, öğretmenden yardım almak, mesafe koymak takip etmektedir.

Eldeki bulgulara göre Tablo 4.8 ve tablo 4.9 karşılaştırıldığında odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin, karşılaştıkları sosyal problem durumlarında akranlarından yaşanan problemi sakince konuşarak çözmelerini beklerken aynı durumda kendileri olduğunda sakince konuşmak yerine kontrolü kaybedip bağırdıkları ve kızgın davranışlar sergilediklerini belirttikleri görülmektedir. Beklentiler ve tepkiler göz önüne alındığında zıt durumların ortaya çıktığı dikkati çekmektedir.

Tablo 4.10: Yaşanılan sosyal problemler karşısındaki tepki ve beklentilerin karşılaştırılması

Sosyal problemlere ilişkin çözüm beklentileri	**Sosyal problemleri çözüm şekli**
Kibarca konuşmak	Kontrolü kaybetmek, kızgın davranmak

Aşağıda akranlar ile yaşanan sosyal problemler karşısında katılımcıların çözüm yollarına ilişkin doğrudan alıntılar yer almaktadır:

1 Nolu Öğrenci: *Önce sakin anlatırım. Yine anlamazsa ben de kızarım. Hatamı kabul etmiyorsa sinirlenir oradan uzaklaşırım ve konuyu kapatırım.*

3 Nolu Öğrenci: *Kaybetme korkum oluyor ve ağlıyorum. Kendim olamıyorum.*

4 Nolu Öğrenci: *Kibar davranmam gerekiyor ama biraz da kendimi kontrol edemiyorum. Böyle olduğunda bağırarak kızgın davranıyorum. Sorunu çözmeden unutuyoruz.*

2 Nolu Öğrenci: *Kibarca anlatırım. Anlamazsa biraz sert konuşurum.*

Tablo 4.11'de akranlarla yaşanan sosyal problemlerde üretilen farklı çözüm yolları görülmektedir.

Tablo 4.11: Farklı çözüm yollarının üretilmesi

Kavramlar	***(f)***
Öğretmenden yardım istemek	6
Başkaları ile oynamak	2
Farklı rol üstlenerek oyuna dâhil olmak	2
Kendini savunmak	2
Öğretmene şikâyet etmek	1
İstenmeyen durumu üstlenmek	1
Boş oturmak	1
Kitap okumak	1
Israrcı olmak	1
Uyum sağlamak	1
Güce değil eğlenceye dikkat çekmek	1
Toplam	19

Tablo 4.10'da odak grup görüşmesindeki katılımcıların yaşadıkları problem durumunda en çok ürettikleri çözüm yolunun öğretmenden yardım istemek olduğu görülmektedir. Bunu takip eden çözüm yolları ise başkaları ile oynamak, farklı bir rol üstlenerek oyuna dâhil olmak, kendini savunmak, öğretmene şikâyet etmek, istenmeyen durumu üstlenmek, boş oturmak, kitap okumak, ısrarcı olmak, uyum sağlamak, güce değil eğlenceye dikkat çekmektir.

Katılımcı öğrencilerin farklı çözüm yollarına ilişkin cevaplarına doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdadır:

2 Nolu Öğrenci: *Öğretmene söylerim. O olmazsa rehber öğretmene söylerim. O kesin bir çözüm bulur, konuşur, beni oyuna alırlar.*

4 Nolu Öğrenci: *Öğretmene şikâyet ederim. Öğretmen yol bulamazsa başka bir arkadaş bulup oynarım. Onlar da kabul etmezlerse kitap okurum ya da boş otururum.*

5 Nolu Öğrenci: *Oyunda sadece hızlılar olmak zorunda değil.*

1 Nolu Öğrenci: *Oynamak istediğimi tekrar dile getiririm. Oyuna uyum sağlardım. Koşmadan da başarılı olabilirim.*

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranları ile yaşadıkları sosyal problemleri çözmede tercih ettikleri yollar, araştırmada ele alınan değişkenlere göre farklılıklar göstermektedir. Öğrencilerin en çok sorun yaşadığı konu başlıkları belirlenerek hazırlanan Sosyal Problem Çözme Anketi'nden elde edilen sonuçlar, katılımcı öğrenciler ile yapılan odak grup görüşmesinden elde edilen sonuçlar ile benzerlikler göstermektedir. Sosyal Problem Çözme Anketi'nden elde edilen sonuçlar, araştırmanın alt amaçları ışığında aşağıda sunulmuştur.

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözme tercihlerindeki dağılım nedir?

- Öğrencilerin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözmede en çok tercih ettikleri yolların arkadaşların *kibar bir dille uyarılması* ve *sorunun çözümü için öğretmenden yardım istenmesi* şeklindedir.

Çubukçu ve Gültekin (2006)'in "İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler"in neler olması gerektiğini araştırdıkları çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin en çok "haklarını koruma ve savunma" becerisini, "başarısız olunan bir durumla başa çıkma", ve "iş birliği yapma" becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini düşündükleri kaydedilmiştir. Bunların dışında "özür dileme", "ne yapacağına karar verme", "başkalarının haklarına saygı gösterme", "dinleme", "problemin nedenlerini araştırma", "*duygularını ifade etme*" ve "araştırma ve öğrenme isteği içinde olma" becerileri de ilköğretim öğretmenleri tarafından önemli görülmüştür. Bu araştırmada öğretmenlerin özür dileme, başkalarının haklarına saygı gösterme ve duygularını ifade etme öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler ile öğrencilerin eldeki çalışmada ifade ettikleri "*kibar bir dille uyarma"* davranışı benzer, beklenen davranışlar olarak değerlendirilebilir.

Eldeki çalışmada öğrencilerin sosyal problemlerini çözmede en çok öğretmenden yardım istemeyi düşünmesi Baysal ve Korucu Çimşir (2013) tarafından gerçekleştirilen beşinci sınıf öğrencilerinin kişilerarası sorunlarına gösterdikleri tepkileri değerlendirdikleri

çalışmada öğrencilerin bu sorunlarını daha çok öğretmen katkılı çözdükleri sonucu ile benzerlik göstermektedir.

- Öğrencilerin, mızıkçılık, verilen sözün tutulmaması, birbirini dinlememe, eşyaların izinsiz kullanımı, bastırma ve yönetme sosyal problemlerinde sorunu çözmedeki tercihleri, arkadaşın *kibar bir dille uyarılması* olurken; vurma, paylaşımcı olmama ve dışlanma sosyal problem durumlarında ise sorunu çözmedeki tercihleri *öğretmenden destek alınması* olduğu görülmektedir.

Sorun birbirini dinlememe ya da eşyaların izinsiz kullanımı olduğunda öğrenciler olması beklenen şekilde, kibar bir dille uyarmayı düşünmektedir. Buna karşın arkadaşlarıyla daha zorlanılan sosyal problemlerinde sorunun çözümünü kendilerinden daha güçlü ve yetkin olarak düşündükleri öğretmene başvurarak çözmeyi düşünmeleri dikkat çekicidir.

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemler nelerdir?

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemlere ürettikleri çözümler nelerdir?

- Öğrencilerin okuldaki akranlarıyla sıklıkla yaşadıkları sosyal problemlerin, *takım kurma* ve *mızıkçılık* olduğu, öğrencilerin bu sosyal problemlerin çözümünde arkadaşlarının kendilerini *kibar bir dille uyarmalarını* bekledikleri görülmektedir.

Oyunlar ilkokul öğrencileri için çok tercih edilen sosyal bir ortam sağlar. Öğrenciler grup oyunlarında kazandıklarını gerçek yaşamlarına yansıtırlar. Rekabet, her oyunun öncelikli kuralıdır denilebilir. Ancak oyun içerisinde rekabet adil bir şekilde sürdürülmediğinde, öğrenciler hileye başvurma, kendi çıkarlarını oyun kurallarının önüne koyma ve arkadaşını bertaraf ederek durumu kendi lehine çevirme gibi davranışlar gösterebilmektedir. Bu çerçevede grup oyunlarının ilişki, iletişim, etkileşim, iş birliği ve çatışma gibi temellere dayalı olmasından dolayı, öğrencilerin sosyal ve duygusal zekâ ve becerilerini geliştirmek için bir fırsat olduğu düşünülebilir (Kaya ve Engür, 2016). Takım kurmada ve rekabetin adil koşullarda oluşmasını olumsuz etkiledikleri durumlarda öğrencilerin arkadaşlarının kendilerini kibar bir dille uyarmalarını beklemeleri, çatışmaları uygun bir şekilde çözmeye istekli olmalarını düşündürmektedir.

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemlere ürettikleri çözümlere aldıkları tepkiler nelerdir?

- Katılımcı öğrencilerin sosyal problemler karşısında sergiledikleri kendi davranışları dikkati çekmektedir. Öğrenciler kibar bir dille uyarılmayı beklerken benzer durumda kendilerinin *kızıp bağırdıklarını* ve *kaba davranışlar sergileyerek sorunu çözdükleri*ni belirttikleri görülmektedir. Kızıp bağırmanın yanında bir süre sonra *sorunu unuttukları* ve *yaşanan problem durumunu çözmeden ilişkilerine devam ettikleri* dikkati çekmektedir.

Kaya ve Engür Bircan (2016), "Grup Oyunlarında Öğrenci Etkileşimlerinin İncelenmesi: Kim Biliyor? Oyunu Örneği" başlıklı altıncı sınıf öğrencilerle gerçekleştirdiği nitel çalışmalarında kişisel çıkar ve benmerkezci davranışlardan dolayı güç mücadelesi ve karşıdakini alt etme duygusunun, oyun içerisinde "rekabet"in önüne geçtiğini kaydetmişlerdir. Bunun yanında öğrencilerin birbirlerini dinlememeleri, birbirlerine karşı olumsuz, suçlayıcı, sert ve bağırarak hitap etmeleri dolayısıyla "çatışma"ya yönelik davranış örüntülerinin ortaya çıktığını, bu çerçevede öğrencilerde dürüst oyun (fair play) kültürünün yeterince gelişmediğini belirtmişlerdir. Çünkü dürüst oyun kültüründe bu kadar çatışma ve gerilimden ziyade rekabet oyun veya yarışma dâhilinde rakibe saygı ve insan olma onuru ön plandadır. Bu çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlar, eldeki çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Öğrenciler takım kurmada ve mızıkçılık yapma gibi sorunlarla karşılaştıklarında gereken sosyal davranış tepkilerine uygun davranmamaktadır.

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözme tercihlerinin cinsiyete göre dağılımı nedir?

- *Kız öğrenciler* ankette yer alan vurma problemi dışında yaşanan tüm sosyal problemleri *arkadaşlarını kibar bir dille uyarma* yoluyla çözmeyi tercih ederken, *erkek öğrenciler* yaşanan problem durumlarını ağırlıklı olarak *öğretmen desteği* ile çözmeyi veya *ortamdan uzaklaşmayı* tercih etmektedir.

Arı ve Yaban (2012)'ın, "9-11 Yaşındaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinde Cinsiyet ve Yaş Farklılıkları" konulu çalışmalarında kızların arkadaş edinme puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Terzi (2009), cinsiyete göre sosyal problem çözme becerilerinin anlamlı düzeyde farklılaştığını ortaya koymuştur. Yaban ve

Yükselen (2007) yedi-on bir yaş öğrencilerle yaptıkları çalışmalarında, kızların sosyal problemleri çözmede erkeklerden daha başarılı olduklarını kaydetmiştir.

Rose ve Asher (1999), arkadaşlık çatışması durumlarındaki çocukların amaç ve stratejilerinin, akran kabul düzeyini hesaba kattıktan sonra arkadaşlık düzenlemelerini öngörüp öngörmediğini incelemiştir. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri bir arkadaşıyla çatıştığı 30 varsayımsal duruma karşılık vermiştir. Araştırma sonucunda her hedef ve strateji için cinsiyet farklılıkları bulunmuş, kızların erkeklerden daha fazla sosyal hedef ve strateji yönelimi gösterdiği görülmüştür.

Hopmeyer ve Asher (1997), araştırmalarında yine dördüncü ve beşinci sınıf çocukları ile bir akranının haklarını ihlal ettiği varsayımsal durumlarla başa çıkma stratejileri hakkında bireysel olarak görüşmüştür. Sonuçlar, kabul gören çocukların çatışma durumlarında ne saldırgan ne de özellikle toplum yanlısı olduklarını ortaya koymuştur. Bunun yerine, çeşitli sözlü-iddialı stratejilerle karşılık verdikleri belirlenmiştir. Düşük kabul gören çocuklar ise daha çok yetişkinlerin yardımına dayanmışlardır.

Çebi (2019) annelerin iletişim becerileri ve çocukların sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, çocukların sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığını bulgulamıştır. Kız çocukların sosyal problem çözme becerilerinin, erkek çocukların sosyal problem çözme becerilerinden daha iyi olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonucunun eldeki sonuçlar ile örtüştüğü görülmektedir.

Koçak ve Tepeli (2006) yaptıkları çalışmada, 4-5 yaş çocuklarında sosyal ilişkiler ve iş birliği davranışlarını çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. Ortalamalar incelendiğinde kızların hem iş birliği hem de sosyal ilişki davranış puan ortalamalarının erkeklerin puan ortalamalarından yüksek olduğunu saptamışlardır.

Hamarta (2007) tarafından yapılan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin algılanan anne-baba tutumları açısından incelediği araştırmada, kız öğrencilerin sosyal problem çözme becerilerinin erkek öğrencilerden daha iyi olduğu gözlenmiştir.

Arslan (2009) tarafından yapılan araştırmada ise lise öğrencilerinin algılanan sosyal destekleri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırma sonucunda cinsiyete göre sosyal problem çözme becerilerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlenmiştir. Kız öğrencilerin puan ortalamaları erkek öğrencilerin puan ortalamalarından yüksektir.

Atılgan (2001) okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin sosyal beceri özelliklerini farklı değişkenler açısından araştırdığı çalışmada; kız çocuklarının sosyal beceri puanları erkek çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğunu gözlemlemiştir.

Akdoğan (2019) cinsiyetin sosyal problem çözme becerisine etkisine ilişkin bağımsız gruplar t testi uygulamış ve çocukların cinsiyetlerine göre sosyal problem çözme puanları arasında anlamlı bir fark bulgulamıştır. Bu sonuca göre kızların puan ortalamasının erkeklere göre yüksek olduğunu saptamıştır.

Azam ve Aftab (2012), erkek ve kız çocuklarında saldırganlık, davranış eğilimleri ve sosyal sorun çözme tarzlarında cinsiyet farklılıklarını araştırmıştır. Bu araştırma sonuçları sosyal problem çözme stilleri açısından kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı ortalama farklılıkları ortaya koymuştur.

Alan yazında -özellikle okul öncesi araştırmaların sonuçlarında olduğu gibi- incelenen birçok araştırmada sosyal problemlerin çözümünde kızların daha ilerde olduğuna dair bulgular dikkati çekmekte, eldeki çalışmada da kızların sorunların çözümünde erkeklerden daha uygun çözüm yolunu tercih ettiği sonucu ile örtüşmektedir. Fakat yine alan yazında bazı çalışma bulguları cinsiyet açısından anlamlı farklılığa işaret etmemektedir. Örneğin; Terzi (2009), altıncı sınıf örnekleminde öğrencilerin kişilerarası problem çözme beceri algılarının, cinsiyetlerine göre farklılık göstermediğini bulgulamıştır. Benzer şekilde Şahin (2000)'in, araştırmasında da 11-14 yaş kız ve erkek çocuklar arasındaki psiko-sosyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamaları arasında fark olmasına rağmen anlamlı değildir. Uzunkol ve Özdemir Yılmaz (2018), "İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu benzer bir çalışma yapmışlardır. Çalışmalarında ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç da yine eldeki çalışmanın sonucu ile benzerlik göstermemektedir. Temiz (2019), "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi" konulu çalışmasında sosyal problem çözme becerisinin

cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Balcı (2019), 4-6 yaş arasındaki ikiz ve tekiz çocuklarla yaptığı araştırmasında ikiz çocukların sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusunu elde etmiştir. Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu (2017) da okul öncesi çocukların sosyal problem çözme becerilerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini bulgulamıştır. Yine benzer şekilde Coşkun (2019) da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerisinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulgulamamıştır.

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözme tercihlerinin okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre dağılımı nedir?

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözme tercihlerinin kardeş sayısına göre dağılımı nedir?

- Öğrencilerin *okul öncesi eğitim* alıp almama durumlarına ve *kardeş sayıları*na bakıldığında sosyal problem çözme tercihlerinde belirgin bir *farklılık olmadığı* görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde okul öncesi eğitim alıp almama durumu ve kardeş sayısı sosyal problem çözme araştırmalarında cinsiyet ve yaş faktöründen sonra en çok ele alınan iki değişkendir. Bu değişkenler açısından da konu irdelendiğinde alanyazındaki araştırmaların sonuçları farklılıklar sergilemektedir. Eldeki çalışmanın sonuçları ile örtüşen çalışmalar mevcuttur.

Terzi (2009)'nin, çalışmasında öğrencilerin kişilerarası problem çözme beceri algıları, kardeş sayılarına göre farklılık göstermemektedir. Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu (2017), okul öncesi çocukların sosyal problem çözme becerilerinin kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bal ve Temel (2014) de okul öncesi 4-6 yaş çocukları ile yaptığı çalışmasının analiz sonucunda, çocukların kişiler arası problem çözme puanları ile kardeşi olma durumları arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Coşkun (2019) da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerisinde kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık bulgulamamıştır.

Buna karşın Eroğlu (2001), çocukların problem çözmeleri üzerinde ailenin sahip olduğu çocuk sayısının yüksek düzeyde etkili olduğunu kaydetmiştir. Aksoy ve Özkan (2015)'ın, araştırmasında da çocukların sosyal problem çözme beceri puanları ile kardeş sayıları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. İki ve daha fazla kardeşi bulunan çocukların tek çocuk olan ve bir kardeşi bulunan çocuklara göre sosyal problem çözme puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Yılmaz ve Tepeli (2013) tarafından yapılan çalışmada da 60-72 ay çocukların kardeş sayısına göre sosyal problem çözme beceri puanlarının farklılaştığı gözlenmiştir. Çebi (2019), iki ve daha uzun süre okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalaması, bir yıldır okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulgulamıştır.

Sosyal problemlerin çözümünde okul öncesi kurumların etkili olduğu beklenti dahilindedir. Nitekim Aksoy ve Özkan (2015), çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme sürelerine göre sosyal problem çözme beceri puanları değerlendirildiğinde, aralarında anlamlı farklılık olduğunu belirtmiştir. Okul öncesi eğitim kurumuna iki yıl, üç yıl ve daha fazla süredir devam eden çocukların toplam sosyal problem çözme beceri puanlarının kurumda ilk senesi olan çocuklara göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Yine Yılmaz ve Tepeli (2013) de okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi değişkenlerine göre çocukların sosyal problem çözme beceri puanlarının farklılaştığını belirtmiştir. Fakat eldeki çalışmada, okul öncesi eğitim almayan ve okul öncesi eğitim alan öğrencilerin en çok tercih ettikleri sosyal problem çözme yollarının benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Yapılan diğer çalışma sonuçları ve eldeki çalışma sonuçları benzerlik göstermemektedir.

İlkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin okuldaki akranlarıyla yaşadıkları sosyal problemleri çözme tercihlerinin yaşa göre dağılımı nedir?

- Katılımcı öğrencilerin yaşadıkları sosyal problemleri çözme tercihleri incelendiğinde yaşa göre *belirgin farklılıklar olmadığı* görülmekle beraber, 7 yaş grubundaki katılımcı öğrencilerin verilen sözün tutulmaması problem durumunda 8 ve 9 yaşında katılımcılardan farklı bir çözüm yolu tercih ettikleri dikkati çekmektedir. 7 yaşındaki katılımcılar bu problem durumunda *arkadaşların durumu fark etmesini beklerken*, 8 ve 9 yaşındaki katılımcılar *arkadaşların kibar bir dille*

uyarılmasını tercih etmektedir. Benzer şekilde 9 yaşındaki katılımcılar da bastırma ve yönetme problem durumu karşısında 7 ve 8 yaşındaki katılımcılardan farklı bir çözüm yolu tercih etmektedir. 9 yaşındaki katılımcılar *arkadaşları kibar bir dille uyarmayı* tercih ederken, 7 ve 8 yaşındaki katılımcılar problemin çözümü için *öğretmenden destek almayı* tercih etmektedir.

Alan yazın incelendiğinde öğrencilerin sosyal problem çözme becerilerinin yaş değişkenine göre farklılıklar oluşturmadığı çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Toker Karabulut (2019), yapmış olduğu çalışmasında öğrencilerin sosyal problem çözme beceri düzeylerinin ve alt boyut puanlarının tamamının öğrencilerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulgulamıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin yaşının sosyal problem çözme becerileri üzerinde etkili bir değişken olmadığı görülmektedir. Çebi (2019), benzer şekilde dört yaş grubu, beş yaş grubu ve altı yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını araştırdığı çalışmasında yaşa göre istatiksel olarak anlamlı bir bulgu elde edememiştir. Yılmaz Bolat ve Kahveci (2016) de eldeki çalışma ile benzer şekilde yaş değişkeninde farklılık olmadığını tespit ederek 4-6 yaş aralığındaki çocukların sosyal becerilerini inceledikleri çalışmalarında çocukların sosyal beceri düzeylerinin yaş düzeyine göre farklılık göstermediğini bulgulamışlardır. Şahin (1999) 11-14 yaş çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisini farklı değişkenlere göre incelediği araştırmasında, psikososyal temelli problem çözme becerisinin yaşa göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Coşkun (2019) da benzer şekilde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerinin yaşa göre farklılaşmadığını bulgulamıştır.

Eldeki çalışmaların bulgularından farklı şekilde, yaş değişkenine göre farklılıkları ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Aşağıdaki çalışmaların bulguları eldeki çalışmanın bulguları ile örtüşmemektedir.

Bal ve Temel (2014) yaşa göre 4-6 yaş çocukların sosyal problem çözme beceri puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığını inceledikleri çalışmaların 5-6 yaş çocukların sosyal problem çözme puan ortalamalarının 4 yaş çocukların ortalamalarından yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yılmaz (2012)'ın 60-72 aylık çocukların duyguları anlama becerilerinin Sosyal problem çözme becerilerine etkisini incelediği çalışmasında 67-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin, 60-66 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinden daha iyi olduğu bulgusuna

ulaşmıştır. Temiz (2019), yapmış olduğu çalışmasında yaş değişkenine göre farklılıklar bulgulamıştır. Buna göre 60-72 ay yaş grubunda olan çocukların sosyal problem çözme becerileri hem 48-59 ay hem de 36-47 ay arasında olan çocuklardan istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Akdoğan (2019), yaşın sosyal problem çözme becerisine etkisini araştırmış ve çocukların yaşlarına göre sosyal problem çözme puanları arasında anlamlı bir fark bulgulamıştır. Araştırmaya katılan 6 yaş çocukların puan ortalamasının 5 yaş çocuklarına göre yüksek olduğunu saptamıştır.

Odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Katılımcı öğrencilerin *her hafta* akranları ile sorun yaşadıkları, sorun yaşamadıkları bir haftanın olmadığı görülmektedir.

Baysal, Tanrıkulu ve Çimşir (2019), ilkokul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilere "Okulunla ilgili seni en çok üzen ve düşündüren sorunların nelerdir?" sorusunu sormuşlardır. Öğrencilerin dersler, öğretmen ve yönetim sorunlarından önce ilk ve en çok sorun olarak "zorbalık/şiddet, "arkadaşlık ilişkisi, iletişim/iletişimsizlik, oyun, kişilik özellikleri/çekingenlik" olduğunu belirttikleri görülmüştür. Yine aynı çalışmada "Çözmekte en çok zorlandığın sorunlar nelerdir?" sorusuna katılımcı öğrencilerin yine çoğunun "şiddeti" çözmekte zorlandıkları sorun olarak algıladıkları belirlenmiştir. Çözmekte zorlandıklarını ifade ettikleri şiddet davranışları çoğunlukla bağırmak, kızmak-sözlü şiddet, kavga etmek-fiziksel şiddet olduğu dikkati çekmektedir. İletişim ile ilgili çözmekte zorlanılan sorunlar ise katılımcı öğrenciler tarafından kötü sözlerin söylenmesi, küsmek, küsleri barıştıramamak, anlaşamamak, kavga edeni ayıramamak, tehdit, ısrarcılık ve Suriyelilerin Türkçe'yi tam bilmemesi belirtilmiştir. İlkokul öğrencilerinin okulda sık bir şekilde sosyal sorunlar yaşadıkları bu sorunların farkındalığında oldukları ve çözmekte de zorlandıkları hem bahsi geçen çalışmanın hem de eldeki çalışmanın önemli sonuçları olarak değerlendirilebilir.

- Öğrenciler, yaşadıkları sorunlara farklı çözüm önerileri olarak *öğretmenden yardım istemek, başkaları ile oynamak, farklı rol üstlenerek oyuna dâhil olmak, kendini savunmak, öğretmene şikâyet etmek, istenmeyen durumu üstlenmek, boş oturmak,*

kitap okumak, ısrarcı olmak, uyum sağlamak, güce değil eğlenceye dikkat çekmek önerilerini sunmuştur.

Anketten elde edilen en yaygın sosyal problem çözme tercihi ve odak grup görüşmesinde önerilen farklı çözüm yolu incelendiğinde, öğrencilerin sorun çözmede sıklıkla *öğretmen desteği almayı* tercih ettikleri görülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin akranları ile yaygın olarak sosyal problemler yaşadıkları, bu sosyal problemlerde duygu yönetimi gerektiren sosyal problemlerin (vurma, birbirini bastırma ve yönetme, paylaşımcı olmama) çözümünde, üçüncü bir kişiye ihtiyaç duydukları, okul ortamı içindeki bu üçüncü kişinin öğretmen olması sebebiyle öğretmen desteğine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu aşamada öğrencilerin yaşadıkları sosyal problemlerin üstesinden gelebilmeleri, üçüncü bir kişiye bağımlı olmadan sorunlarını çözebilmeleri, doğru iletişim ve akran ilişkisi içinde olabilmeleri ve tüm bu sorunların karşısında öğretmenlerin doğru rehberlik edebilmeleri için önlemler alınması gerekmektedir. Bu sonuçlar ilkokul öğrencilerinin kendi sorunlarını kendilerinin çözebileceklerine, "ben sorun çözebilirim" eğitimine ihtiyaçlarının olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda sunulan önerilere aşağıda yer verilmiştir.

5.2. Öneriler

Öğrencilerin sosyal problemlerinin çözümünde üçüncü bir kişiye (öğretmen) başvurdukları sonucundan hareketle öğrencilerde "ben sorun çözebilirim" anlayışı geliştirmeye uygun davranmaya yönlendirilmeleri önerilebilir.

- Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla yaşadıkları sosyal problemlerin çözümünde üçüncü bir kişiye daha çok ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Bu doğrultuda erkek öğrencilerin sosyal problem çözme becerilerinin gelişmesi için grup çalışmalarının yapılması ve takım oyunlarının oynanmasında rehberlik edilebilir.

- Öğrencilerin sosyal problemler karşısında duygu yönetimi yapamadıkları ortaya konmuştur. Bu doğrultuda duygu yönetimi becerilerinin gelişmesi için ilkokul öğretmenlerinin bilişsel hedefler yanında duyuşsal ihtiyaçlara da ağırlık vermeleri, gerekirse rehberlik birimleriyle iş birliği içinde çalışmaları önerilebilir.

- Öğretmen yetiştirme programlarında zorunlu ya da seçmeli bir ders olarak sosyal problem çözme becerisi dersi eklenmesi önerilebilir. Öğretmenlerin sosyal problem çözme becerisi eğitiminde daha yetkin hale gelmesi ile öğrencilerin duygu yönetimleri konusunda doğru yönlendirilmesine destek olunabilir.

- Tüm katılımcı öğrencilerin akranlarıyla sosyal problemler yaşama sıklıklarına bakıldığında MEB müfredatında yer alan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi içerisinde sosyal problem çözme becerilerini geliştirici etkinliklere daha çok yer verilmesi önerilebilir.

- Çalışmada ele alınan değişkenlerin farklı sonuçlarından hareket ederek sosyal problem çözme becerisi üzerine ilkokul seviyesi ile ilgili daha çok çalışma yapılması önerilebilir.

- Yapılacak yeni çalışmalarda her bir örneklem grubunun özelliklerinin belirlenmesi ve ihtiyaçlara göre müdahale çalışmalarına yer verilmesi önerilebilir.

Kaynakça

Ağlamış, F. (2019) Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal problem çözme sürecinde sosyal problem çözme ve bilişsel farkındalık stratejilerini kullanma durumlarının incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Akbaş, C. S. (2005). Okul öncesi eğitime devam eden altı yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akdoğan, F. (2018). 5-6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerinin çocuk ve öğretmen değişkenleri açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Akkök, F. (2006). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi: Öğretmen el kitabı.* İstanbul: Özgür Yayınları.

Akyüz, E. (2010). *Çocuk hukuku: Çocukların hakları ve korunması*. Ankara: Pegem Akademi.

Aksoy, A. B. ve Özkan H. K. (2015). Çocukların bilişsel tempoları ile sosyal problem çözme becerilerinin bazı demografik özellikler açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4*/2, 1-17. Doi: 10.14686/BUEFAD

Alpa Bilbay, A. (1999). Effectiveness of a social skills training program to enhance the peer relations of low Accepted Fourth Grade Chidren. Unpublished master‟s thesis, Boğaziçi University, İstanbul.

Anlıak, Ş. ve Dinçer Ç. (2005). The evaluation of the interpersonal problem solving skills of the children attending to the preschools applying different educational approaches. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 38/1, s. 149-166.

Arı M. ve Yaban H. (2012). 9-11 yaşındaki çocukların sosyal problem çözme becerilerinden cinsiyet ve yaş farklılıkları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim ve Bilim,* 37/164, s. 88-203.

Arı, R. ve Seçer, Z. (2003). Farklı ana baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, s. 451-464.

Arslan, Y. (2009). Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile sosyal problem çözme arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Arı, R. (2008). *Eğitim psikolojisi: Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Atılgan, G. (2001). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen ilköğretim I. kademe I. devre çocuklarının sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Nobel Yayınları, Ankara.

Berk, Laura E. (2013). *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa*. N. Işıklığlu Erdoğan (Çev.). Nobel Yayınları, Ankara.

Bal, Ö. ve Temel, F. (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş çocuklarının kişiler arası problem çözme ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 4/1, s. 156-169.

Balcı, A. (2019). İkizlerin akran ilişkilerinin ve sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1, 231-274.

Baysal Z. N. ve Korucu Çimşir S. (2010). 5. sınıf öğrencilerinin kişilerarası sorunlarına gösterdikleri tepkilerin değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 32/32, 65-74.

Baysal Z. N., Tanrıkulu D. D., Çimşir S. (2019). Perceived problems of 4th grade primary school students related to their families and schools. *Educational Research and Reviews*, 14/4, 121-129.

Bender, T. M. (2005). John Dewey'nin eğitime bakışı üzerine bir yorum. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6/1, 13-19.

Beydoğan, B. (2019). 4-5 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerinin akran ilişkileri ve kaygı durumları açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bilici, S. H. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları, sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlamamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bozkurt Yükçü Ş. (2017). Bağımsız anaokullarına devam eden çocukların duygu düzenleme ve sosyal problem çözme becerileri ile ebeveynlerinin duygusal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Bozkurt Yükçü Ş., Demircioğlu H. (2017). Okul öncesi dönemdeki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi,* 1/2 (Ekim): 216-238.

Büyüköztürk, Ş., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Çakmak Kılıç, E. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Büyüköztürk, Ş., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Chung Tsai-Y. & Steven, R. A. (1996). Children's goals and strategies in peer conflict situations. *Merrill-Palmer Quarterly,* 42/1, s. 125-147.

Cole, M. and Cole, S.R (1993). *The development of children*. Scientific American Books.

Coşkun, E. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden dört-beş yaş grubu çocukların sosyal problem çözme ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Creswell, W. J. (2019). Karma yöntem araştırmalarının temel özellikleri. İçinde *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. (s. 1-9) (Çev. Ed. Sözbilir, M.). (İkinci baskı). Ankara: Pegem.

Creswell, W. J. (2019). Temel ve gelişmiş karma yöntem desenleri. İçinde *Karma yöntem araştırmalarına giriş.* (s. 35-51) (Çev. Ed. Sözbilir, M.). (İkinci baskı). Ankara: Pegem.

Cüceloğlu, D. (2012). *Yetişkin çocuklar*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Çebi, B. (2019). Okul öncesi eğitime devam eden (48-72 ay) çocukların annelerinin iletişim becerilerinin ve çocuklarının sosyal problem çözme becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Çetin, F., Alpa Bilbay A. ve Albayrak Kaymak, D. (2002). *Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler.* Epsilon, İstanbul.

Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig*, 37, s. 155-174.

Demir, O. Ö. (2017). Nitel araştırma yöntemleri. İçinde K. Böke (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri.* (ss:287-316). Alfa Yayınları, İstanbul.

Demirbaş, M. ve Yağbasan, R. (2005). Sosyal öğrenme teorisine bağlı öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin akademik başarılarının kalıcılığına olan etkisinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 165-166.

Dereli, E. (2008). Çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dereli İman, E. (2013). Çocuklar için sosyal problem çözme ölçeğinin 6 yaş grubu için Türkiye uyarlaması ve okul öncesi davranış problemleri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13/1, s. 479-498.

Dora, S. (2003). Sosyal problem çözme envanteri (revize edilmiş formu)'nin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erbay, E. (2008). Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Erdugan, S. (2019). Koruyucu aile modelinde aile yaşam deneyimleri: aile sistemleri teorisi temelinde niteliksel bir araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ergin, B. (2012). 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Eroğlu E. (2001). Ailenin çocuklarda problem çözme yeteneğinin gelişmesi üzerindeki etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Erşan Akkaya, G. (2014). 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin ve akran ilişkilerinin işitsel muhakeme ve işlem becerileri açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Erten, H. (2012). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Gander, Marry J. ve Gardiner, Harry W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi.* B. Onur (Çev.). İstanbul: İmge Yayınları.

Gülay, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik ve günevirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12/22, s. 82-93.

Gülay, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Hamarta, S. (2007). İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin algılanan anne-baba tutumları açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Hopmeyer A., Asher R. S. (1997). Children's responses to peer conflicts involving a rights infraction. *Merrill-Palmer Quarterly* 43/2, s. 235-254.

Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum,* 10/4, s. 33-38.

Karabulut Toker, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları duygusal istismarın sosyal problem çözme becerisi ile ilişkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Karakuş, N. (2019). 60-72 ay çocukların sosyal problem çözme becerilerinin anne tutumları açısından incelenmesi. (Yayımlamamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaya M. F., Bircan E. H. (2016). Grup oyunlarında öğrenci etkileşimlerinin incelenmesi: kim biliyor? oyunu örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20/* 1, s. 5-27.

Mg. Sawyer, C. Macmullin, B. Graetz, Ja Said, Jj Clark & P. Baghurst. (2008). Social skills training for primary school children: A 1-year follow-up study. *Journal of Peadiatrics and Child Health,* 33/5, s. 378-383. https://doi.org/10.1111/j.1440-1754.1997.tb01624.x

Öğülmüş, S. (2006). *Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi.* Ankara: Nobel.

Öncül, B. (2020). İlkokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık farkındalıklarının akran öğretimiyle geliştirilmesi. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özlem, B., Temel Z. F. (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş çocuklarının kişiler arası problem çözme ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 4/1, s. 156-169.

Özmen, D. (2013). *5-6* yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin sosyal problem çözme becerisi açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Pekdoğan, S. (2016). 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16/4, s. 1946-1965.

Rose, A. J. & Asher, S. R. (1999). Children's goals and strategies in response to conflicts withing a friendship. *Developmental Psychology,* 35/1, s. 69–79. Doi: 10.1037/0012-1649.35.1.69

Santrock, J.W. (2012). Orta ve geç çocukluk (Erden İmamoğlu, S. Böl. Çev). *Yaşam boyu gelişim içinde* (s. 274-350) (G. Yüksel Çev. Ed.) (On üçüncü baskı). Ankara: Nobel.

Santrock, J. W. (2012). Yaşam boyu bakış açısı (Sayıl, M. Böl. Çev.). *Yaşam Boyu Gelişim* içinde (s. 4-49) (G. Yüksel Çev. Ed.) (On üçüncü baskı). Ankara: Nobel.

Shofiyatun N. S. (2019). Effectiveness social inquiry learning model towards students' problem-solving skill in a primary school. *Proceedings of the 2019 4th International Conference on Information and Education Innovations, s. 131*. Doi:10.1145/3345094

Sinan, N. F. (2019). Türkiye'de ilkokula devam eden Suriyeli çocukların akran ilişkilerinin incelenmesi. (Yayımlamamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Stanley, M. (2009). *Çocuk ve beceri*. İ. Özbaş (Çev. Ed.). İstanbul: Ekinoks Yayınları.

Suman, A. & Raiha, A. (2012). Social problem solvıng styles, acting-out tendencies and aggression in boys and girls. *Pakistan Journal of Psychological Research,* 27/1, s. 121-134.

Şahin, Z. (2000). Çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 6, s. 451-469.

Temiz, D. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Terzi, Ş. (2009). Altıncı sınıf öğrencilerinin kişiler arası problem çözme beceri algıları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 1/2, s. 221-232.

Tezcan, Ö. (2016). İlkokul 3. sınıf hayat bilgisi dersinde sosyal beceri eğitim programının etkisinin sınanması: bir eylem araştırması. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tezel Şahin, F., Özbey, S. (2007). Aile eğitim programına Niçin gereksinim duyulmuştur? aile eğitim programları neden önemlidir? *Aile ve Toplum,* 3/12.

Uluyurt, F. (2012). Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Uzunkol, E., Özdemir Yılmaz, E. (2018). İlkokul öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim* ve Bilim, 8/4 s. 351-363. Doi:10.19126/suje.449597

Ülgen, G ve Fidan, E. (1997). *Çocuk gelişimi*. MEB Yayınevi, İstanbul.

Yaban, E. H., Yükselen, A. (2007). Korunmaya muhtaç yedi–on bir yaş grubundaki çocukların sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18/1, s. 49-67.

Yavuzer, H. (1997). *Çocuk eğitimi el kitabı* (5. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2000). Çoc*uk eğitimi el kitabı* (12. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2000). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.

Yavuzer, H. (2012). *Çocuk psikolojisi* (34. basım). İstanbul: Remzi Kitabevi

Yazgan, Y. (2009). *99 sayfada ergenlikten gençliğe*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları, Ankara.

Yılmaz, E., Ural, O. ve Güven, G. (2018). 48-72 aylık çocuklara yönelik sosyal problem çözme becerileri ölçeğinin geliştirilmesi ve geçerlik-güvenirlik analizi. *Kastamonu Education Journal*, 26/3, s. 641-652.

Yılmaz, E. (2016). 48-72 aylık çocuklara yönelik sosyal problem çözme becerileri ölçeğinin geliştirilmesi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yılmaz, E., Tepeli, K. (2013), 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin duyguları anlama becerileri açısından incelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 172/17, s. 117-130.

Yükçü Bozkurt, Ş. ve Demircioğlu, H. (2017). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 1/2, Ekim, s. 216-238.

Wolf, S. (2004). *Problem çocuklar*. A. Oral ve S . Kara (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Walker, S., Irving, K., & Berthelsen D. (2002). Gender influences on preschool children's social problem-solving strategies. *The Journal of Genetic Psychology*. 163/2 (July), s. 197-209. Doi: 10.1080/00221320209598677

Walker, S., Berthelsen, D. & Irving, K., (2001). Temperament and peer acceptance in early childhood: sex and social Status differences. *Child Study Journal 31*/3, s. 177–192.

Ekler

Ek 1: Anket ve Araştırma İzin Talep Formu

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-10.01-E.25896070 26/12/2019
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Marmara Üniversitesinin 22.11.2019 tarihli ve 1900335831 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 19.12.2019 tarihli tutanağı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Seda ÖZÇELİK'in **"İlkokula Devam Eden İkinci ve Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Okuldaki Akranlarıyla Yaşadıkları Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi"** konulu tezi kapsamında, İstanbul geneli ilkokula devam eden ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine anket ve test uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla** Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek:
1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

OLUR
<...>
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü | Strateji Geliştirme Şb. Md.
Binbirdirek Mh. İmran Öktem Cd. No:1 Sultanhamet - Fatih İstanbul

Elektronik Ağ: istanbul.meb.gov.tr
e-posta: ist.sgb34@gmail.com

Bilgi için: Dilek ALADAĞ
Tel: 0 (212)384 34 00

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 7ac9-6185-3a06-9b61-c7e3 kodu ile teyit edilebilir.

Örnek Olay 3:

Ben, Ömer ve Cenk beraber resim çiziyorduk. Resim çizerken Cenk bir anda Ömer'in resmiyle alay etti ve Ömer'in kalbini kıracak sözler söyledi. Ben de Cenk'e davranışının hatalı olduğunu söyledim. Cenk'e hatalı olduğunu söylediğim için benimle bir daha konuşmayacağını söyledi ve bana küstü.

Sen bu problemi yaşadığında çözmek için ne yaparsın?

Ağlarım.	Arkadaşımı/ arkadaşlarımı kibar bir dille uyarırım.	Öğretmenimden sorunu çözmesi içi yardım isterim.	Ortamdan uzaklaşırım.	Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim.	Farklı bir çözüm yolu üretirim.
○	○	○	○	○	○

Örnek Olay 4:

Ayşe ve sınıf arkadaşı Ada, öğle teneffüsünde beraber kutu oyunu oynamak için sözleştiler. Ancak öğle teneffüsü geldiğinde Ada, sınıftaki diğer kızların oynadığı oyuna katılmak istedi ve Ayşe'ye verdiği sözü tutmadı. Ayşe, arkadaşına sözleştiklerini hatırlatmasına rağmen Ada diğer kızlarla oyun oynamaya devam etti.

Sen bu problemi yaşadığında çözmek için ne yaparsın?

Ağlarım.	Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım.	Öğretmenimden sorunu çözmesi içi yardım isterim.	Ortamdan uzaklaşırım.	Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim.	Farklı bir çözüm yolu üretirim.
○	○	○	○	○	○

Örnek Olay 5:

Emre, teneffüste arkadaşları ile oynadıktan sonra sınıfa döndü. Sınıfa döndüğünde arkadaşlarından birinin kalemini alıp kullandığını gördü. Emre, eşyasının izinsiz kullanmasından çok rahatsız oldu.

Sen bu problemi yaşadığında çözmek için sen ne yaparsın?

Ağlarım.	Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım.	Öğretmenimden sorunu çözmesi içi yardım isterim.	Ortamdan uzaklaşırım.	Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim.	Farklı bir çözüm yolu üretirim.
○	○	○	○	○	○

Örnek Olay 6:

Pelin, ve dört arkadaşı aralarında haksızlık olmaması için her gün bir kişinin sırayla oyun kurmasına karar verdi. Bu kararı birlikte almalarına rağmen Pelin, kendi oyun kurma günü olmadığı zamanlarda da kendi fikrini kabul ettirmek için ısrarcı oluyor, beğenmediği bir oyun olduğunda oyundan ayrılacağını söylüyordu. Diğer kızlar çoğu zaman oyun oynayabilmek için Pelin'in isteklerini yaptılar. Ancak bir süre sonra fark ettiler ki hangi oyunun oynanacağına her gün Pelin karar veriyordu. Bu durumdan artık çok rahatsız olmaya başladılar.

Sen bu problemi yaşadığında çözmek için ne yaparsın?

Ağlarım.	Arkadaşımı/ arkadaşlarımı kibar bir dille uyarırım.	Öğretmenimden sorunu çözmesi içi yardım isterim.	Ortamdan uzaklaşırım.	Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim.	Farklı bir çözüm yolu üretirim.
○	○	○	○	○	○

Örnek Olay 7:

Aslı, tatilde lunaparka gitmişti. Okula gider gitmez en yakın arkadaşı Derin'in yanına gitti ve lunaparkta neler yaptığını anlatmaya başladı. Derin, arkadaşının sözü bitmeden bir anda Aslı'nın yanından gitti. Aslı, teneffüste tekrar Derin'e lunaparkta yaşadıklarını anlatmak istedi ama Derin yine arkadaşını dinlemedi.

Sen bu problemi yaşadığında çözmek için ne yaparsın?

Ağlarım.	Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım.	Öğretmenimden sorunu çözmesi içi yardım isterim.	Ortamdan uzaklaşırım.	Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim.	Farklı bir çözüm yolu üretirim.
○	○	○	○	○	○

Örnek Olay 8:

İrem, kalem kutusunu evde unuttu. Arkadaşlarından ödünç kalem istedi ama kimse kalemini İrem ile paylaşmadı.

Sen bu problemi yaşadığında çözmek için ne yaparsın?

Ağlarım.	Arkadaşımı kibar bir dille uyarırım.	Öğretmenimden sorunu çözmesi içi yardım isterim.	Ortamdan uzaklaşırım.	Arkadaşımın durumu fark etmesi için beklerim.	Farklı bir çözüm yolu üretirim.
○	○	○	○	○	○